

Klaszterfejlesztési stratégia 2023-2030

Területfejlesztési miniszter
2023.

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
1. A KLASZTEREK FOGALMA, LEHATÁROLÁSA ÉS ÉRTÉKE, GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE	12
1.1. A KLASZTEREK FOGALMA	12
2. ILLESZKEDÉS A NEMZETKÖZI ÉS HAZAI STRATÉGIÁKHOZ	14
2.1. NEMZETKÖZI STRATÉGIÁK, IRÁNYELVEK	14
2.2. HAZAI STRATÉGIÁK, FEJLESZTÉSPOLITIKAI DOKUMENTUMOK, KÖZPOLITIKAI KEZDEMÉNYEZÉSEK	17
3. NEMZETKÖZI KLASZTERPOLITIKÁK ÉS JÓ GYAKORLATOK	24
3.1. POTENCIÁLIS JÓ GYAKORLATOK	24
3.1.1. <i>FLAMAND Klaszterpolitika</i>	24
3.1.2. <i>NORVÉG Klaszterpolitika</i>	26
3.1.3. <i>DÁN Klaszterpolitika</i>	27
3.1.4. <i>KATALÁN Klaszterpolitika</i>	29
4. HELYZETFELMÉRÉS – A HAZAI (AKKREDITÁLT) KLASZTEREK FŐBB JELLEMZŐI	31
4.1. NEMZETGAZDASÁGBAN BETÖLTÖTT SÚLYUK, TAGOK LEGFŐBB GAZDASÁGI MUTATÓINAK ALAKULÁSA	32
4.2. AKKREDITÁLT KLASZTEREK IPARÁGI ELOSZLÁSA	35
4.3. A KLASZTERTAGSÁG TERÜLETI ELOSZLÁSA	38
4.4. PÁLYÁZATI AKTIVITÁS, KLASZTERTAGOK SZEREPE A GINOP PÁLYÁZATOKON	41
4.4.1. <i>Klasztertagok aktivitása a KKV fejlesztési és KFI pályázatokon</i>	41
4.4.2. <i>Akkreditált klasztertagság és megbízhatóság</i>	41
4.4.3. <i>Erős aktivitás az együttműködésben megvalósuló KFI projektek esetében</i>	42
4.4.4. <i>Hazai akkreditált klaszterek felépítése működési modellje</i>	45
4.4.5. <i>Klaszterminősítés és minősített klaszterek</i>	47
5. A KLASZTEREK ÉRTÉKE, GAZDASÁGI TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE	49
5.1. KLASZTEREK FŐBB ÉRTÉKEI A KLASZTERFEJLESZTÉSBEN ÉRINTETT HAZAI SZEREPLŐK SZERINT	49
5.2. KLASZTERSZERŰ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ELŐNYEI A TAGOK SZEMSZÖGÉBŐL	51
6. A MAGYARORSZÁGI KLASZTEREK FEJLŐDÉSÉT KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK	54
6.1. A GAZDASÁGI SZEREPLŐK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉST GÁTLO TÉNYEZŐK	54
6.2. SWOT ELEMZÉS	58
7. STRATÉGIAI JÖVŐKÉP ÉS CÉLRENDSZER	60
7.1. BEVEZETÉS	60
7.2. A STRATÉGIA VÍZIÓJA, A 2030-RA ELÉRENDŐ JÖVŐKÉP	60
7.3. A STRATÉGIA CÉLRENDSZERE	61
7.4. A STRATÉGIA PILLÉREINEK KIJELELÉSE	62
7.5. A STRATÉGIA CÉLJAINAK MÉRHEŐSÉGE	63
8. A STRATÉGIA PILLÉRRENDSZERE ÉS AZ AZOKHOZ TARTOZÓ EGYES INTÉZKEDÉSEK	64
8.1. A STRATÉGIA PILLÉRRENDSZERE	64
8.2. A KLASZTEREK BESOROLÁSA, MINŐSÍTÉSE	64
8.3. KLASZTERPOLITIKAI INTÉZKEDÉSEK	67
MELLÉKLETEK	69
1. SZÁMÚ MELLÉKLET: ÁBRAJEGYZÉK	69
2. SZÁMÚ MELLÉKLET: A STRATÉGIÁKÉSZÍTÉS MÓDSZERTANA	70
3. SZÁMÚ MELLÉKLET: A KLASZTERFEJLESZTÉSI STRATÉGIA AKCIÓTERVE	73
4. SZÁMÚ MELLÉKLET: NEMZETKÖZI KITEKINTÉS	92
5. SZÁMÚ MELLÉKLET: KLASZTER FEJLŐDÉS MÉRFÖLDKÖVEI	96

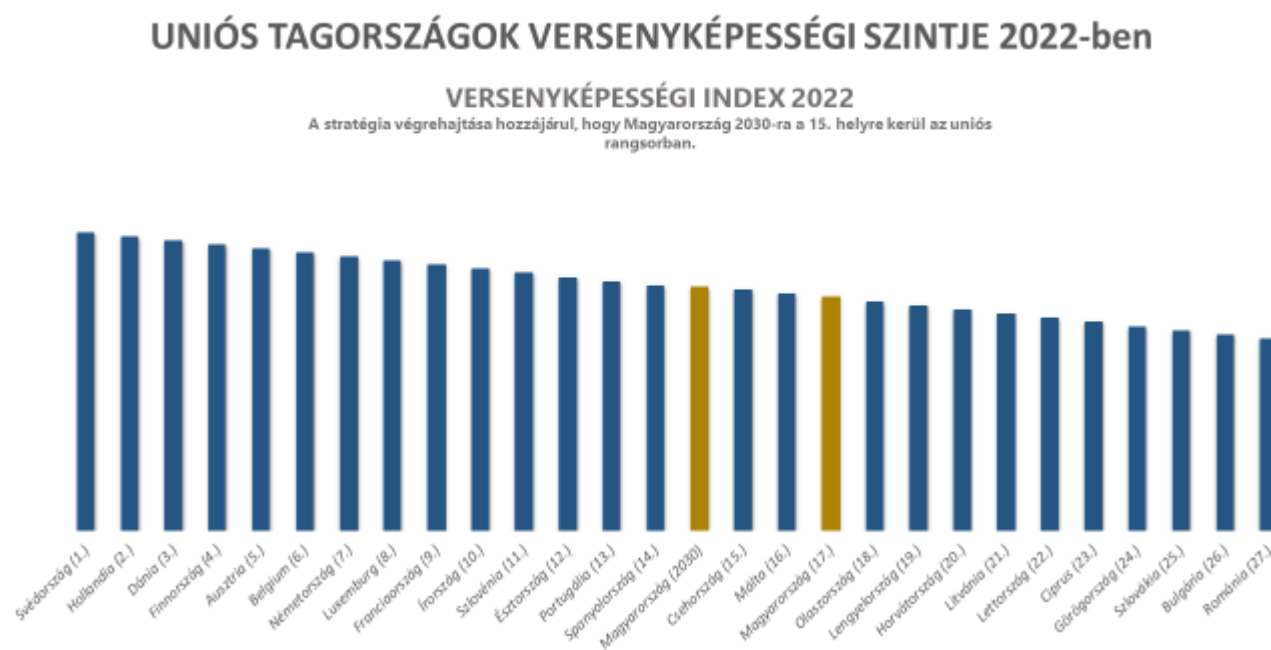
6. SZÁMÚ MELLÉKLET: FELHÍVÁS „AKKREDITÁLT KLASZTER” CÍM ELNYERÉSÉRE JOGOSULTSÁGI FELTÉTELEK (FŐBB SZEMPONTOK)	103
7. SZÁMÚ MELLÉKLET: AKKREDITÁLT KLASZTEREK (2023. JANUÁR 1.)	104
8. SZÁMÚ MELLÉKLET: AKKREDITÁCIÓVAL NEM RENDELKEZŐ KLASZTEREK (2023. JANUÁR 1.)	105
9. SZÁMÚ MELLÉKLET : CÉL-INTÉZKEDÉS MÁTRIX	106

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Hazánk versenyképességének egyik záloga, hogy az egyes hazai szereplők hogyan tudnak bekapcsolódni a nemzetközi értékláncokba. Minél erősebb a hazai gazdasági szereplők beágyazottsága ezen hálózatokba, annál inkább nyílik esélyünk, hogy **Magyarország csatlakozzon a gazdaságilag fejlett országok köréhez**. Ezen folyamat előfeltétele, hogy a nemzetközi értékláncokba ne elkülönült gazdasági szereplőkkel kapcsolódjunk, hanem olyan **hálózatokkal/klaszterekkel**, amelyek hazánk kitörési pontként szolgáló iparágainak szereplőit tömöríti.

A stratégia elfogadása és megvalósítása hozzájárul Magyarország versenyképességének növeléséhez, melynek eredményeként hazánk a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) versenyképességi rangsorában 2 helyet előrelépve, a 15. helyen szerepel majd az Európai Unió országai között 2030-ban.

1. ábra MNB Versenyképességi indexe alapján az egyes országok rangsora

Forrás: MNB

Michael Porter 1990-ben „Nemzetek versenyelőnye”¹ című tanulmányában utalt először a klaszterek² lehetséges szerepére az egyes régiók, iparágak versenyképességének javításában. Az azóta eltelt három évtizedben számos ország gazdaságpolitikai irányítója ismerte fel és ragadta meg ezt a lehetőséget.

¹ Michael E. Porter, The Competitive Advantage of Nations, Harvard Business Review, no. 90211, 1990

² Michael Porter 1998-ban írt tanulmánya (On Competition, Harvard Business School Press, Boston) szerint a klaszter: "kölsönösen együttműködő cégek, szakosodott beszállítók, szolgáltatók, kapcsolódó iparágak cégeinek és velük kapcsolatban álló intézmények (egyetemek, állami szervezetek, ügynökségek, szakmai egyesületek, kereskedelmi szövetségek) földrajzi koncentrációja, melyeket egy adott témában/területen hasonlóságaik és egymást kiegészítő jellemzőik kapcsolnak össze".

Iparági és térbeli koncentrációk évszázadok óta léteznek (pl.: céhek), de a modern **klaszterek megjelenése a globalizáció két összetartó folyamatának következménye:**

- vállalatok sikeressége és versenyképessége egyre inkább a helyi üzleti környezetük minőségétől (helyi előnyök, kitörési pontok kiaknázása) függ;
- a vállalatok már nem egyedül, nem egymástól elszigetelten vesznek részt a piaci versenyben. **A globális verseny alapegységei nem az elkülönült vállalatok, hanem a nagyon összetett kapcsolatrendszerben levő vállalatcsoportok, stratégiai szövetségek, üzleti hálózatok.**

A Katalán klaszteralapú gazdasági modell

Bár a klaszter, mint a versenyképesség növelésének egyik lehetséges eszköze, szinte az összes európai és Európán kívüli ország gazdaságpolitikájában megjelenik, nagyon csekély azon példák száma, amikor egy ország vagy régió a gazdaságának a fejlődését szinte kizárólagosan a klaszter alapú megközelítésben látja.

Az egyik ilyen példa **Katalónia**. A katalán klaszterpolitika elindítása **Antoni Subirà** (1940-2018) nevéhez fűződik, aki 1989 és 2002 között a katalán kormány ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi minisztere volt. Antoni Subirà miniszteri kinevezéskor megkapta Porter még ki nem adott tanulmányát, és szinte annak megjelenésével egy időben kezdte alkalmazni az abban leírt ötleteket, ezáltal **egyik úttörője volt a klaszteralapú gazdaságfejlesztési politikák alkalmazásának**. Filozófiája nem a klaszterek közvetlen támogatásban rejlett, sokkal inkább a támogató környezet biztosításában és olyan struktúrák felállításában, ahol az adott iparág kulcsszereplői hatékonyan tudnak együttműködni. Az eredmények őt igazolták, hiszen a koncepció kilencvenes évekbeli bevezetését követően, 10 év alatt megduplázódott az egy főre jutó katalán GDP. Húsz évvel később Katalónia politikáját világszerte elismerték és munkáját esettanulmányok sora emeli ki jó példaként.

Mára Katalóniában mintegy 25 klaszter működik lefedve a tartomány szinte teljes gazdaságát, melyek közül az egyik legjelentősebb az öt alapító vállalat (SEAT, a NISSAN, a GESTAMP, a FICOSA és a DOGA) által **2013-ban indított Katalán Autóipari Klaszter** (Automotive Industry Cluster of Catalonia – CIAC). Megalakulása óta a klaszterhez több mint 190, az iparágához kapcsolódó vállalat csatlakozott. Ez a csoport mára **több mint 20 000 millió eurós forgalommal rendelkezik és több mint 40 000 embert foglalkoztat.**

Gazdaságpolitikai szemléletváltás szükségessége – hálózat alapú gazdaságpolitika

Magyarországon viszonylag korán – a kelet-közép-európai országok viszonylatában elsőként – ismerte fel a Kormányzat a klaszterek lehetséges szerepét, melyek támogatása megjelent már az első Széchenyi Tervben is. Ezen programnak köszönhető, hogy a kelet-közép európai régióban az első klaszter megalapítása is vélhetően hazánkban történt. **A Katalán Autóipari Klaszter előtt mintegy 13 évvel, 2000. decemberében, 12 alapító által indított Pannon Autóipari Klaszter minden tekintetben úttörő volt.** A győri székhelyű klaszter alapítói között többek között megtalálhattuk a térség kiemelt autógyárait (Audi Hungária Motor Kft., Magyar Suzuki Rt., Opel Magyarország Autóipari Kft., Rába Járműipari Holding Rt.), a Széchenyi István Egyetemet, két pénzügyintézetet, valamint a klasztermenedzsment

feladatokat ellátó Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanácsot. 2007-re a klaszter tagsága elérte a 74 tagot, de **2008-ban az egykori hazai mintaklaszter a tagok közötti érdekellentétek miatt felbomlott**. Bár a főbb szereplők közötti üzleti kapcsolat mind a mai napig megmaradt, az együttműködés intézményesült formája azóta sem kapott új lendületre.

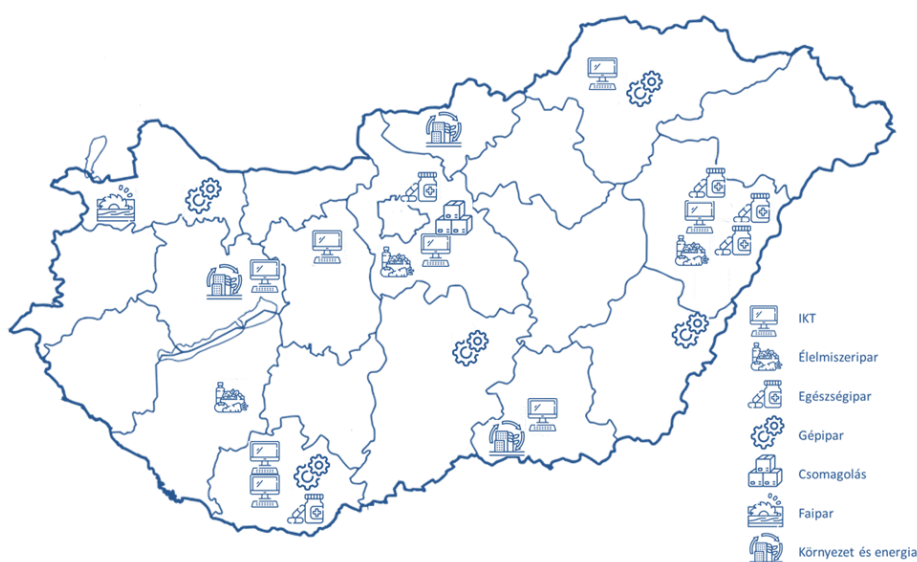
Az elmúlt 20 évben azonban, a Pannon Autóipari Klasztert követően számos klaszter kezdte meg a működését hazánkban, többségüket a 2000-es években alapították. Bár a sikeres klaszter működéséhez szükséges szereplők (felsőoktatási bázis, iparági szinten húzó vállalatok, innovatív kis- és középvállalkozások (a továbbiakban: KKV) ugyanúgy, mint a Katalán Autóipari Klaszter esetében jelen vannak, **az eltelt mintegy 15 év tapasztalatai alapján szükséges javítani a hazai kezdeményezések eredményességén és nemzetközi láthatóságán**.

Ezen folyamat lehetséges okaira keresi a választ a jelen stratégia és tesz javaslatot a hálózati megközelítésen alapuló gazdaságfejlesztési politika alkalmazására.

Hazánkban működő minősített klaszterek jellemzői

A jelenleg működő **26 akkreditált (minősített) klaszter összesen 1028 tagot tömörít** (átlagos taglétszámuk 39 tag), melyből 944 tag minősül vállalatnak. A tagvállalatok összesített árbevétele 3.407 Mrd forint, melynek 61%-a export tevékenységből adódik. A tagvállalatok közel 69.000 főt foglalkoztatnak. Bár a 944 klasztertag vállalat számosságát tekintve csak a minimum 1 főt foglalkoztató társas vállalkozások 0,46%-át teszik ki, mégis **számarányukat jóval meghaladóan járulnak hozzá a nemzetgazdasági szinten előállított hozzáadott értékhez (nemzetgazdaság összesített bruttó hozzáadott értékének 2,29%-a).**

2. ábra Klaszterek iparági eloszlása

Forrás: TFM Saját szerkesztés

A hazai Akkreditált Klaszterek általános taglétszáma 35-40 tag, melyek többsége, a közép-európai térségben működő klaszterekhez hasonlóan KKV. A nyugat-európai klaszterekhez képest méret szempontjából azonban erős lemaradásban vannak.

A hazai klaszterek tagjainak kiemelt jellemzője a magas innovációs aktivitás és a partnerségen alapuló kutatás-fejlesztési és innovációs célú (jellemzően akadémiai és ipari szféra közötti) együttműködések megvalósítása. Összetételükből adódóan a klaszterek túlnyomó többségében egyszerre találhatók meg a tudományos háttérrel biztosítani képes felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, nagyvállalatok, erősödő középvállalatok, illetve a komoly innovációs és gyors növekedési potenciállal rendelkező mikro- és kisvállalkozások. A klaszterek pedig természetükből adódóan kooperációra ösztönözik a hazai kutatói, nagyvállalati és KKV szektor képviselőit, ez magyarázza a klasztertagok együttműködésben megvalósított K+F+I projektjeinek kiemelkedően magas arányát³.

A klaszterekben rejlő főbb értékek, potenciálok

- **A klaszter egy piacvezérelt, de egyben magas bizalmi szinten működő közösség**
A klaszterek a piacvezérelt, üzleti és/vagy innovációs fókuszú közös tevékenységek katalizátorai, és jellemzően magas bizalmi szintű üzleti közösséget alkotnak. A helyi, személyes kapcsolatrendszer és az üzleti együttműködési múlt révén kialakuló magas bizalmi szint a közös projektek hatékonyságát is növeli.
- **A klaszter a technológia és tudástranszfer hatékony eszköze**
A klaszterek biztosítani képesek a tudás- és technológia transfert a kutatás-fejlesztésben és az innovációban érdekelt szereplők között. A klaszter alapon szerveződött együttműködések továbbá képesek a nagyvállalatok fejlett technológiáit és kompetenciáit közvetíteni a KKV-k felé.
- **A klaszter a nemzetközi piacra és nemzetközi hálózatokba kapcsolódás hatékony eszköze**
A klaszterek elősegítik a határokon átnyúló együttműködések a környező országokkal, támogatják az adott iparágban, a klasztertagjaik és más országban működő gazdasági szereplők közös tevékenységeit. Nemzetközi értékláncok létrehozása révén pedig képesek a KKV-k export lehetőségeinek szélesítésére.
- **A klaszter a területi kohézió megteremtésének hatékony eszköze**
Tekintve, hogy a klasztertagok majdnem 60% a négy legkevésbé fejlett régióban működik, felülreprezentáltak a hátrányos helyzetű járásokban a klaszterek a vonzó helyi gazdasági környezet megteremtése révén alkalmasak a Budapest-központúság csökkentésére. A regionális tudásközpontokban meglévő erős jelenlétükkel a területi kohézió biztosításában töltenek be kiemelt szerepet.

³ A GINOP (2014-20) Kutatás-fejlesztési és Innovációs prioritásában, az együttműködésben megvalósuló fejlesztések 44%-a klasztertagokhoz kötődik. Forrás: EPTK

▪ **A klaszter a piaci igények, kihívások szakpolitikai becsatornázásának hatékony eszköze**

A klaszterek összetételükből adódóan képesek a valós vállalati kompetenciák feltérképezésére és jelzésére a szakpolitika felé. Emellett hasznos eszközei lehetnek a munkaerőpiaci igények közvetlen felmérésének és előrejelzésének.

Az együttműködés és a klaszterszerű működés kihívásai, hátráltató tényezői:

A klaszterek megalakulásának és **működésének legfőbb mozgatórugói az üzleti együttműködések kialakítása és a kölcsönösen gazdasági előnyt jelentő kooperációk szervezése és fenntartása.** Az együttműködések fő célja minden esetben a vállalatok számára olyan hatékonyság és profit elérése, ami önállóan nem lenne megvalósítható. Éppen ezért egy ország vagy régió együttműködésekben alapuló gazdaságfejlesztési megközelítésének egyik kiemelt fokmérője, hogy abban a gazdasági szereplők mekkora aránya vesz részt.

A 2022. január 1-jei tagi adatok alapján a 26 Akkreditált Klaszter átlagos taglétszáma 39 (2015-ben 37 db), azaz **az elmúlt 7 évben a hazai „húzó” klaszterek esetében a taglétszám jelentősen nem változott. A klaszterek nem tudtak olyan előnyöket felmutatni, amely a gazdasági szereplőket az együttműködésekben való részvétel felé hajtotta volna.** Ennek a jelenségnek számos oka lehet, melyek közül megemlíthető a vállalatok közötti alacsony bizalmi szint és az együttműködéssel járó előnyök ismeretének hiánya, amin a stratégia javítani kíván.

A stratégia jövőképe, cél- és pillérrendszere

Mind az uniós, mind pedig a hazai szakpolitikai stratégiák számos olyan irányt és célt fogalmaznak meg, amelyeknek elérését a gazdasági szereplők közötti együttműködés hatékonyan tudja támogatni. **Azaz a gazdasági szereplők együttműködésén nyugvó, klaszter alapú gazdaságfejlesztés egy nem kizárólagos, de lehetséges eszköz ezen stratégiákban lefektetett célok eléréséhez.**

Az **együttműködésen alapuló működési modellhez Magyarországon minden előfeltétel adott.** Jelen vannak hazánkban a klaszterek, amelyek bár széttagoltan és sokszor egymással párhuzamosan működnek, de a kulcs gazdasági szereplők egy része – KKV-k, nagyvállalatok, tudásközvetítő szervezetek, önkormányzatok, kamarák stb. – már felismerték az együttműködésben rejlő lehetőségeket és nemzetgazdasági szinten is értéknek tartják a klaszterek működését.

Ahhoz azonban, hogy a meglevő klasztereink fejlődni tudjanak és nemzetközi viszonylatban is versenyképesek legyenek, a **legmeghatározóbb feladat, új szereplők bevonása az együttműködésekbe és aktivitásuk magas szinten tartása.** Ennek elérése érdekében kerültek kijelölésre a stratégia céljai (3. ábra) és pillérei.

3. ábra A klaszterstratégia céljai és pillérei

Nemzetgazdasági cél	Hazai vállalkozások versenyképességének növelése A hálózati gazdaság járuljon hozzá Magyarország versenyképességének növeléséhez.					
Kiemelt cél/pillér	A motiváció és az együttműködés kultúrájának erősítése. A hazai gazdasági szereplők széles köre kerüljön bevonásra a hálózati gazdaságba.	Az üzleti együttműködés vonzóvá tétele A hazai vállalkozások hozzáadott értéke növekedjen az együttműködésben rejlő előnyök kihasználásával.	A kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés ösztönzése Legyenek Magyarországon kimagasló innovációs kapacitással és nemzetközi láthatósággal bíró együttműködések, amelyek összefogják az adott iparág kulcsszereplőit. Az innovációs partnerségen és kutatás-fejlesztésen alapuló modellek kidolgozása, korszerű jogszabályi környezet megerősítése.			
Szakpolitikai cél	Digitálizáció A klaszterek segítsék elő a korszerű digitális üzleti megoldások elterjedését. Ipar 4.0 megoldások, így különösen az adatbázis-menedzsment, optimalizálás, automatizáció, munkairányító rendszerek, hatékony és azonnali beavatkozást lehetővé tevő folyamatirányítási rendszerek alkalmazása.	Fenntarthatóság A klaszterek az együttműködés eredményeként járuljanak hozzá a klímabarát ipari szektor megteremtéséhez és a körforgásos gazdaság elterjesztéséhez, vagyis az újbóli felhasználással a gazdasági értékteremtés megalapozásához, a hulladékmennyiség csökkentéséhez, az újrahasznosítás erősítéséhez, valamint a környezetvédelem ösztönzéséhez.	Növekedési potenciál A klaszterek segítsék a komoly növekedésre képes vállalati kör értékteremtő képességének megerősítését az együttműködésből fakadó előnyökkel.	Exportpotenciál A klaszterek segítsék elő a KKV-k exporton belüli részarányának növelését az Európai Unión belül és azon kívül is azzal, hogy a együttműködésből származó előnyöket és tudást a KKV-k exportpotenciáljának kiaknázására használják.	Tudástranszfer A hazai klaszterek járuljanak hozzá a tudásáramlás fokozásához, mely az akadémia szektorban megtermelt tudásnak az üzleti szféra vállalati innovációjával kiegészített tudásfelhasználását célozza.	Kitörési ágazatok A magyar klaszterek fedjék le az Intelligens Szakodosodási Stratégia által kijelölt nemzetgazdasági prioritások mindegyikét és járuljanak hozzá a horizontális prioritások megvalósításához.
Horizontális cél	A szabályozási környezet támogassa a hazai klaszterek működését, fejlődését.					

Forrás: TFM saját szerkesztés

A kijelölt célok és a hozzájuk rendelt intézkedések biztosítják, hogy a gazdasági szereplők és a szakpolitikai döntéshozók 2030-ig olyan üzleti környezetet hozzanak létre, amely a vállalatok, az oktatási és kutató intézmények, illetve az egyéb szervezetek közötti versenyképességi és innovációs együttműködés/partnerség, kutatás-fejlesztés különböző formáinak (így különösen a klaszterek) létrejöttét és működését segíti.

A stratégia végrehajtásával:

- Magyarország főbb, a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3) által meghatározott húzóágazataiban legalább 1-1 kimagasló innovációs kapacitással és nemzetközi láthatósággal bíró együttműködés megvalósul, amely összefogja az adott iparág kulcsszereplőit;
- mindezek hatására 2030-ra az összesített **bruttó hozzáadott érték 10%-át az együttműködésben működő gazdasági szereplők adják.**

A stratégia céljaihoz kapcsolódó intézkedések megvalósításához szükséges közvetlen forrás közel **11 Mrd Forint (kiemelten GINOP Plusz forrás)**. Ugyanakkor szükséges megjegyezni, hogy a közvetlen források mellett, számos **közvetett** (klaszter tagság elismertsége, stb.) **intézkedés** segíti a stratégia megvalósítását és a célok elérését, melyek együttes értéke **a GINOP tapasztalatai alapján kalkulálva közel 250 Mrd Forint**. Az egyes intézkedések közvetlen és közvetett forrásigénye a stratégia mellékletét képező Akciótervben megjelölésre kerül.

A stratégiai jövőkép és célok elérését az egyes pillérek esetében az alábbi intézkedések támogatják. Az intézkedések részletes leírása a stratégia 3. számú mellékletét képező Akciótervben kerül részletesen kifejtésre.

Pillér	Intézkedés
Motiváció és az együttműködés kultúrája	Jövő generáció felkészítése
	Klaszterek ismertségének elterjesztése, termékek/ szolgáltatások/ folyamatok népszerűsítése
	Klaszterek közötti tudásmegosztás javítása, információ áramlás elősegítése
	A klaszterek által előállított termékek megkülönböztethetősége, elismertsége
	Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása
Üzleti együttműködés	Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását
	Az iparági szereplők együttműködésben való részvételének vonzóvá tétele
	Klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása

	Klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása
Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Kooperatív innováción alapuló együttműködések továbbfejlesztésének támogatása, innovációs partnerségek létrehozása
	Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás
	Kutatás-fejlesztési és innovációs tudás bővítése
Szakpolitikai és működési környezet	Klaszter-minősítési testület újraindítása
	Hazai minősítési rendszer megújítása
	Klaszterek működését támogató központi szolgáltató platform

1. A KLASZTEREK FOGALMA, LEHATÁROLÁSA ÉS ÉRTÉKE, GAZDASÁGI ÉS TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE

1.1. A klaszterek fogalma

Az elmúlt évtizedekben számos definíció született a klaszter fogalmára, azonban a mai napig nem létezik olyan megfogalmazás, értelmezés, amely mindenki által elfogadott lenne (Olaszországban leginkább iparági körzeteknek, Franciaországban versenyképességi pólusoknak nevezik, míg az angolszász és északi országokban a „cluster” kifejezés terjedt el⁴).

Az egységes értelmezést az is nehezíti, hogy összetételüket, működési modelljüket vagy a kitűzött céljaikat és elért eredményeiket tekintve mind a nemzetközi, mind pedig a hazai gazdasági környezetben nagyon eltérő jellegű klaszterek léteznek. A legelfogadottabb és leggyakrabban használt klaszter definíció⁵ Michael Porter nevéhez kötődik. Porter értelmezésében a klaszter:

"kölsönösen együttműködő cégek, szakosodott beszállítók, szolgáltatók, kapcsolódó iparágak cégeinek és velük kapcsolatban álló intézmények (felsőoktatási intézmények, állami szervezetek, ügynökségek, szakmai egyesületek, kereskedelmi szövetségek) földrajzi koncentrációja, melyeket egy adott témában/területen hasonlóságaik és egymást kiegészítő jellemzőik kapcsolnak össze".

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) a Porteri definícióhoz hasonlóan, de azt némiképp kiegészítve a klasztert szakosodott ipari vállalkozások, és más, kapcsolódó támogató csoportok koncentrált, szoros együttműködéseként írja le, mely együttműködés legfőbb értéke, hogy a KKV-k innovációs potenciálja növekszik, új munkahelyek jönnek létre, új védjegy- és szabadalom-regisztrációk valósulnak meg.⁶ Egy OECD kiadvány szerint: „a klaszterek – horizontálisan vagy vertikálisan kapcsolódó, egymással összefüggő üzleti tevékenységekre szakosodott cégek és a támogató szervezetek helyi csoportosulásai.”⁷

A jelen stratégia készítése során elvégzett megalapozó kérdőíves felmérés keretében megkérdezett hazai klaszterfejlesztésben érintett szereplők szerint, a klaszter legfontosabb jellemzői:

- **a klaszter** egy alulról szerveződő, szakmai alapokon épülő, a hasonló szakterületeken tevékenykedő, hasonló kihívásokkal küzdő tagszervezetek együttműködésén alapuló, azok érdekképviselését hatékonyan ellátni képes szerveződés, amelyben az egyes

⁴ Lengyel Imre (2010): Regionális gazdaságfejlesztés – VERSENYKÉPESSÉG, KLASZTEREK ÉS ALULRÓL SZERVEZŐDŐ STRATÉGIÁK. Akadémia Kiadó, Budapest

⁵ Porter, M. E. (1998): On Competition, Harvard Business School Press, Boston

⁶ https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster_en, Letöltve: 2021. június 15.

⁷ OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Programme (2005): Business Clusters: Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264007116-sum-hu.pdf?expires=1627571786&id=id&accname=guest&checksum=28EB6D39F5306EFBE861990CC4CE2D09>, Letöltve: 2021. június 15.

tagszervezetek különösen nagy befolyást gyakorolhatnak a közös stratégia építésére és a kulcsfontosságú akcióterületek megválasztására is;

- **a klaszter** több, mint érdekvédelmi szövetség, a tudás- és információ-megosztás, a szélesebb körű együttműködés szervezete;
- **a klasztert** szektoriális elkötelezettség jellemzi, feladata az együttműködés erősítése, az iparágon belüli szereplők összekovácsolása;
- **a klaszter** a bizalomépítés helyszíne;
- **a klaszterben** a tagvállalatok földrajzilag is közel helyezkednek el egymáshoz;
- **a klaszter** egy olyan együttműködési forma, ahol szorosabb, fókuszáltabb a kooperáció, az egyéni érdekek jobban érvényesülnek, közvetlen és személyes a kapcsolat. Nem jellemzi a bürokratizmus, gyors információáramlást biztosít a tagok között, segítséget nyújt az üzleti kapcsolatok építésében, szélesebb körű kapcsolatrendszerek kialakítását teszi lehetővé, és támogatja az egymástól való tanulást.

A felmérésben és mélyinterjúkban kapott válaszokból az is egyértelműen kiderül, hogy a klaszterek az alábbi pontokon különböztetik meg magukat más együttműködési formáktól:

- **a klaszter más, mint egy szövetkezet**, mert – noha sok klaszter kihasználja a beszerzés és értékesítés során a méretgazdaságosság előnyeit – az üzleti együttműködés platformján keresztül tudásmegosztás és közös innovációs tevékenység is megvalósul;
- **a klaszter más, mint egy kamara**, mert a testületi formában megvalósuló, felülről vezérelt működés helyett, a hangsúly a tagi igények által vezérelt működésen alapul, mindemellett a klaszterközösségek aktív együttműködése más formában meg nem valósítható bizalmi platformot jelent;
- **a klaszter más, mint egy üzleti klub**, mert a klaszterben az üzleti lehetőségek kiaknázása mellett egyazon terület kompetitív szereplőinek kooperációja valósul meg közös problémák megoldása és közös célok elérése érdekében.

A klaszter tehát olyan profitorientált, üzleti és/vagy innovációs fókuszú, értéklánc alapon szerveződő közösség, amelynek lényege a bizalomra épített együttműködések megvalósítása, és ezáltal a méretgazdaságossági előnyöket és a feladatok megosztásából adódó hatékonyságot kihasználva az iparági versenyelőny elérése.

Az elmúlt évtizedekben számos értelmezés született a klaszter fogalmára, azonban a mai napig nem létezik egy olyan megfogalmazás, amely mindenki által elfogadott lenne, mivel összetételüket, működési modelljüket tekintve mind a nemzetközi, mind pedig a hazai gazdasági környezetben nagyon eltérő jellegű klaszterek léteznek. Ha körül kell írni őket, akkor úgy lehet fogalmazni, hogy a klaszter olyan profitorientált, üzleti és/vagy innovációs fókuszú, értéklánc alapon szerveződő közösség, amelynek lényege:

- **a bizalomra épített együttműködések megvalósítása,**
- **a méretgazdaságossági előnyöket és a feladatok megosztásából adódó hatékonyságot kihasználva, iparági versenyelőny elérése.**

2. ILLESZKEDÉS A NEMZETKÖZI ÉS HAZAI STRATÉGIÁKHOZ

A vállalkozások – és különösen a KKV-k – közötti üzleti és innovációs együttműködés ösztönzése és támogatása mind az Európai Unió, mind pedig a magyar Kormányzat által elfogadott vállalkozásfejlesztési, kutatás-fejlesztési, fenntarthatósági és digitalizációs stratégiai dokumentumok cél- és eszközrendszerének fontos eleme. Az Unió, illetve az egyes tagországok vállalkozásainak, a globális versenyben az együttműködés különböző formái – egyebek mellett a klaszterek – jelenthetik azt a kitörési pontot, amely megalapozza hosszú távú versenyképességüket. Az alábbiakban röviden áttekintjük az e szempontból meghatározó uniós és hazai stratégiai dokumentumokat.

2.1. Nemzetközi stratégiák, irányelvek

Small Business Act

Az EU vállalkozásfejlesztési alapidokumentuma a 2008-ban a Bizottság által közzétett Small Business Act⁸, melynek fő célkitűzése a vállalkozási hajlandóság ösztönzése, a finanszírozásokhoz való hozzáférés elősegítése, az adminisztratív terhek csökkentése, a piachoz jutási feltételek javítása, valamint a kisvállalkozások nemzetközivé tétele.

E prioritások érvényesülését tíz alapelv segíti, melyek közül a nyolcadik szerint „Az EU-nak és a tagállamoknak elő kell segíteniük a KKV-knál dolgozók szaktudásának fejlesztését és az innováció valamennyi formáját; ösztönözniük kell a KKV-k kutatási ráfordításait, valamint a különböző K+F programokban, transznacionális kutatásokban, klaszterek kialakításában való részvételüket, továbbá a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok aktív menedzselését.”

An SME Strategy for a sustainable and digital Europe (2020)

A Bizottság által 2020-ban kiadott *KKV-stratégia a fenntartható és digitális Európáért*⁹ című dokumentum célja az európai KKV-kban rejlő erő kihasználása annak érdekében, hogy azok a kettős (digitális és zöld) átállás élenjáró szereplőivé váljanak. A stratégia jelentős mértékben növelni szeretné a fenntartható üzleti gyakorlatokat folytató illetve digitális technológiákat alkalmazó KKV-k számát. Végül soron a cél az, hogy Európa a legvonzóbb helyé váljon egy KKV elindításához, melynek fejlődéséhez minden feltétel adott az egységes piacon.

A stratégia három pillér alapján javasol intézkedéseket:

- a fenntarthatóságra és digitalizációra való átálláshoz szükséges kapacitásépítés és támogatás;
- a szabályozási terhek csökkentése és a piacra jutás javítása;
- a finanszírozási eszközökhöz való hozzáférés javítása.

A kettős átállás megvalósításában a dokumentum kiemeli az Enterprise Europe Network (EEN), az Európai Erőforrás-hatékonysági Tudásközpont (EREK), az Európai Innovációs Tanács (EIC), valamint az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) szerepét. A cél tehát nem csak a

⁸ https://ec.europa.eu/growth/smes_en, Letöltve: 2021. június 15.

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0103>, Letöltve: 2021. június 15.

fenntarthatósággal és a digitalizációval kapcsolatos felhasználóbarát és célzott tanácsadás nyújtása, hanem a támogató struktúrák összhangjának a megteremtése, hogy minden KKV számára, hozzá a lehető legközelebb váljon elérhetővé a fejlődéséhez szükséges tudás.

A KKV-k nemzetközi piacokhoz való hozzáféréseinek egyszerűsítése érdekében a Bizottság valamennyi kereskedelmi megállapodásába külön rájuk vonatkozó fejezeteket foglal bele, olyan célzott intézkedésekkel együtt, amelyek lehetővé teszik számukra az előnyök kihasználását, mint például a KKV-k nemzetközi ágazati klasztereken keresztüli összekapcsolása, az EEN, az EU KKV központ¹⁰, valamint az európai KKV-k EU-n kívüli közbeszerzéseken való részvételét támogató intézkedések.

A New Industrial Strategy for Europe (2020)

A Bizottság 2021 májusában frissítette¹¹ *A New Industrial Strategy for Europe*¹² iparstratégiáját, amely a digitális és zöld kettős átállás programját hivatott felgyorsítani. A frissítés célja a stratégia kiegészítése a COVID-19 pandémiának az Unió iparára gyakorolt hatásaiból következő szempontokkal és intézkedésekkel. Noha az eredeti dokumentum is nagy hangsúlyt helyezett az európai iparági szövetségek létrejöttének támogatására, nem szentelt külön figyelmet a klasztereknek. A frissítés nyomán ugyanakkor bekerült a szövegbe, hogy 2021-ben a European Cluster Collaboration Platform (ECCP) és az EEN keretében 61 millió eurós keretösszeggel támogatják a KKV-k helyi és határon átvelő együttműködését.

A renewed European Agenda for Research and Innovation

A megújított európai kutatási és innovációs menetrend (“*A renewed European Agenda for Research and Innovation*”, Bizottság, 2018)¹³ célja az EU kutatási és innovációs tevékenységének fellendítése a 2021-2027 közötti időszakban.

A dokumentum az innovációs fejlesztések kereteként a tagállamok által elkészítendő Intelligens Szakosodási Stratégiák (S3) rendszerét jelölte meg. Az innovációs menetrend szerint erősíteni és korszerűsíteni szükséges az interregionális innovációs együttműködések, szinergiákat teremtve a Horizon programmal, az InvestEU Alappal és más programokkal. A Bizottság az innovációs menetrendben többek között javasolja, hogy a tagállamok tegyék meg a szükséges lépéseket a kutatásba és az innovációba történő befektetéseik maximalizálása érdekében, hogy elérjék 3%-os GDP arányos K+F ráfordítást.

¹⁰ A pekingi EU kkv központ kezdeti segítséget nyújt a jelenlétüket a kínai piacon fejleszteni kívánó európai kkv-knak www.eusmecentre.org.cn, Letöltve: 2023. július 24.

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-industrial-strategy-update-2020_en.pdf, Letöltve: 2023. július 24.

¹² https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-industrial-strategy-march-2020_en.pdf, Letöltve: 2023. július 24.

¹³ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/com-2018-306-a-renewed-european-agenda-for-research-and-innovation-may-2018_en_0.pdf, Letöltve: 2023. július 24.

Digital Compass: the European way for the Digital Decade

Az Európai Bizottság 2021 márciusában fogadta el a *Digitális iránytű 2030-ig: a digitális évtized megvalósításának európai módja* című közleményét¹⁴, amelyben a Bizottság konkrét formában fogalmazta meg az EU 2030-ig tartó időszakra vonatkozó horizontális digitalizációs törekvéseit, és konkrét célkitűzéseket és célértékeket határozott meg a vállalkozások digitális átalakulása, a közszolgáltatások digitalizálása, a biztonságos és fenntartható digitális infrastruktúrák, valamint a digitális készségek fejlesztése terén.

A Digitális iránytű közlemény értelmében az Unióban 2030-ig elérendő digitális célok a következők:

- a 16–74 évesek legalább 80 %-a rendelkezzen legalább alapszintű digitális készségekkel;
- legalább 20 millió (információs és kommunikációs technológiai (IKT) szakember dolgozzon az Unióban, valósuljon meg a nők e területre való bejutásának elősegítése és az IKT-diplomások számának növelése;
- a helyhez kötött szolgáltatásokat gigabites hálózat biztosítsa, és minden lakott területre olyan nagy sebességű hálózat terjedjen ki, amely legalább az 5G-vel egyenértékű teljesítménnyel rendelkezik;
- a félvezetőknek – a környezeti fenntarthatóságra vonatkozó uniós jogszabályokkal összhangban lévő – gyártása az Unióban (értékét tekintve) a világ termelésének legalább 20 %-át tegye ki;
- 2025-re az Unió rendelkezzen az első, kvantumgyorsítással rendelkező számítógépével, amely megnyitja az utat ahhoz, hogy az Unió 2030-ra élen járjon a kvantumkéességek terén;
- az uniós vállalkozások legalább 75 %-a használjon felhőszolgáltatásokat, big data technológiát vagy mesterséges intelligenciát;
- az uniós kkv-k legalább 90 %-a érje el legalább az alapszintű digitális intenzitást;
- a kulcsfontosságú digitális közszolgáltatások 100 %-a legyen online hozzáférhető valamint az uniós polgárok 100 %-a férjen hozzá az elektronikus egészségügyi dokumentációjához és egy Unió-szerte elismert biztonságos elektronikus azonosítási módszerhez.

Digital Decade Policy Programme 2030

Az Európai Bizottság Digitális iránytű 2030 közleményére alapozva, a 2022. december 14-én elfogadott *Digitális évtized 2030 szakpolitikai program létrehozásáról szóló (EU) 2022/2481 határozat*¹⁵ megállapítja az Európai Parlament, a Tanács, a Bizottság és a tagállamok arra vonatkozó kötelezettségvállalását, hogy együttműködnek és közös irányvonalat követnek az EU digitális transzformációjának megvalósítása érdekében. A határozat azon általános célkitűzésekről és konkrét célokról rendelkezik, amelyeket az EU-nak 2030-ig a digitalizáció terén el kell érnie.

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52021DC0118>, illetve: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_hu, Letöltve: 2023. július 24.

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022D2481&qid=1689766582186>, Letöltve: 2023. július 24.

A szakpolitikai program általános célkitűzései között olyan, a vállalkozások, és különösen a kkv-k versenyképességét és fenntarthatóságát is előmozdító célokat is találunk, mint a hatalmas mennyiségű adat hatékony tárolására, továbbítására és feldolgozására szolgáló biztonságos és hozzáférhető digitális és adatinfrastruktúrák biztosítása, a digitális képességek kiépítésének és használatának előmozdítása, interoperábilis digitális infrastruktúrák átfogó és fenntartható ökoszisztémájának kialakítása, előmozdítva azok elterjedését a vállalkozások körében, valamint növekedési és munkahely-teremtési lehetőségeket teremtve a kutatás, a fejlesztés és az innováció révén.

Az uniós határozat emellett a vállalkozások digitális átalakulása kapcsán olyan konkrét célokat is meghatároz, mint hogy a vállalkozások legalább 75 %-a a felhő technológia, a big data technológia és a mesterséges intelligencia hármasa közül egyet vagy többet használjon, a kkv-k több mint 90 %-a pedig elérje legalább az alapszintű digitális intenzitást. Emellett cél, hogy a növekvő innovatív vállalkozások növekedését és forrához jutását elősegítsék.

A vállalkozások digitális átalakulásától nem független azonban a digitális készségek további fejlesztése sem, amely mind az IKT szakemberek számának növelését, mind a digitális alapkészségekkel rendelkező munkavállalókat magába foglalja. Ez utóbbi tekintetében is ambiciózus vállalásokat tesz az uniós szakpolitikai program, melynek a hazai megvalósítása ugyancsak elengedhetetlen.

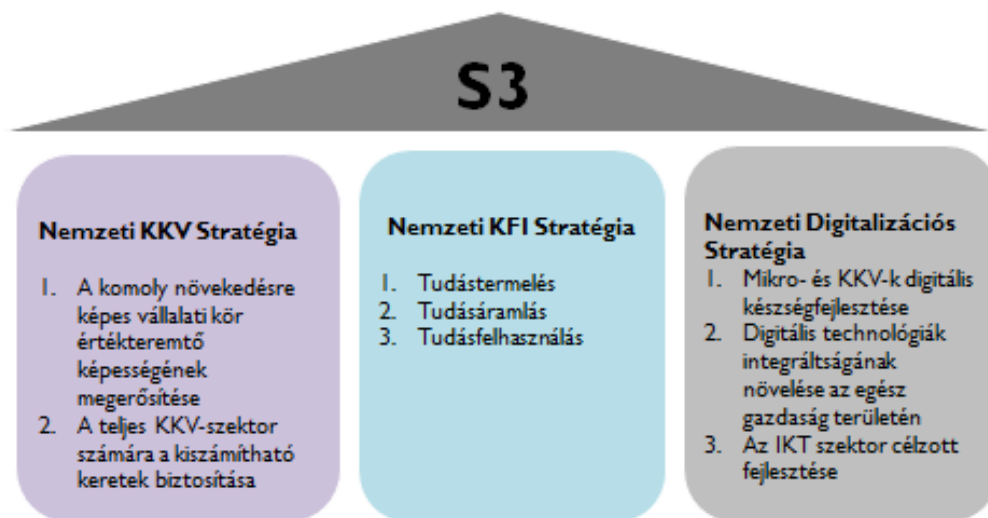
A Digitális évtized szakpolitikai programról szóló határozat a fenti célok megvalósulása érdekében előírja, hogy minden tagállam, így Magyarország is benyújtsa azt a nemzeti stratégiai ütemtervet, ami az uniós szinten meghatározott célok eléréséhez szükséges szakpolitikákat, intézkedéseket és fellépéseket, és a célok eléréséhez tervezett megvalósítási pályákat tartalmazza, azok ütemezésével, feltüntetve az ezekhez szükséges pénzügyi forrásokat és humán erőforrást.

2.2. Hazai stratégiák, fejlesztéspolitikai dokumentumok, közpolitikai kezdeményezések

Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3) (2021-2027)

A 2021–2027. évekre vonatkozó magyar *Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3)*¹⁶, mint ún. ernyőstratégia (4. ábra) kiemelt célja, hogy a területi specifikus adottságok erősítésével egy nemzetközileg is versenyképes, nemzeti erősségekre építő KFI rendszer alakuljon ki. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy a helyi gazdasági szereplők nemzetközi beágyazottsága növekedjen és a KFI ökoszisztéma szereplői a jelenleginél nagyobb mértékben vegyenek részt nemzetközi együttműködésekben.

4. ábra Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia, mint ernyőstratégia

Forrás: Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3) 2021-2027

A regionális S3 munkacsoportok munkájában – miként a Területi Innovációs Platformok (TIP) rendezvényein is – részt vettek a klaszterek képviselői is. A dokumentum szerint *“a hazai innovációs ökoszisztéma jövőbeli teljesítménye és versenyképessége szempontjából kulcsfontosságú, hogy a szereplők – szakpolitikusok, felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek, vállalkozások és szakmai szervezetek – kapcsolatai helyi szinten is megerősödjenek, az intelligens szakosodási stratégiában foglaltakat követve, fokozva egy-egy térség innovációs képességét.”*

Nemzeti KFI Stratégia (2021-2030)

A Nemzeti KFI Stratégia 2021-2030 (a továbbiakban: KFI Stratégia) víziója egy magas hozzáadott értéket teremtő, tudásalapú, kiegyensúlyozott, fenntartható gazdaság és társadalom létrehozása. A KFI Stratégia kihangsúlyozza, hogy *„Hosszú távú eredményességünk szempontjából új követelményként jelenik meg világszinten, hogy a különböző szférák, így a gazdasági szereplők, felsőoktatási intézmények, valamint a kormányzat folyamatos interakcióban, együttműködési hálózatban dolgozzon együtt. Kiemelt jelentőségűnek mutatkozik továbbá az egyes szereplők, így a köz- és magánfinanszírozású kutatóhálózatok, felsőoktatási- és kutatóintézmények, valamint a vállalati szektor közötti együttműködések megerősítése és a szereplők közötti tudástranszfer elősegítése is.”*

A KFI Stratégia specifikus célkitűzéseit három átfogó cél mentén valósítja meg:

- **tudástermelés** erősítése a KFI intézményrendszer kapacitásainak bővítésével, korszerűsítésével és a kutatói utánpótlás biztosításával;
- **tudásáramlás** fokozása a KFI ökoszisztéma szereplői (felsőoktatási intézmények, vállalatok-, kutatóintézet hálózat) hatékonyabb együttműködésének ösztönzésével, a szektorok közötti átjárhatóság növelésével, a tudástranszfer lehetőségeinek bővítésével;
- **tudásfelhasználás** eredményesebbé tétele a vállalati innováció fokozásával.

A három pilléren belül a KFI ökoszisztéma szereplői közötti hatékony együttműködés megjelenik a tudásáramlás fokozása pilléren belül „6. A vállalatok közötti KFI együttműködések erősítése”, mely szerint „A Magyarországon alacsony bizalmi szint és gyenge együttműködési kultúra megváltoztatásához szakpolitikai eszközökkel kell támogatni a többszereplős KFI projekteket és a hálózatosodást.” Valamint a harmadik átfogó cél (Tudásfelhasználás), az „Új típusú innovációs ökoszisztémák támogatása” intézkedésén belül: “A (tudományos) parkhálózat (innováció-politikai funkciója emellett a földrajzi közelség előnyeit realizáló technológiai klaszterbe tömörülő hi-tech iparágak, vállalati KFI projektek és beruházások vonzásához, a tudástőke befektetési oldalának – együttműködési megállapodások, kollaborációs szerződések, támogatott (szponzorált) kutatás – növeléséhez kötődik.”

Nemzeti KKV Stratégia (2019-2030)

A Kormány 2019. novemberében fogadta el a magyar mikro-, kis- és közepes vállalkozások megerősítésének stratégiáját (KKV Stratégia), amelynek megvalósítási időszaka 2019-2030. A stratégia kifejezetten azt a célt szolgálja, hogy a digitalizációs és technológiai forradalom időszakában átsegítse a hazai vállalkozásokat a gazdasági szerkezetváltáson, biztosítva az összhangot az innovációs, a digitalizációs és a vállalkozás-fejlesztési politika között.

A stratégia kiemelt fontosságúnak tekinti a globális értékláncban való hazai részvételt, azt, hogy a hazai tulajdonú vállalkozások önállóan is képesek legyenek együttműködések kiépíteni.

A stratégia II. pillérének (A KKV-k üzleti környezetének és az e-kormányzat eszközeinek fejlesztése) célkitűzései között szerepel, hogy “Épüljön ki a „bizalom infrastruktúrája”: erősödjének a vállalkozások közötti tranzakciók intézményi garanciái és bővüljön az üzleti partnerekről elérhető információforrások köre.” A beavatkozások szintjén a stratégia ezt a célt a klaszterek és egyéb hálózatosodási formák létrejöttének és működésének támogatásával kívánja elérni.

A stratégia III. pillérének (A KKV-k fejlődési képességének, innovációs és digitális teljesítményének erősítése) célkitűzései között szerepel, hogy “A technológia által generált innovációk alkalmazása terjedjen el a KKV-k körében.” Ezt a célt a stratégia egyebek mellett a Modern Vállalkozások Programja és a kapcsolódó vállalati digitális konstrukciók folytatásával és kiterjesztésével, a startup ökoszisztéma fejlesztésével, illetve ágazat-specifikus IKT megoldások használatának támogatásával tervezi elérni.

Nemzeti Digitalizációs Stratégia (NDS) (2022-2030)

A Nemzeti Digitalizációs Stratégia átfogó célja, hogy Magyarország a gazdaság, az oktatás, a kutatás-fejlesztés- és innováció, valamint a közigazgatás területén olyan összehangolt erőfeszítéseket tegyen a digitalizáció előmozdításáért, amelyek – nemzetközi mércével mérve is – jelentős mértékben járulnak hozzá az ország versenyképességének és az emberek jólétének javulásához.

Az NDS 4 pillére közül a Digitális Gazdaság pillér célja a vállalkozások digitális felkészültségének, a digitális technológia integráltságának növelése, az innovatív digitális megoldások elterjedésének

ösztönzése minden ágazatban, illetve az IKT szektorban tevékeny hazai KKV-k, kiemelten a startup-ok, teljesítményének javítása, összhangban az Intelligens Szakosodási Stratégiában (S3-ban) felvázolt prioritásokkal. Ezen célok elérésben a klaszterek, kiemelten a technológiai és digitalizációs fókuszúak, közre tudnak működni.

Nemzeti Digitális Állampolgárság Program

A Digitális Magyarország Ügynökség Zártkörűen Működő Részvénytársaság (a továbbiakban: DMÜ) legfontosabb feladata, hogy felhasználóbarát alapokra helyezze a közigazgatást és megteremtse az egyszerű, kényelmes és hatékony ügyintézés feltételeit az állampolgárok számára. A Nemzeti Digitalizációs Állampolgárság Program (NDÁP) keretében a nemzeti adatvagyon meghatározott része elérhetővé válik piaci szereplők számára, továbbá kialakításra kerülnek az adat ökoszisztémák, melyek új, értékteremtő, adatalapú szolgáltatásokat nyújtanak az állampolgárok, vállalkozások, tudományos kutatások és az állam számára.

Az európai adatstratégiával összhangban az ilyesfajta adatmegosztásra alapuló felhasználói esetek fő célja, hogy a polgárok és vállalkozások számára lehetővé tegye a nem személyes adatokból nyert információkra alapuló jobb döntéshozatalt, ezáltal pedig a gazdaság fejlődését.

A klaszterstratégia az NDÁP-hoz kapcsolódva szorgalmazza és támogatja a vállalkozások digitalizációját, az adat ökoszisztémákon, nem személyes adatokból nyert információkon alapuló vállalkozói döntéshozatalt, digitális fejlesztéseket.¹⁷

Nemzeti Exportstratégia (2019-2030)

A Nemzeti Exportstratégia célja a hazai vállalkozások által lebonyolított export mértékének az iparágilag és piac szempontjából is célzott növelése és fokozása. A stratégia célkitűzései között szerepel a KKV-k exporton belüli részarányának emelése az EU-n belül és azon kívül is, illetve a hazai KKV-k bekapcsolódásának előmozdítása a nemzetközi vállalatok globális értékláncába. Mindezt gyors és piaci igényekre szabott exportfinanszírozási rendszerrel segítenék annak érdekében, hogy a nemzetközileg is elismert magyar brandek épüljenek fel a kiemelkedő exportsikerek bázisán. A fenti célok elérésének egyik fontos eszköze lehet a hazai klaszterek bevonása és a jelen stratégiával való szinergiák megteremtése, mivel a klaszterek exportrészesedése potenciáljuk és kapacitásaik magasan kiemelik őket a hazai KKV-k köréből.

A stratégia által kiemelt, magas exportpotenciállal rendelkező iparágak pedig jellemzően összhangban vannak a hazai klaszterek által képviselt iparági területekkel. Ilyenek például az orvosi diagnosztikai eszközök és berendezések, traumatológiai implantátumok, traumatológiai és radiológiai termékek, biotechnológia, valamint gyógyszergyártás, a vetőmag, mezőgépgyártás, agrárinformatika, a hús- és baromfi ipar, zöldség-gyümölcs tartósítóipar, a mérnöki szolgáltatások és innovatív építőipari megoldások, a design és divat tevékenységek, illetve a digitális technológiai megoldások.

¹⁷ https://www.dmu.gov.hu/documents/prod/DMU_nemzeti_digitalis_allampolgarsag_program_2022.pdf, Letöltve: 2023. július 24.

Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia (2020-2050)

A Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégia átfogó célja a klímavédelem támogatása és a 2050-re kitűzött klímasemlegesség elérése, s cél, hogy ez a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan tudjon megvalósulni. A stratégia beavatkozási irányai több esetben is nevesítik a vállalkozói és kutatói szféra közötti együttműködések szerepét, mint a cél elérésének egyik kulcsát. A 2050-re teljesítendő klímavédelmi célok elérését szolgáló stratégia több fejezetében is kiemelten tekint az együttműködések erejére, mely legtöbb esetben az üzleti és a tudományos szféra egymást erősítő hatásait jelenti.

Az ipari folyamatok környezetbarátabbá tételének egyik lehetőségeként emeli ki az felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek és az ipar együttműködésének erősödését, erősítését, melynek megteremtésére a klaszterek már napjainkban is készen állnak. Az ipari termelési/gyártási folyamatok zölddebbé és egyúttal hatékonyabbá tételének elérésében a klaszterek szerepe az felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek, valamint az ipari szereplők együttműködése terén jelentős.

Ezen túl az agrárpolitika esetében is kimondja a stratégia, hogy a klímavédelmi beruházások és agrotechnikai megoldások termelői együttműködésekben keresztül ösztönözhetőek, különös tekintettel a biomassza-alapú gazdaság (bioeconomy) innovációira, melyek jellegüknél fogva igénylik különböző iparági szereplők szoros együttműködését.

Végül a hulladékgazdálkodás területén is megjelennek az együttműködések, mely által jelentős szerep juthat a klasztereknek. A kutatás-fejlesztés területén a gyártók, hulladékkezelők és kutatóközpontok, felsőoktatási intézmények együttműködésének erősítése által fenntarthatóbbá tehető a gazdaság, a zöldgazdaság (úgy mint környezetbarát, klímasemleges, energiahatékony, fenntartható biomassza-alapú, megújuló erőforrásokat használó gazdaság) irányába történő előrelépés jelentősen növelhető. A körforgásos gazdaság egyik kulcsszereplői lehetnek az együttműködő vállalatok és kutatóintézetek, melyek például a klaszterekben jól együttműködnek évek óta.

NEMZETI FEJLESZTÉS 2030- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (a továbbiakban: OFTK) az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségleteiből kiindulva egy hosszútávú jövőképet, valamint fejlesztéspolitikai célokat és elveket határoz meg. Az OFTK jövőképe és célrendszere 2030-ig szól. A nemzeti jövőkép elérése érdekében az OFTK négy hosszútávú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt és ezek elérése érdekében tizenhárom specifikus célt, köztük hét szakpolitikai jellegű és hat területi célt fogalmaz meg.

A négy hosszútávú célkitűzés közül az alábbi két cél eléréshez a stratégia is hozzájárul intézkedései révén:

- *Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés*
- *Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet*

Emellett a területi és specifikus célok között megjelenő célkitűzések szorosan illeszkednek a klaszterstratégia által kitűzött irányokhoz

- Versenyképes, innovatív gazdaság kialakítása
- Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés

Az OFTK több fejezetében is a klasztereken nyugvó feladatokat látja megoldásként az összetett fejlesztéspolitikai igényekre:

- „A hazai tulajdonú vállalatok termelési láncba történő mélyebb integrálása, a magyar tulajdonú vállalatok belső piacon történő megerősítése... Ezen segíthet a klaszterizáció, amely a kkv-k nemzetközi piacra lépését, a márkáépítést, valamint a hatékonyságot jelentősen megkönnyítheti.”
- „A legfontosabb prioritás a magyar gazdaság újra-pozicionálása... Ennek keretében szükséges a hazai gazdaságban a stratégiai jelentőségű ágazatok fejlesztése, valamint a gazdasági hálózatok (klaszterek, beszállítói láncok) erősítése.”
- „A gépipari fejlesztések fontos láncszemei az egy-egy ágazat mentén témára/tevékenységre koncentrált ágazati fejlesztésnek. Ebből a szempontból a klaszterek, mint komplex területi és ágazati szerveződési formák szerepe kiemelt.”

A Klaszterfejlesztési Stratégia hozzájárul a területi különbségek csökkentéséhez és a vidék gazdasági erejének növeléséhez. Mivel a kutatás-fejlesztés és innovációban élenjáró, valamint meghatározó foglalkoztatási potenciállal rendelkező tagvállalatok jelenléte a négy legkevesbé fejlett régióban, illetve az elmaradottabb járásokban, olyan vonzó gazdasági környezetet tud teremteni, amely vonzza és letelepedésre ösztönzi az új vállalkozásokat, elősegíti a meglévők megtartását.

Hazai közpolitikai kezdeményezések

A hazai stratégiai és fejlesztéspolitikai illeszkedés mellett, már meglévő közpolitikai kezdeményezések is indultak, annak érdekében, hogy egyes iparági területeken jelentős együttműködések valósulhassanak meg szerteágazó, nemcsak állami felek között. Példának okán ilyenek a különböző technológiai koalíciók és különböző platformok: Mesterséges Intelligencia Koalíció¹⁸, 5G Koalíció¹⁹, Blockchain Koalíció²⁰, Drón Koalíció²¹ Ipar 4.0 Nemzeti Technológiai Platform²², amelyek tagjai között megtalálhatóak a közsféra szereplői, felsőoktatási és tudományos szféra intézmények, szakmai szervezetek és a versenyszektor képviselői. Ezen intézkedések ugyanazon célt szolgálják, mint a stratégia, hiszen a hazai specifikus iparágak fejlesztését és innovációit hivatottak ösztönözni, bevonva a szektor széleskörű szereplőit.

Mind az uniós, mind pedig a hazai szakpolitikai stratégiák számos olyan irányt és célt fogalmaznak meg, amelyek elérését a gazdasági szereplők közötti együttműködés hatékonyan tudja támogatni. Azaz a gazdasági szereplők együttműködésén nyugvó, klaszter alapú gazdaságfejlesztés egy nem kizárólagos, de lehetséges ESZKÖZ ezen stratégiákban lefektetett célok eléréséhez. Ezáltal a klaszterstratégia nem versenytársa a fent felsorolt stratégiáknak és fejlesztéspolitikai dokumentumoknak, hanem egy olyan horizontális, a főbb szakpolitikákat

¹⁸ <https://ai-hungary.com/hu/tartalom/mi-koalicio>, Letöltve: 2023. július 24.

¹⁹ <https://5g.hu/>, Letöltve: 2023. július 24.

²⁰ <https://blockchainkoalicio.hu/>, Letöltve: 2023. július 24.

²¹ <https://dronkoalicio.kti.hu/> Letöltve: 2023. október 3.

²² <https://www.i40platform.hu/hu>, Letöltve: 2023. július 24.

(kutatás-fejlesztés és innováció, vállalkozásfejlesztés, digitalizáció, külpiacra jutás, fenntarthatóság) támogató ESZKÖZ, amely elősegíti az ezen dokumentumokban rögzített versenyképességet növelő célok elérését.

3. NEMZETKÖZI KLASZTERPOLITIKÁK ÉS JÓ GYAKORLATOK

A versengő és együttműködő gazdasági szereplők hálózatosodásán alapuló gazdaságfejlesztés jelentősége az elmúlt 30 évben világszerte felértékelődött, mert felismerték, hogy az élenjáró technológiával foglalkozó klaszterek jelentősen hozzájárulhatnak a regionális innovációhoz és a fenntartható fejlődéshez. Ezek az elvárások különösen az együttműködés, a K+F, a szellemi tulajdon, valamint a tudástranszfer előmozdításával a kutatószervezetek és a privát szféra közötti területen teljesülhetnek a leginkább. A részletes nemzetközi kitekintést a stratégia 4. sz. melléklete tartalmazza.

A Bizottság 2019. májusában készített kutatást²³ az európai, illetve az Európán túli országok/ régiók klaszter politikájáról. Megállapították, hogy az uniós tagállamok többsége (29-ből 20) és az európai régiók (NUTS-2) szintű többsége (49 vizsgált régióból 38) rendelkezik dedikált klaszterpolitikával. A kutatásból az alábbi főbb hazai szempontból is releváns megállapításokat lehet kiemelni:

- mind a nemzeti, mind a regionális klaszter támogatásoknak rendkívül erős kutatás-fejlesztési és innovációs fókusza van. A klaszter politikák erőteljesen támaszkodnak a klaszterek erősségeire és adottságaira a technológia és tudástranszfer erősítése érdekében;
- a nemzeti politikák a kutatás-fejlesztés mellett a vállalatok nemzetközivé válásának fokozása érdekében is használják a klasztert, mint eszközt;
- a klasztereket célzó támogatások jelentős része állami támogatásnak (közfinanszírozásnak) minősül, de a magánforrás bevonása is egyre erősödik;
- a klaszterpolitikák jellemzően még mindig a hagyományos iparágakat célozzák, azonban egyre erőteljesebben jelennek meg ezekkel párhuzamosan az ún. feltörekvő ágazatok;
- a regionális klaszterpolitikát folytató államok esetében a klaszterpolitika erős szinergiát mutat az S3 stratégiákban kijelölt célokkal, kiterjesztési ágazatokkal, a klaszter, mint eszköz jelenik meg az S3 stratégiák végrehajtásában.

3.1. Potenciális jó gyakorlatok

A stratégia készítése során számos európai ország klaszterpolitikáját/klaszterstratégiáját vizsgáltuk. Az alábbiakban azon ország-modellek kerülnek részletesebben bemutatásra, amelyek hasznosíthatóak lehetnek a magyar klaszterpolitika továbbfejlesztésénél.

3.1.1. FLAMAND Klaszterpolitika²⁴

Klaszterpolitika területi szintje: regionális (Belgium tekintetében regionális, Flamand régió esetében egységes)

²³European Observatory for Clusters and Industrial Change (2019): Cluster programmes in Europe and beyond, https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/news_attachment/cluster_programmes_in_europe_and_beyond_0.pdf,

²⁴<https://www.vlaio.be/nl/andere-doelgroepen/clusterorganisaties/het-clusterbeleid/innovatieve-bedrijfsnetwerken>.

Koordináció: A Flandria Innovation & Entrepreneurship (FI&E) kormányzati ügynökség feladata a gazdasági, innovációs és vállalkozási politika végrehajtása. E mellett a dinamikusan együttműködő vállalkozásokból és tudásintézményekből álló klasztereket is támogatja.

Klaszterpolitika fókusz: A klaszter program olyan vállalkozásokra összpontosít, amelyek növekedési ambíciókkal, innovációs tudattal, **nemzetközi hozzáállással** rendelkeznek, valamint hajlandóak együttműködni más **vállalatokkal és tudásközpontokkal** annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a flamand vállalatok versenyképességének növekedéséhez.

Célcsoport:

A flamand klaszterpolitika a klaszterek fejlettségi szintje szerint két típust különböztet meg:

- innovatív üzleti hálózatok (12 db)
- élenjáró-klaszterek (6 db)

Innovatív üzleti hálózatok:

Az innovatív üzleti hálózatok (innovative business networks, IBN) intenzíven együttműködő szervezetek, amelyeknek célja a közöttük lévő dinamika növelése. Az IBN-ek általában kis léptékű kezdeményezések, amelyeknek a támogatási ideje három év. Jelenleg a Flamand régióban 12 innovatív üzleti hálózat működik. (támogatási összeg: 150.000EUR/év – 3 évig)

Élenjáró „lándzsahegy” klaszterek:

Az élenjáró klaszterek méretük, érettségük, időhorizontjuk és ambícióik szintjeiben különböznek az IBN-ektől. Jellemzően nagyszabásúak, ambiciózusak, kiemelkedő gazdasági potenciállal rendelkeznek. Ezek a klaszterek akár 10 éves futamidejű támogatást is kaphatnak. Az élenjáró klaszterek száma korlátozott. Feltétel, hogy a régió számára stratégiai fontosságú iparágakban tevékenykedjenek.

Ezen klaszterek Triple Helix modellben működnek, tömörítve vállalatokat, tudásközpontokat és a kormányzati szereplőket annak érdekében, hogy ambiciózus hosszú távú stratégiát és versenyképességi programot fejlesszenek ki az adott flamand stratégiai terület számára. A FI&E kormányzati ügynökség jelenleg 6 élenjáró klasztert tart nyilván. Ezek:

- Catalisti (fenntartható kémiai- és műanyagipar)
- SIM (korszerű anyagok, anyagtechnológiák)
- Flux50 (energiatermelés)
- VIL (fenntartható mobilitás és logisztikai rendszerek)
- Flanders' Food (agrár- és élelmiszeripari rendszerek)
- Blue Cluster („Kék” gazdaság, S3, Digitális átalakulás, az ipar digitalizálása - Ipar 4.0, intelligens és additív gyártás)

Támogatások: Felajánlott szolgáltatások, a klaszterszervezetek pénzügyi és operatív támogatása. (500.000EUR/év – 10 évig)

A pénzügyi támogatás mellett a kormányzati ügynökség klaszter szakértői havi rendszerességgel ülnék le az élenjáró klaszterek menedzsereivel nyomon követni a fejlesztési projektek előrehaladását. Emellett az ügynökség két főállású „klaszterközi” menedzsert alkalmaz, akiknek feladata a klaszterek közötti (minimum 2 élenjáró klaszter részvételével) projektek generálása különös tekintettel a körforgásos gazdaság, és az Ipar 4.0 területén).

3.1.2. NORVÉG Klaszterpolitika

Klaszterpolitika területi szintje: nemzeti

Koordináció: A programok többségét az Innovation Norway²⁵ ügynökség koordinálja, de a norvég Kutatási Tanács és a norvég Ipari Fejlesztési Társaság – SIVA szervezetek számos vállalkozásnak szóló programért felelősek.

Klaszterpolitika fókusz: Norvégia jó példa arra, hogy a különböző fejlettségi szinten lévő klaszterek támogatása hogyan kapcsolható össze. (ARENA; „Norwegian Centres of Expertise”; „Global Centres of Expertise”) Az időben egymásra épülő programok igazodnak a klaszterek életciklusához. **A norvég klaszterpolitika célja: az együttműködésen alapuló innováció ösztönzése és a nemzetközivé válás elősegítése.** A háromszintű rendszer egyszerre támogatja a már meglévő, kiforrott klasztermenedzsment szervezetek továbbfejlesztését és az induló együttműködéseket.

Célcsoport:

- **Az ARENA program** elsődleges célcsoportja a regionális fejlesztési potenciállal rendelkező klaszterek, amelyek még nem rendelkeznek és még nem alakítottak ki kifinomult együttműködési és stratégiai alapokat.
- **ARENA PRO** azaz a Norvég Kiválósági Központok (Norwegian Centres of Expertise – NCE) fókusz a növekedés elősegítése azáltal, hogy létrehozza és megerősíti a privát szféra, a kutató intézetek és a kormányzati együttműködésen (Triple Helix) alapuló innováció és nemzetközivé válás feltételeit.
- **Globális Kiválósági Központok** (Global Centres of Expertise – GCE) olyan klasztereket céloz meg, amelyek jelentős növekedési potenciállal rendelkeznek mind a nemzeti, mind a nemzetközi piacokon.

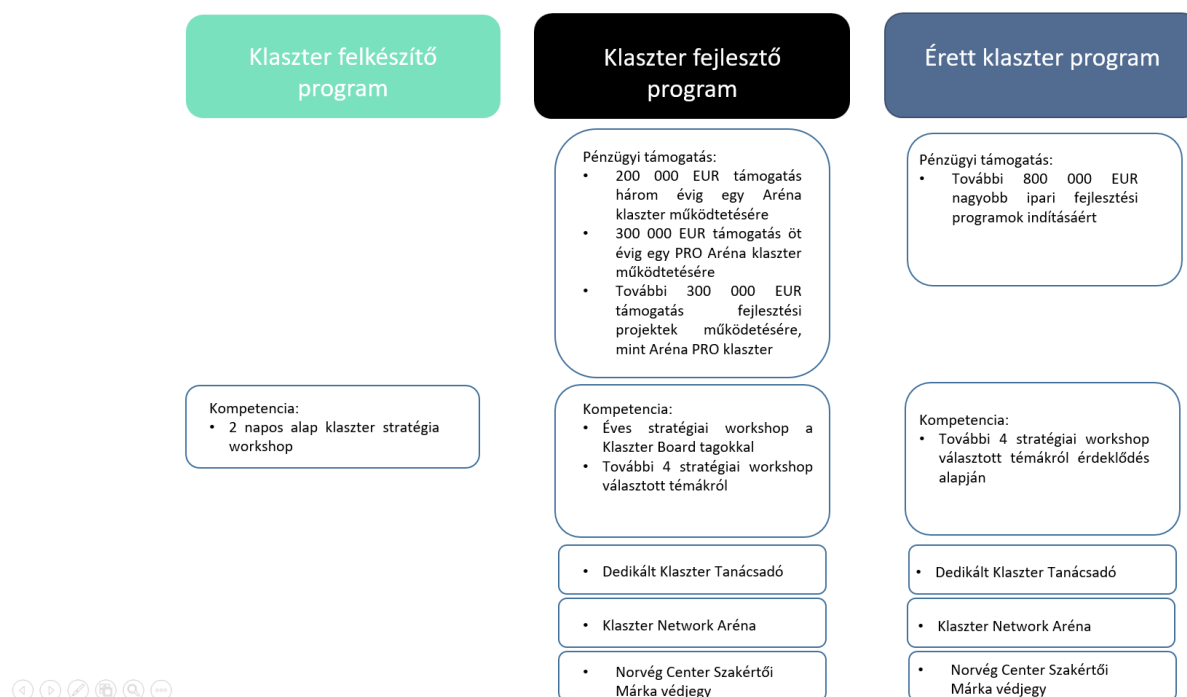
Támogatások:

A támogatásokat számos különféle program keretében ítélik oda, amelyeket eltérő irányelvek szabályoznak. Közös bennük, hogy mindegyiket úgy tervezték, hogy kezeljék a piaci kudarcok elkerülését, vagy éppen a felmerülő kockázatokat. **Az állami finanszírozási támogatási rendszer azon a feltevésen, illetve indoklason alapul, hogy annak hiányában a támogatott projektek nem valósulnának meg. A támogatás középpontjában az üzleti szektoron belüli innováció és a nemzetközivé válás áll.** Az egyes szinteknek nyújtott támogatásokat az alábbi ábra foglalja össze. A szolgáltatások esetében beszélhetünk pénzügyi támogatásról, kompetenciafejlesztésről, klaszter

²⁵ European Observatory for Clusters and Industrial Change (2019): Cluster programmes in Europe and beyond, https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/news_attachment/cluster_programmes_in_europe_and_beyond_0.pdf,

tanácsadói szolgáltatásról és márkáépítésről. A pénzügyi támogatás ugyanakkor a költségvetés csupán 50 százalékát fedezi, a klasztertagoktól ugyanekkora hozzájárulást kell kérni.

5. ábra Norvég 3 szintű klaszter támogatási modell

Forrás: TCI Report Hungarian Peer Review

A klasztereknek pályázniuk kell a programba történő felvételre. A jelentkezők közül évente csak néhányan kapnak helyet a programban. A kiválasztás során a klasztereket hat különböző területen értékelik, melyek a következők: a klaszter hozzájárulása Norvégia gazdasági fejlődéséhez, a klaszter törekvései, a klaszter erőforrásai, mit fog tenni a klaszter a programidőszak alatt a céljai elérése érdekében, hogyan fogja a klaszter mérni a sikert a programidőszakon belül.

3.1.3. DÁN Klaszterpolitika

Klaszterpolitika területi szintje: nemzeti

A dán klaszterek közel húsz éves múltra tekintenek vissza. 2018-ra, a klasztereket érintő programok közvetetten több mint 18.000 vállalat életét segítették. A dán klaszterpolitika komoly kihívásokkal kellett szembenézzen. Kis földrajzi területen több mint 40 klaszter jellegű szervezet, sokszor tevékenységük tekintetében egymást átfedve, szétszórtnan működött.

Koordináció: Az új nemzeti stratégiával a klaszterszervezeteknek sikerült minden eddiginél nagyobb láthatóságot és szakpolitikai érdeklődést szerezniük. Két minisztérium egyesítette erőit, és elindította Dánia történetének legnagyobb klaszterfelhívását. A Dán Vállalkozásfejlesztési Tanács és a Dán

Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium együttműködésével, egy összehangolt klaszterpályázatot írtak ki a 2021-2024 közötti időszakra, összesen 640 millió euró finanszírozással. Bár a pályázat közös munka eredménye, a két intézmény különböző tevékenységeket kívánt finanszírozni. Így, míg a Dán Vállalkozásfejlesztési Hivatal inkább vállalkozásorientált tevékenységeket támogat, addig a Dán Felsőoktatási és Kutatási Minisztérium tudásalapú, innovációs tevékenységeket.

2018-ban nagyszabású reformot kezdeményeztek, amely átformálta az egész addigi dán klaszterprogramot. A zöld átállással és a digitalizációval kapcsolatos számos új kihívás miatt tagadhatatlan volt, hogy új és nagyobb együttműködési platformokra van szükség. A dán állam 2021. január 1-jén elindította az első nemzeti szintű, többretegű szuperklaszter-programot.

Célcsoport: A reform kiindulópontja a teljes dán üzleti és innovációs támogatási rendszer alapos elemzése volt. Kiderült, hogy a rendszer több mint 250 érdekelt félre terjedt ki, köztük több mint 60 klaszterszerű szervezetre. Tenni kellett a klaszterek egyszerűsítése és megerősítése érdekében, hogy a vállalatok könnyebben megtalálják a megfelelő klasztert, és elkerüljék az átfedéseket és a konkurens klasztereket.

Politika: Egy politikai szereplőkből álló, nemzeti szintű bizottság azt az ajánlást tette, hogy kevesebb, de nagyobb és erősebb klaszterekre van szükség a jövő kihívásaihoz, amelyeket egyetlen szereplő vagy szervezet sem képes egyedül kezelni a jövőben. Ezért a közfinanszírozással támogatott klaszterek számát tíz nemzeti klaszterre korlátozták, amelyek a dán gazdaság erősségeit foglalták magukba, és két-négy feltörekvő terület klaszter (feltörekvő, új trendek, kisebb technológiai területek vagy kisebb ökoszisztéma alapján) elindítását célozták. A Vállalkozások Támogatásáról szóló törvény (2018) elfogadását követően, egy mélyreható munka kezdődött a dán erősségek azonosítására, mind az ipari ágazatok, mind a kutatási területek tekintetében.

Támogatások: A kiváló klasztermenedzsment értéket teremt. Ezért a dán klaszterszervezeteknek az Európai Klaszter Kiválósági Kezdeményezés (ECEI) keretében rendelkezniük kell (vagy törekedniük kell a megszerzésére) az "Excel in Cluster Excellence" GOLD címkével. Az Európai Klaszter Kiválóság Kezdeményezést az EU Bizottsága hozta létre, és három értékelési szintből áll: arany, ezüst és bronz. Ezeknek a különböző szinteknek a segítségével a dán klaszterszervezetek összehasonlíthatják magukat más európai klaszterszervezetekkel.

A GOLD címke azt jelenti, hogy a klaszterszervezet kiváló klasztermenedzsmentről tesz tanúbizonyságot. A klaszter erős szervezettel, releváns szolgáltatásokkal és szoros kapcsolattal rendelkezik a vállalatokkal és más szereplőkkel, - és nem utolsósorban folyamatosan törekszik a klaszterszervezet magasabb színvonalú teljesítményére.

A klaszterek elsődleges feladata a tudás növekedéssé alakítása. Ezt a vállalatok közötti, valamint a kutatási és tudás alapú intézményekkel és az ökoszisztéma más szereplőivel való együttműködés elősegítésével érik el. Az innováció ereje a klaszterszervezetek szolgáltatásaiban és tevékenységeiben rejlik. Az innováció a vállalatok és a tudás találkozásában jön létre. A dán példa kiváló gyakorlattal szolgál ennek a célnak az elérésére.

3.1.4. KATALÁN Klaszterpolitika

Klaszterpolitika területi szintje: regionális

Koordináció: Katalán Befektetési és Versenyképességi Ügynökség (ACCIÓ), amelynek fő feladata a katalán versenyképesség serkentése.

Politika: A klaszterfejlesztés 1990-es évek elején kezdődött Katalóniában az elsők között a világon, amely azóta szerves fejlődésen ment keresztül. A katalán klaszter fejlesztési modell mozgatórugója az volt, hogy a klasztereket eszközként használják a vállalati stratégiai kihívások jobb megértéséhez és, hogy a kormány és a magánszektor közötti párbeszédet az egyes iparágakra/klaszterekre jellemző kérdések és projektek köré szervezzék. Az egyébként nem túl magas támogatási összeg mellett, a klaszterek fejlesztésével foglalkozó szervezet (ACCIÓ) számos egyéb szolgáltatással segíti a katalán klaszterek hazai és nemzetközi piaci sikerét. Az ACCIÓ Klaszter Osztálya felel a 25 katalán klaszter sikerességéért, illetve fejlődésük támogatásáért, minden munkatárs 4-5 klaszterért felel. Az ACCIÓ nem vesz részt a klaszterek közvetlen irányításában, azonban tanácskozási joggal résztvesznek a klaszterek Irányító Testületi munkájában.

EURECAT technológiai centrumok: összesen 11 technológiai centrum működik Katalóniában, melynek célja, hogy komplex innovációs szolgáltatást tudjanak nyújtani a vállalkozásoknak. A küldetésük az, hogy segítsék a vállalkozásokat innovációs tevékenységükben és versenyképességük növelésében együttműködésben a klaszterekkel.

Célcsoport: Katalóniában jelenleg 50-60 klaszterszerű szervezet működik 2300 aktív taggal, melyből összesen 25 klaszterszervezet rendelkezik a „katalán klaszter” címmel, amelyhez 16 kritériumot kell teljesíteniük. Ezen 25 klaszter képezi részét a katalán klaszterfejlesztési programoknak, amely klaszterek alapvetően külön-külön ágazatban működnek.

Támogatások: a klaszter programhoz tartozó klaszterszervezetek hozzáférhetnek egy speciális támogatási rendszerhez is, amely az egyes iparágak és klaszterek fő stratégiai kihívásaihoz igazodó projekteket rangsorolja, és amelyet versenyeztetés alapján ítélnek oda. A jelenlegi költségvetés több mint 2 millió euró.

A támogatás mellett a klaszterek számos egyéb segítséget kapnak az ACCIÓ-tól. A klasztertagok számára nyújtott szolgáltatások közé tartozik elsősorban a kapacitásnövelő szolgáltatások jól strukturált kínálatához való hozzáférés, beleértve a szakosított képzést, a tanácsadást és mentorálást, az uniós és nemzetközi tevékenységek támogatását, a hálózatépítést, valamint a főként stratégiai változásokra összpontosító, célzott támogatási rendszerhez való hozzáférést. A program emellett aktívan támogatja a klaszterek közötti projekteket, és az utóbbi időben a klasztereket arra ösztönzi, hogy pro-aktívak legyenek a fenntartható átmenetek elősegítésében, különösen a „megosztott érték” koncepciójának bevezetésére és alkalmazására irányuló úttörő program révén, amely egy eredeti módszertan segítségével a klaszterek szervezésében valósul meg.²⁶

²⁶ TCI Report Hungarian Peer Review

A nemzetközi klaszterprogramok összehasonlításával a következő főbb megállapításokat tehetjük, amelyek iránymutatást adnak a hazai klaszterprogramok jövőbeli fejlesztéséhez.

- A klaszterprogramok különböző típusai különböző célokat szolgálnak.
- A legtöbb klaszterprogram a kormányzatok napirendjén kiemelt helyen szerepel és összekötésre kerül az S3 stratégiákkal.
- A klaszterprogramok kiemelt fókuszterülete a kutatás-fejlesztési és innovációs kapacitás növelése.
- A különböző nemzeti és regionális politikák a vállalkozások nemzetközi piacra jutása támogatásának az egyik lehetséges eszközeként tekintenek a klaszterekre.
- A programtulajdonos fejlesztési ügynökségek, a megvalósítást koordináló szervezetek aktív szerepet vállalnak az egyes klaszterek fejlesztésében (Pl.: Ausztria, Katalónia, Baszk régió).
- A klasztermenedzsment szerepe egyre fontosabbá vált az elmúlt években.
- Kiemelt szerepet kap a klaszterteljesítmények nyomonkövetése és értékelése.

A bemutatott példák az alábbi, a hazai klaszterpolitika számára is hasznos tanulságokkal bírnak:

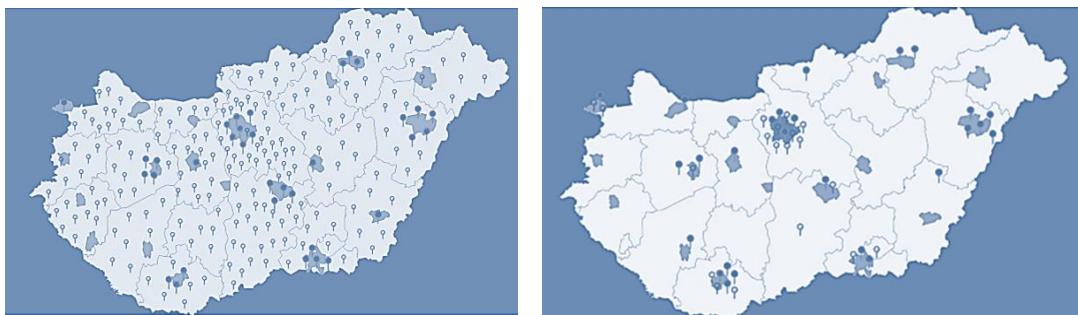
- **Flamand régió:** kétszintű támogatás politika.
- **Dánia:** 183 induló kezdeményezésről szűkítették le a klaszterek számát 41-re. Hasonlóan a hazai helyzetképhez Dániában is megtalálhatóak az egy iparágon belül párhuzamosan működő klaszterek.
- **Norvégia:** nemzeti szintű program, a klaszterek fejlettségi szintje szerint. Célkeresztjében vannak az induló együttműködések is (ARENA).
- **Katalónia:** alacsonyabb pénzügyi forrás mellett kiemelten hangsúlyos a nem-pénzügyi támogatások nyújtása a 25, eltérő alágazatban működő, nagy taglétszámot elérő (átlagosan 100 tagot meghaladó méretű) klaszterek részére.

4. HELYZETFELMÉRÉS – A HAZAI (AKKREDITÁLT) KLASZTEREK FŐBB JELLEMZŐI

A 2000-2020 közötti időszakban a klaszterekhez történő kormányzati hozzáállás, támogatáspolitikai tekintetben hullámzó volt. A hazai klaszterek támogatáspolitikai visszatekintését az 5. sz. melléklet tartalmazza. 2007–2013 között jelentős mértékű dedikált forrásmennyiség állt rendelkezésre és a támogatáspolitikai irányok is megalapozottak voltak, azonban figyelembe kell venni a programok végrehajtása során szerzett tanulságokat: regionális helyett országos szemlélet indokolt, továbbá az induló együttműködések kisebb összegű támogatásban indokolt részesíteni. Mindemellett számos pozitív folyamat is elindult (klaszter minősítési rendszer indítása, az együttműködésben megvalósuló kutatási projekt klaszter alapú támogatása). Azonban dacára a 2014-2020 közötti tisztulási folyamatnak, amely a klaszterek reputációjának visszaszerzésére irányult, a hazai klaszterek még mindig jellemzően széttagoltak.

A széttagoltság mellett is fontos hangsúlyozni, hogy 2020-2021-re megszilárdultak azon klaszterek, amelyekre építve magasabb szintre lehet emelni a hazai klaszteresedési folyamatot és a Magyarországon működő klaszterek jó úton járnak a gazdasági és kormányzati szereplők bizalmának visszaszerzésében.

6. ábra Klaszterek számának alakulása 2015 – 2021

Forrás: TFM saját szerkesztés

Jelenleg a klaszterek két típusát különböztetjük meg:

- akkreditációval rendelkező klaszterek
- akkreditációval nem rendelkező klaszterek

A területfejlesztési miniszter nyilvántartásában szereplő 21 akkreditációval nem rendelkező klaszter többsége 5-10 éves működési múltra tekint vissza. Egy részük korábban rendelkezett akkreditációs címmel, azonban a folyamatos megújításhoz szükséges feltételeket nem tudta teljesíteni. Más részük pedig a 2014-2020 közötti időszakban alakult és mire a fejlettségi szintjük elérte volna az Akkreditált Klaszterek szintjét vagy nem volt lehetőségük a cím megszerzésére, vagy amennyiben lett volna, a nemzetközi aktivitásuk és az innovációs tevékenységük szintje alapján nem feleltek meg annak. A fejezetben az akkreditált klaszterek főbb jellemzői, ismérvei kerülnek bemutatásra.

4.1. Nemzetgazdaságban betöltött súlyuk, tagok legfőbb gazdasági mutatóinak alakulása

Az akkreditált klaszterek tagjairól 2020. évi²⁷ gazdálkodási adatok állnak rendelkezésünkre. Ezek alapján elmondható, hogy a 26 akkreditált klaszter összesen 1028²⁸ tagot tömörít (átlagos taglétszámuk 39 tag), melyből 944 tag vállalat (7. ábra). A tagvállalatok összesített árbevétele 3.407 Mrd forint, melynek 61%-a export tevékenységből adódik. A tagvállalatok mintegy 69.000 főt foglalkoztatnak. Bár a 944 klasztertag vállalat számosságát tekintve csak a minimum 1 főt foglalkoztató társas vállalkozások 0,46%-át teszik ki, mégis a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott érték 2,29%-át adják (8. ábra).

7. ábra Klasztertagok megoszlása

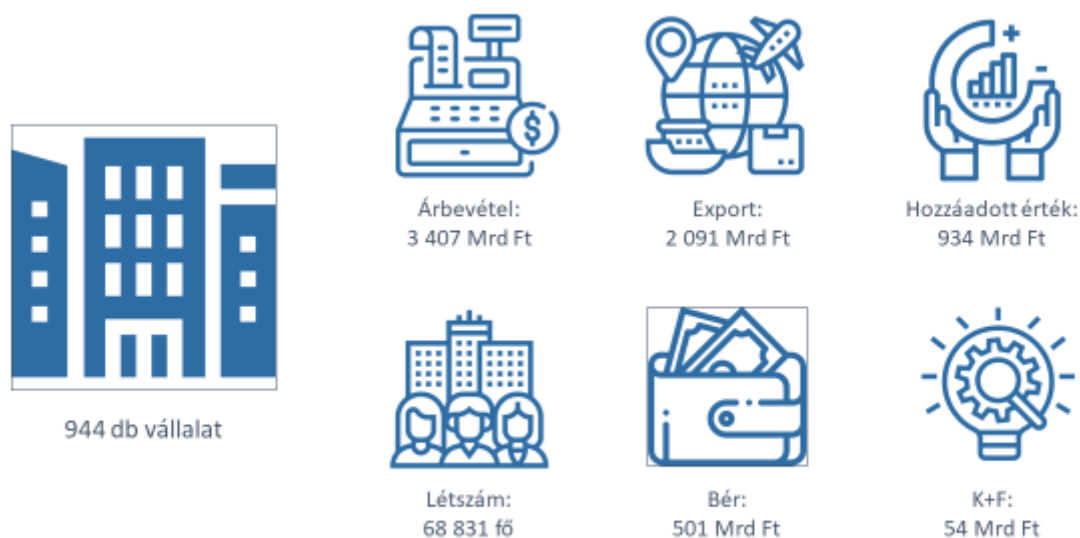

Forrás: TFM saját adatok, TFM saját szerkesztés

²⁷ 2022. január 1-i állapot szerint

²⁸ Egy tag több klaszterben is lehet tag, azonban jelen összlétszám kiszámítása során minden tag csak egyszer került figyelembevételre.

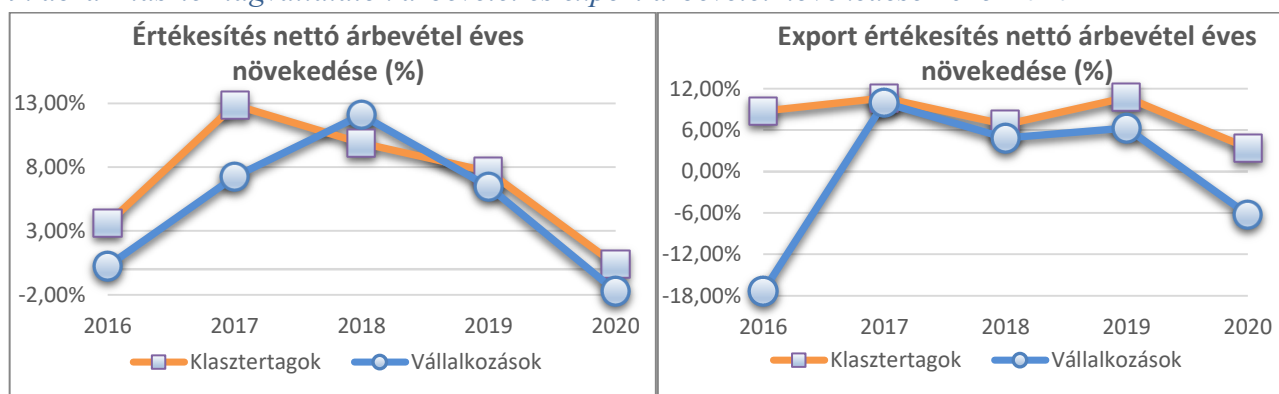
8. ábra Klasztertagvállalatok gazdasági súlya

Forrás: NAV adatbázis, TFM saját szerkesztés

Mint fentebb említésre került, a magyarországi klaszterek 944 tagvállalatának 2020. évi nettó árbevétele 3.407 Mrd forint volt, ami 2015-től vizsgálva évi átlagos **6,86%-os növekedést** jelentett. **Árbevétel növekedésük** – a 2018-as évet kivéve – minden évben jellemzően 3 százalékponttal meghaladta az összes hazai vállalat árbevételének éves növekedését (9. ábra). Hasonló mértékű növekedési tendenciát mutat az **export értékesítés nettó árbevétele (évi 8,05%)**, mely 2020-ra 2.090 Mrd forintot tett ki. A klaszterekben együttműködő vállalatok export árbevételének növekedési üteme a vizsgált 5 év alatt folyamatosan meghaladja az erre az időszakra megállapított átlagos növekedést az összes hazai vállalat export árbevételének viszonylatában, a teljes időszakra nézve pedig átlagosan évente 8,55%-kal növekedett ütemesebben a klasztertag vállalatok export bevétele, mint a teljes vállalkozási köré (9. ábra).

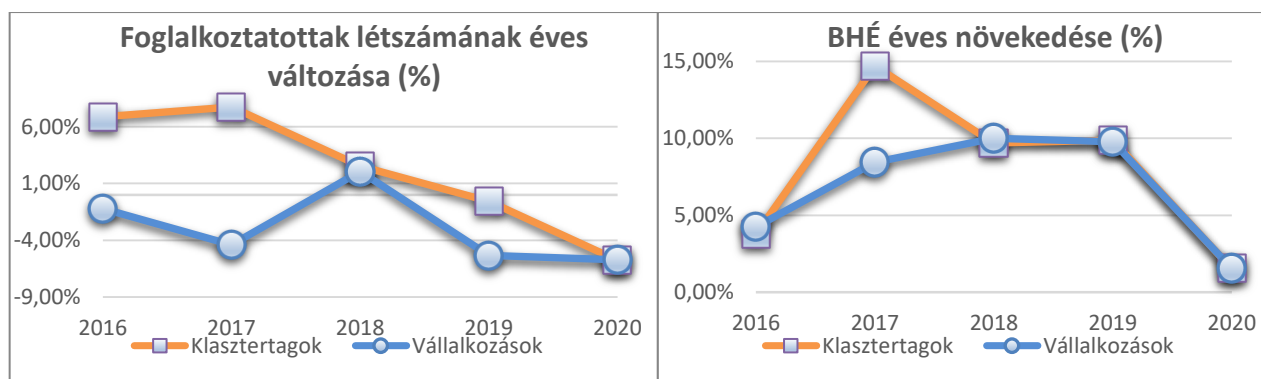
9. ábra Klaszter tagvállalatok árbevétel és export árbevétel növekedése 2015-2020

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

Az **átlagos statisztikai létszámnövekedés** lassabb tendenciát mutat: a 2015-2020 időszakban **2,17%**, de így is meghaladja az összes hazai vállalat esetében megfigyelhető éves átlagos **-2,92%-os csökkenést**. 2020-ban 68 831 főt foglalkoztattak a klasztertagok 500,6 Mrd forint személyi jellegű ráfordítás mellett (10. ábra). A fentiekből az a következtetés is levonható, hogy a klaszterekben együttműködő vállalatok termelési hatékonysága és/vagy piaci képessége magasabb az átlagos magyar vállalatokénál. A statisztikai adatok alapján **a klaszterekben együttműködő vállalatok bruttó hozzáadott értéke 7,91%-os növekedést produkált, ami 1,11 százalékponttal magasabb teljesítmény, mint a 2015-2020-as időszak átlaga (6,8%)**. 2020-ban a klasztertagok összesített bruttó hozzáadott értéke 934 Mrd forint volt (10. ábra).

10. ábra Klaszter tagvállalatok foglalkoztatotti létszámának és bruttó hozzáadott értékének (BHÉ) növekedése 2015-2020.

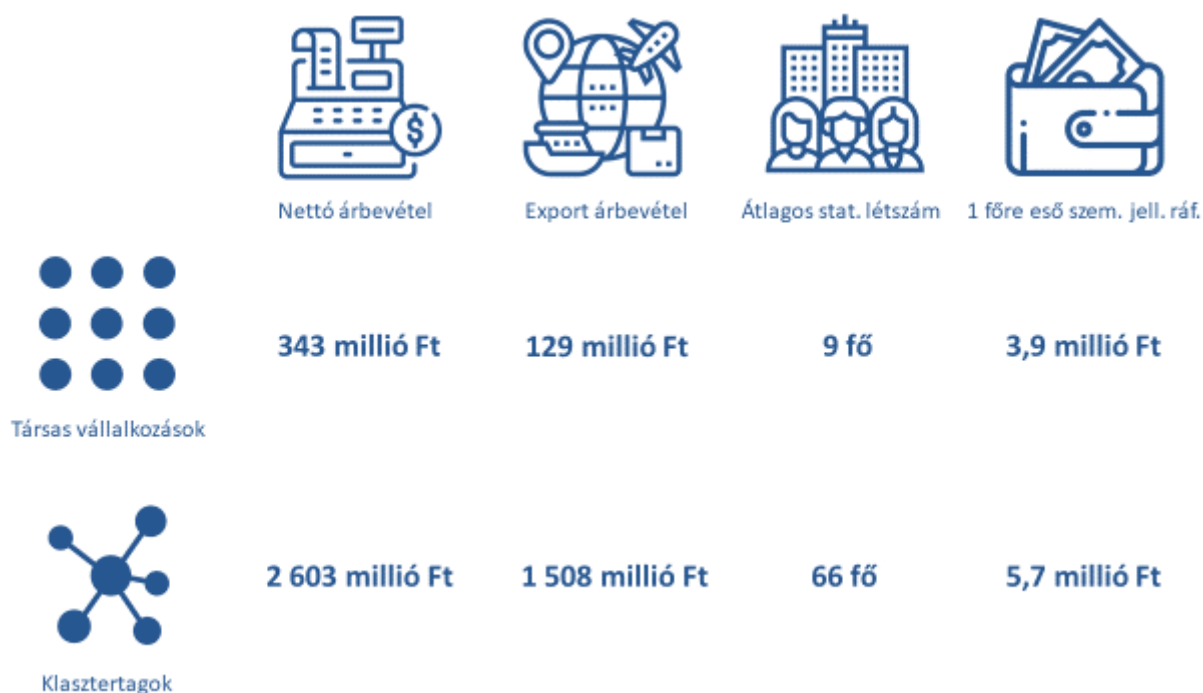

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

A négy területen bemutatott növekedés lendületét az a tény még tovább erősíti, hogy a vizsgált időszakban az adatszolgáltatók számában nagyságrendileg 9%-os csökkenés mutatkozik, amely azzal magyarázható, hogy az Akkreditált Klaszterek száma 2015-ről 2021-re 34-ről 26-ra csökkent.

Emellett az egyes mutatók változásánál fontos figyelembe venni a bázisértékek nagyságát is. Ezen átlagot meghaladó növekedési ütem akkor válik igazán szembetűnővé, hogyha megvizsgáljuk a 2015. évi bázisértékeket a klaszter tagvállalatok, illetve a hazai társas vállalkozások között (11. ábra).

11. ábra Klasztertagok és a hazai társas vállalkozások főbb adatai 2015

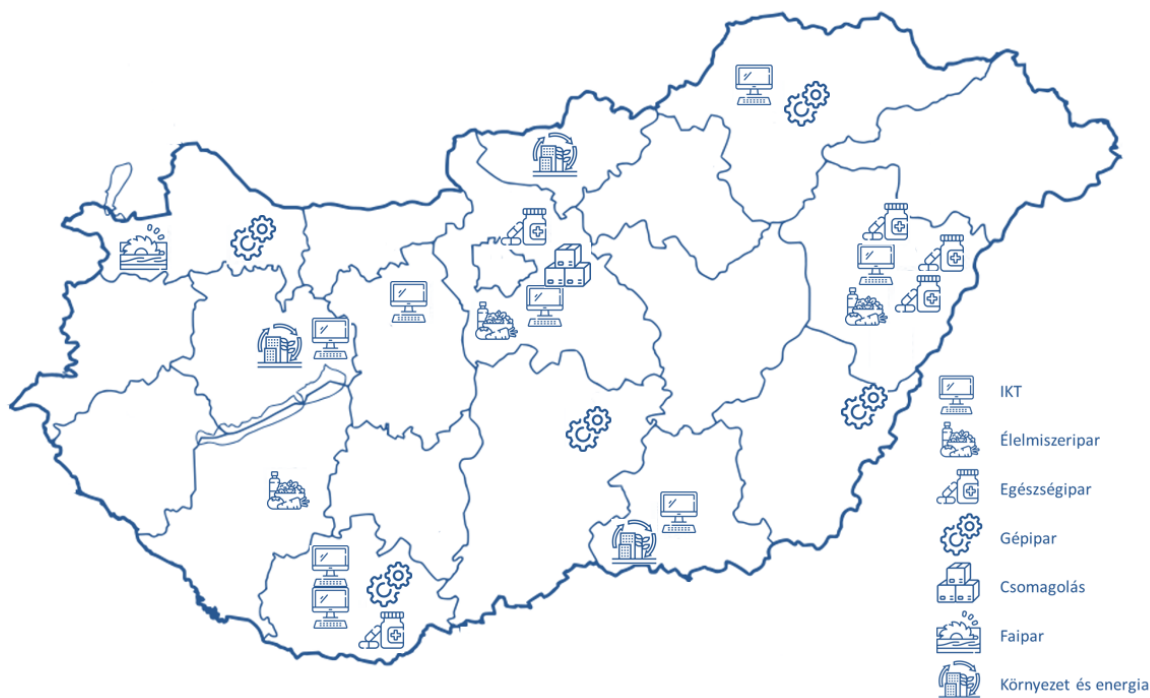
Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

Az akkreditált klaszter tagvállalatok mind árbevétel, mind export árbevétel, mind pedig foglalkoztatási hatás tekintetében felülmúlják az átlagos hazai vállalatokat. Emellett számarányukat jóval meghaladóan járulnak hozzá a nemzetgazdasági szinten előállított hozzáadott értékhez (nemzetgazdaság összesített bruttó hozzáadott értékének 2,29%-a). Ez alapján megállapítható, hogy a hazai klaszterek a vállalkozások mintegy „elit klubjaként” működnek tömörítve a hazai átlagnál jóval versenyképesebb és nemzetközi piaci potenciállal rendelkező gazdasági szereplőket.

4.2. Akkreditált klaszterek iparági eloszlása

A 26 Akkreditált Klaszter közül 8 az információs és kommunikációs technológiák (a továbbiakban: IKT) szektorban, 5-5 a gépipar és az egészségipar, 3-3 az élelmiszeripar és a környezetipar, illetve 1-1 a fa- és bútorigar, valamint a csomagolás/műanyagipar területén dolgozik.

12. ábra Klaszterek iparági eloszlása

Forrás: TFM saját szerkesztés

Az adott iparágakhoz kapcsolódó klaszterek gazdasági súlyát mutatja, ha a klasztertagok bruttó hozzáadott értékét és foglalkoztatási adatait összehasonlítjuk a nemzetgazdasági ágak bruttó hozzáadott értékével és foglalkoztatotti súlyával. Az adatokat az alábbi táblázatok tartalmazzák (1.,2. táblázat).

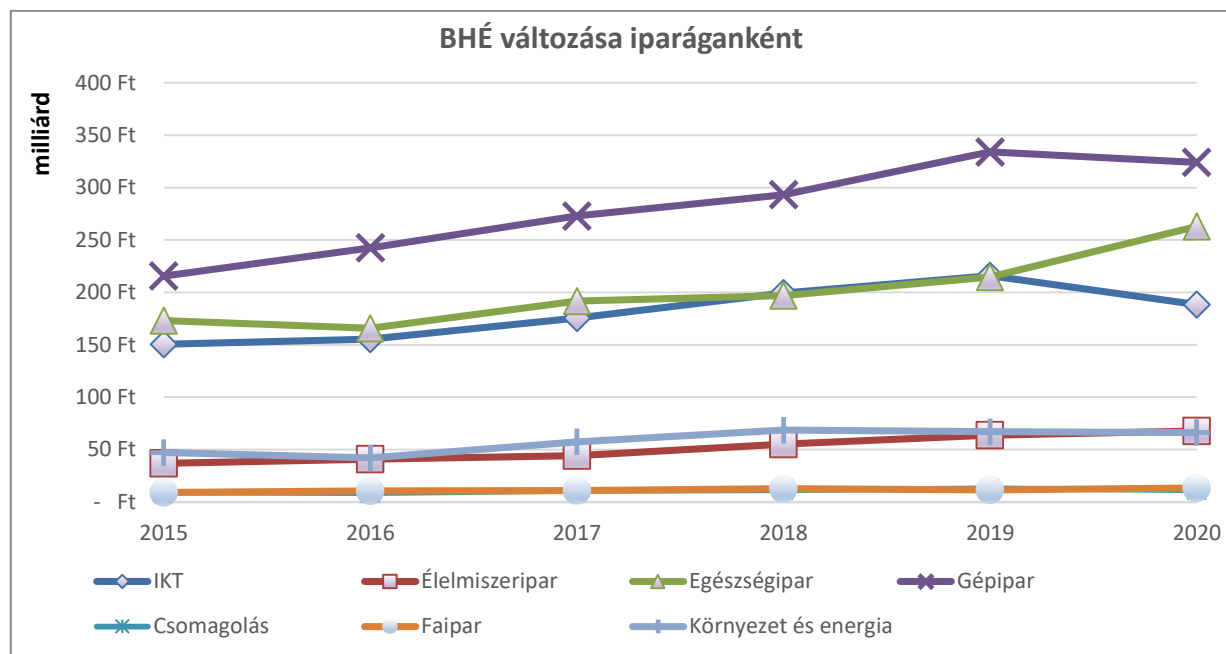
1. táblázat: Klaszterek iparági besorolás szerinti bruttó hozzáadott értékének aránya 2020-ban

Klaszter iparág	Klaszter BHÉ érték 2020 (m Ft)	Nemzetgazdasági iparág	Összes BHÉ 2020 (m Ft)	Arány (%)
IKT	188 300	Információ, kommunikáció	2 121 901	8,9
Élelmiszeripar	67 846	Feldolgozóipar	8 463 932	0,8
Egészségipar	262 978	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	1 974 298	13,3
Gépipar	324 204	Feldolgozóipar	8 463 932	3,8
Csomagolás	11 310	Adminisztratív és szolg. támogató tevékenység	1 380 507	0,8
Faipar	13 322	Feldolgozóipar	8 463 932	0,2
Környezet és energia	66 246	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazd., szennyeződésmnt.	323 205	20,5

Forrás: KSH

A bruttó hozzáadott érték változása tekintetében megállapítható, hogy az IKT, az élelmiszeripar, a gépipar, a környezetipar és csomagolás technológiai iparágban működő klaszterek éves 12-14%-os növekedést produkáltak a nemzetgazdaságban mért 8-10%-os értékekhez képest. (13. ábra).

13. ábra A hazai Akkreditált Klaszterek BHE változása iparáganként (2015-2020)

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

Az IKT, az élelmiszeripar, a környezetipar és csomagolás technológia, valamint a faipar esetén nem szignifikáns az eltérés, míg a többi iparág esetén elmondható, hogy kisebb foglalkoztatotti létszám mellett számottevően nagyobb hozzáadott értéket tudtak termelni az adott ágazatban dolgozó klasztertagok, különösen kiugró ez az érték az egészségipar esetén.

2. táblázat: Klaszterek iparági besorolás szerinti foglalkoztatotti létszám aránya 2020-ban

Klaszter iparág	Klaszter foglalkoztatotti létszám (2020) fő	Nemzetgazdasági iparág	Összes foglalkoztatotti létszám (2020) fő	Arány (%)
IKT	12 388	Információ, kommunikáció	145 100	8,5
Élelmiszeripar	6 580	Élelmiszer, ital, dohány-termék gyártása	143 100	4,6
Egészségipar	11 946	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	321 700	3,7
Gépipar	29 267	Gépipar	375 900	7,8
Csomagolás	1 262	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	137 400	0,9

Faipar	1 766	Fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	59 200	3,0
Környezet és energia	5 622	Villamosenergia-,gáz-,gőzellátás, légkondicionálás és Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmntesítés	89 400	6,3

Forrás: KSH

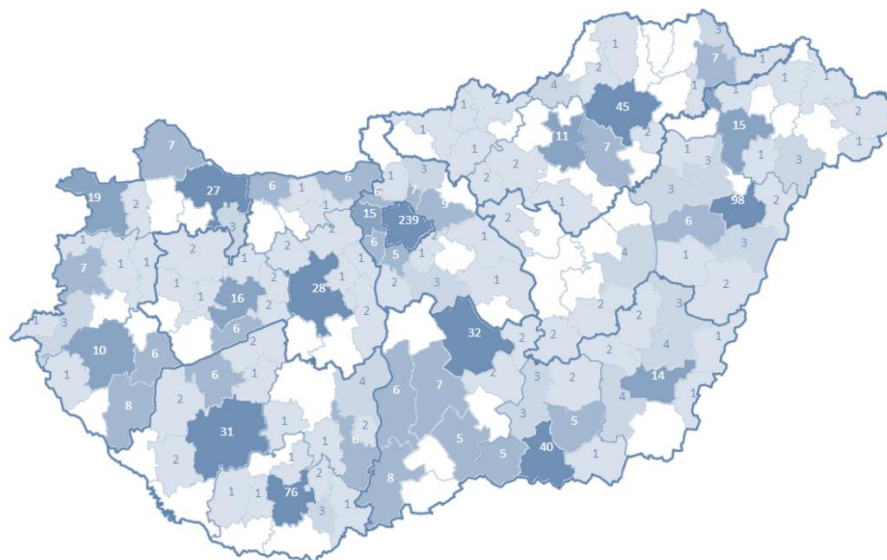
Tekintve, hogy az akkreditált klaszterek átlagos taglétszáma 39 tag, elmondható, hogy jelenleg is eléggé szétagolt a hazai klasztervilág. A 26 Akkreditált Klaszter közül 8 az IKT, 5-5 a gépípar és az egészségípar, 3-3 az élelmiszerípar és a környezetípar, illetve 1-1 a fa- és bútórípar, valamint a csomagolás/ műanyagípar területén működik.

Bár az elmúlt években a hazai klaszterek között jelentős koncentráció zajlott le, a nemzetközi példákhoz képest a hazai klaszter ökoszisztéma még szétagoltnak mondható. A szétagolt, azonos iparágakban egymás mellett működő klaszterek gazdasági teljesítménye azonban jóval megelőzi az iparági átlagokat. Az együttműködésből fakadó szinergiákat vélhetően erőteljesebben ki lehetne használni az egy iparágon belül – egymással párhuzamosan – működő klaszterek közötti együttműködés elmélyítésével, a klaszterek összeolvadásával, ezáltal a klaszterek tagjai által felmutatott gazdasági teljesítmény még szignifikánsabb eredmények eléréséhez vezetne.

4.3. A klasztertagság területi eloszlása

Területi eloszlás tekintetében elmondható, hogy az Akkreditált Klaszterek tagjainak száma a megyeszékhelyeken és azok közvetlen környezetében a legnagyobb, mely részben összefügg a vállalatok számának területi eloszlásával, illetve azzal, hogy az akkreditációs cím megszerzésének egyik lehangsúlyosabb eleme a klaszter tagjainak kutatás-fejlesztési és innovációs kapacitása volt. Tekintve, hogy a kutatási kapacitások túlnyomó része (több mint 60%-a) Budapesten, másik részük pedig regionális központokban található (kutatóközpontok, vidéki felsőoktatási intézmények), nem meglepő, hogy az erős kutatás-fejlesztési és innovációs potenciállal rendelkező klaszterek tagságának területi eloszlásában is budapesti és regionális/megyeszékhelyi csúcsosodás tapasztalható.

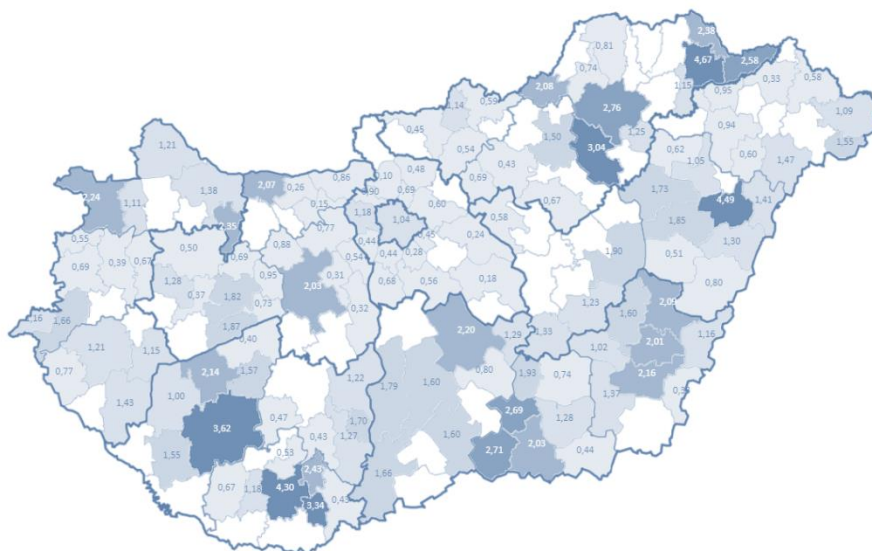
14. ábra Klasztertagság területi eloszlása

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

Ha az 1000 KKV-ra jutó klasztertag vállalatokat vizsgáljuk, abban az esetben kiegyenlítettebb a kép, megállapítható, hogy a klaszter tagvállalatok eloszlása egységesebb a fejlettebb és a kevésbé fejlett járásokban is. A Sárospataki (4,85), Mezőkövesdi (3,19), Debreceni (4,19), Kaposvári (3,55), Pécsi (4,67) és a Bólyi (3,46) járásokban kiemelkedően magas az 1000 KKV-ra jutó klasztertag vállalatok száma, amely tovább erősíti a klaszterek területi kohézióban betöltött szerepét. Egy-egy sikeres klasztertag multiplikátor hatással bírhat a kevésbé fejlett járás gazdasági teljesítményére.

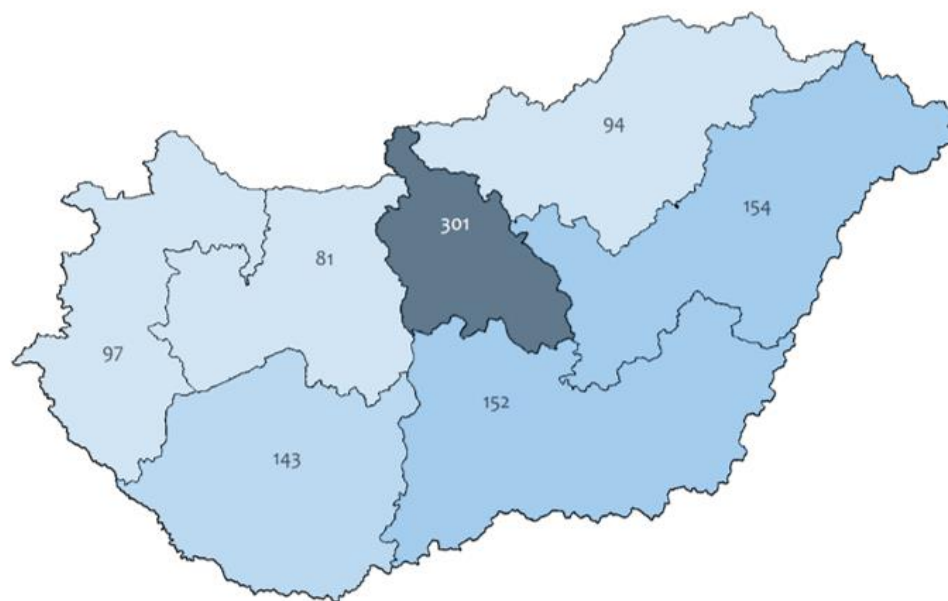
15. ábra Klasztertagság területi eloszlása 1000 KKV-ra vetítve

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

A régiós adatok vizsgálata alapján megállapítható, hogy a négy legkevésbé fejlett régió (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl) esetében a klasztertagok a teljes ország klasztertag számához viszonyítva 53%, azaz a tagvállalatok többsége a fejletlenebb régiókban működik. Így fontos szerepet tölt be a klaszter a fejletlenebb régiók felzárkoztatásában, a gazdaság fellendítésében.

16. ábra Klasztertagság vizsgálata a négy kevésbé fejlett régióban

Forrás: KSH, TFM saját szerkesztés

A regionális fejlesztési központok és a kevésbé fejlett járásközpontok növekedési potenciálja erősítésének hatékony eszközei lehetnek a klaszterek. A 26 Akkreditált Klaszter közül, mindössze 3 tekinthető közép-magyarországi klaszternek. A tagvállalatok területi eloszlásából egyértelműen következik, hogy a konvergencia régiók központtal rendelkező klaszterek is erős tagsággal rendelkeznek a KM régióban (tagvállalatok 23,5%-a). Ez abból adódik, hogy az akkreditációs pályázaton elvárás volt egyrészt a régiók határain való túlnyúlás, a minél erősebb országos lefedettség, azaz, hogy a klaszter tevékenységének túl kell nyúlnia az együttműködés magját jelentő város, megye határain. Emellett az Akkreditált Klaszterek kiemelkedő KFI tevékenysége megjelenik a tagság regionális központokban fellelhető sűrűsödésében, jelentősen hozzájárulva ezen fejlesztési központok és tudásbázisok további erősödéséhez. A négy legkevésbé fejlett régió esetében elmondható, hogy erős a klaszterek jelenléte, a klasztertagok közel 60%-os túlsúlyban vannak. A hátrányosabb helyzetű járásközpontokban megmutatkozó erősebb jelenlétet keresztül pedig olyan vonzó gazdasági környezetet tudnak teremteni, amely vonzza és letelepedésre ösztönzi az új vállalkozásokat, elősegíti a meglévők megtartását. Mindemellett a Budapest központúságot csökkentheti a klaszterek régiós ereje.

4.4. Pályázati aktivitás, klasztertagok szerepe a GINOP pályázatokon

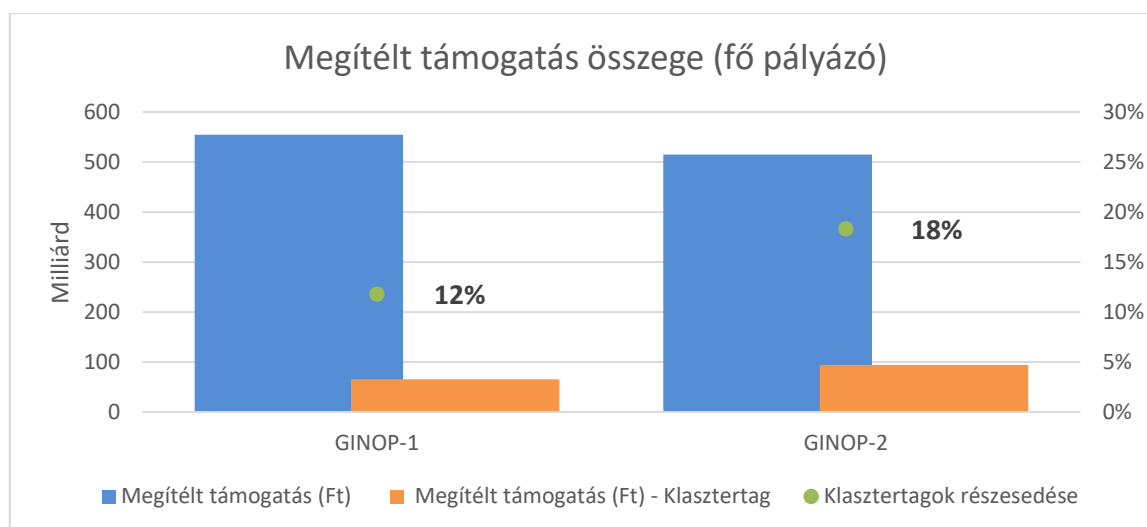
4.4.1. Klasztertagok aktivitása a KKV fejlesztési és KFI pályázatokon

A 2007-2013-as programozási időszakban az Akkreditált Klaszterek **tagvállalatai 215,5 Mrd forint támogatást nyertek el gazdaságfejlesztési célú²⁹ pályázatokon**, amely az összes közvetlen gazdaságfejlesztésre allokált fejlesztési forrás 17%-a.

A 2014-2020-as időszakban a gazdaságfejlesztési források a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Programra koncentráálódtak, ezért érdemes a vizsgálatot erre a programra fókuszálni, azon belül is a program 1-2. prioritására (Kis-és középvállalkozások versenyképességének javítása, és Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció).

A GINOP-1 (KKV) prioritás esetében 554,4 Mrd forintból 65,4 Mrd forint (12%), míg a GINOP-2 (KFI) esetén 515,2 Mrd forintból, 94,4 Mrd forint (18%) támogatás került klasztertagokhoz, amely a KKV és kutatás-fejlesztési források 15%-a (16. ábra). Ezt érdemes összevetni azzal, hogy a nyertes klasztertagok számaránya az összes (GINOP-1.,2. prioritásban) támogatásban részesült pályázónak mindösszesen az 5%-a.

17. ábra A klasztertagok részesedése a GINOP 1.,2-es prioritásban

Forrás: EUPR

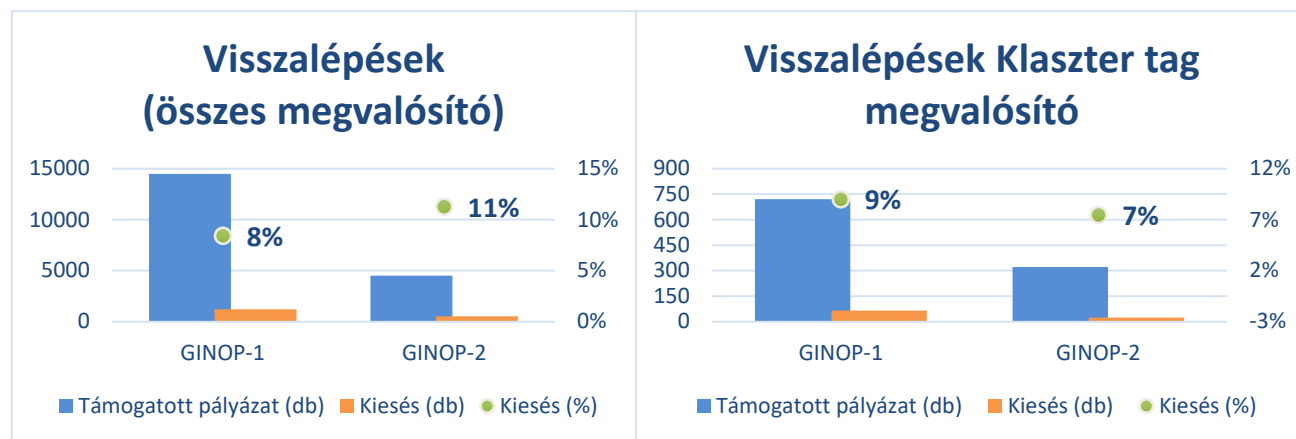
4.4.2. Akkreditált klasztertagság és megbízhatóság

Az eddigi vizsgálatokból egyértelműen kiderül, hogy az elnyert támogatások tekintetében az Akkreditált Klaszter tagvállalatok számarányukhoz képest kiemelkedően sikeresen pályáztak a 2014-2020-as programozási ciklusban. Érdemes azonban megvizsgálni, hogy a klasztertagság jelent-e bármiféle megbízhatósági tényezőt a projekt sikeres megvalósításában, azaz mennyire számítanak

²⁹ Gazdaságfejlesztési Operatív Program 1-3. prioritás, Közép-Magyarországi Operatív Program 1. prioritás, Regionális Operatív Programok 1. prioritás

megbízható pályázónak ezen tagvállalatok. Ennek érdekében vizsgáltuk a támogatott vállalatok ún. bukási arányát, tehát azt az arányt, hogy a támogatási szerződést követően a pályázók hány százaléka esetében hiúsult meg valamilyen okból a projekt sikeres megvalósítása (17. ábra).

18. ábra Visszalépési arány a GINOP programokban

Forrás: EUPR

A visszalépések aránya vegyes képet mutat a KKV beruházást és a KFI projekteket támogató prioritásokban. A GINOP-1 esetében a vállalatok 8%-a lépett vissza a megvalósítástól szemben a klasztertagok 9%-ával, amely nem szignifikáns különbség. Azonban a GINOP-2 esetében ez a szám 11% volt, szemben a klasztertagok 7%-ával.

A fenti adatokból egyértelműen kiderül, hogy az Akkreditált Klaszter tagvállalatok megbízhatóbb pályázók a KFI projektek esetében, mint a többi vállalat, így kevesebb kockázattal jár a támogatásuk. Ennek elsődleges oka, hogy egyrészt a klasztermenedzser szervezetek erős minőségi szűrőt alkalmaznak a belépni kívánó tagvállalatok felé, valamint maga az akkreditációs pályázat is arra ösztönzi a klasztereket, hogy a tevékenységi területükön legjelentősebb eredményeket felmutatni tudó szereplőket vegyék fel tagjaik közé.

4.4.3. Erős aktivitás az együttműködésben megvalósuló KFI projektek esetében

Ahogy a korábbiakban hangsúlyozásra került, a 2014-2020-as időszak keretében leszerződött K+F+I célú projektek 18%-a az Akkreditált Klaszterek tagvállalataihoz kötődik.

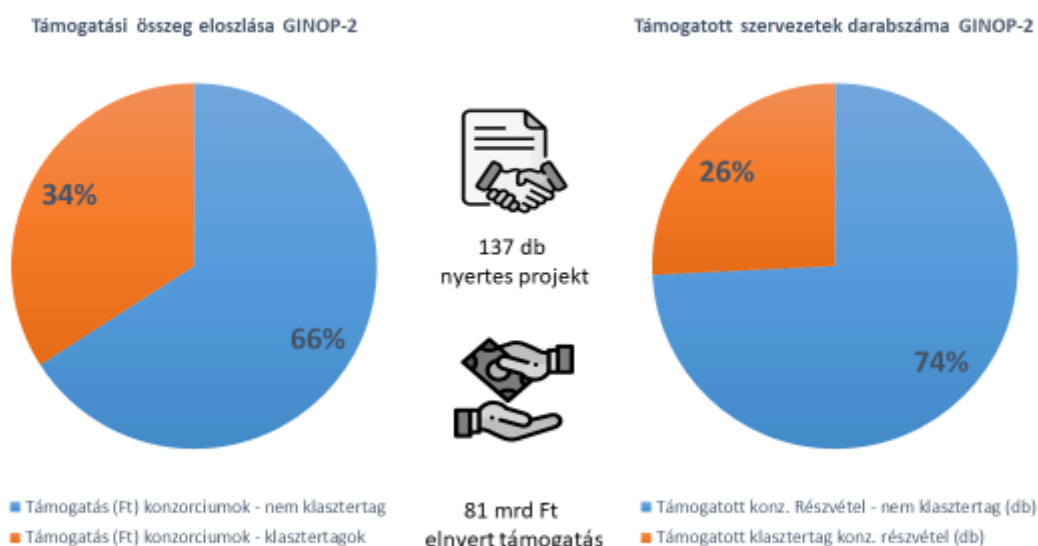
Magyarország 2021-2030 közötti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Stratégiája három fő célt határoz meg:

- 1.) az állami kutatóhelyek (kutatóintézetek és felsőoktatási intézmények) kutatási eredményeinek gyakorlati hasznosítása nagyobb arányban valósuljon meg a jelenleginél;
- 2.) a hazai vállalkozások, elsősorban a kis- és közepes vállalkozások innovációs teljesítménye javuljon; valamint
- 3.) az együttműködés a kutatás-fejlesztési és innovációs rendszer szereplői között erősödjön.

A stratégia „tudásáramlás” és „tudáshasznosítás-t” célzó specifikus céljai között kiemelt helyen szerepel a vállalatok közötti K+F+I együttműködések erősítése, valamint az felsőoktatási

intézmények, kutatóintézetek tudástranszfer, tudáshasznosítási tevékenységének erősítése, melynek eredményeként a kis- és középvállalkozások innovációs teljesítménye is javulhat. Ebből az aspektusból érdemes megvizsgálni, hogy az Akkreditált Klaszterek tagjai hogyan teljesítettek az együttműködésben megvalósult projektek esetében (18., 19. ábra).

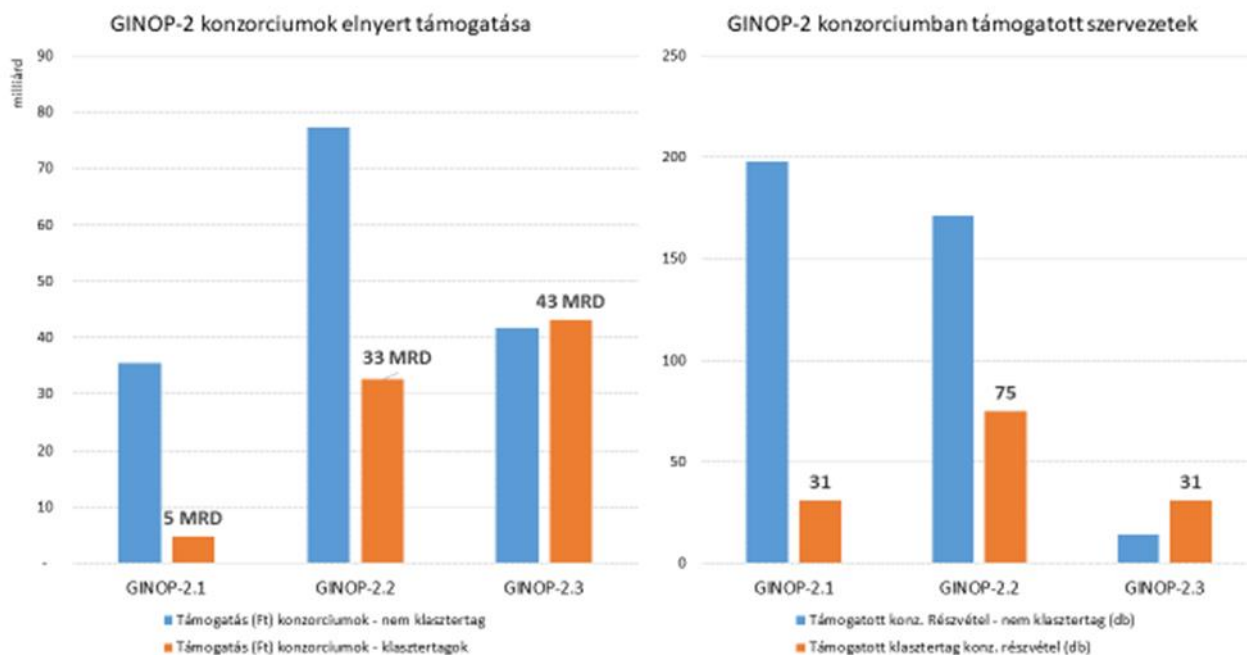
19. ábra Klasztertagok pályázati aktivitása az együttműködésben megvalósuló projekteknél

Forrás: EUPR

A konzorciumi formákban megvalósuló projektek esetében az Akkreditált Klaszterek tagvállalatainak részvétele kiemelten jelentős. A konzorciumi formában támogatást elnyert vállalatok 26%-a klasztertag is egyben. A megítélt támogatási összegre vetítve a klasztertagok részére megítélt támogatási összeg a teljes, konzorciumi projektekre jutó támogatás 44%-át teszi ki. Ezek a klasztertagok esetében 81 Mrd forint támogatást jelentenek, összesen 137 db nyertes szervezet kapcsán.

20. ábra Klasztertagok szerepvállalása a konzorciális K+F+I projektekben

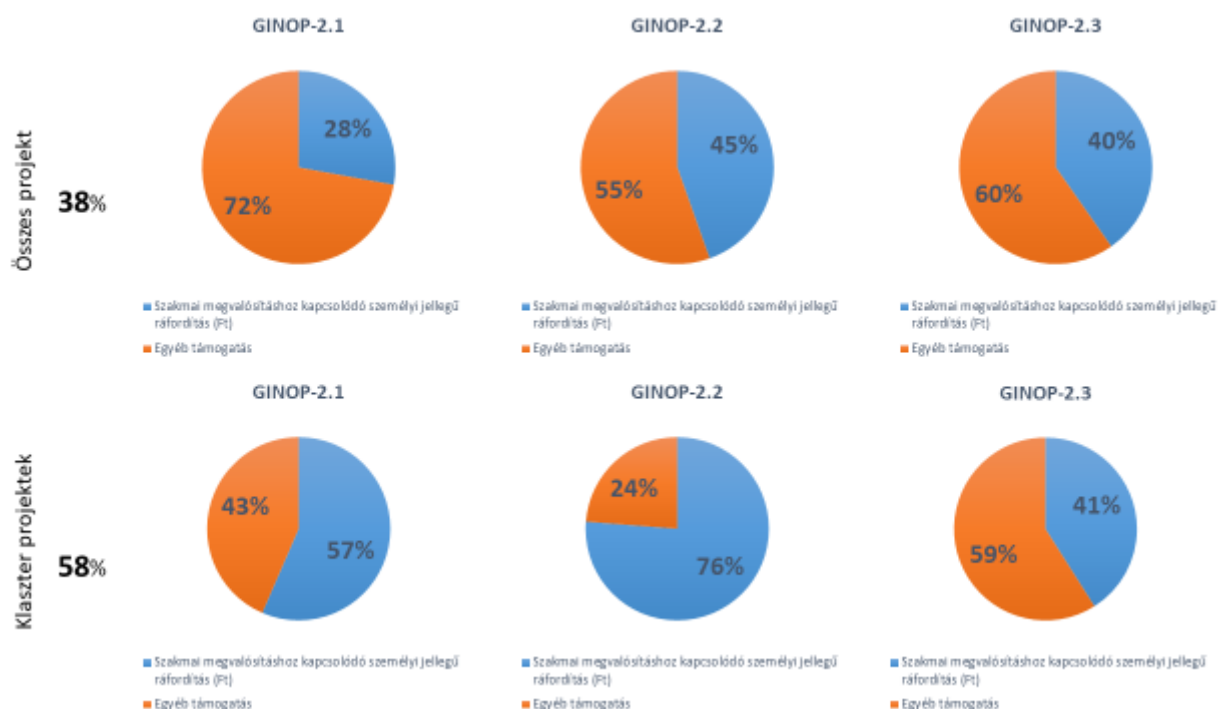

Forrás: EUPR

Megállapítható, hogy az elsődlegesen együttműködésben megvalósuló GINOP-2.2 (vállalat-kutatóhely együttműködés), 2.3 (kutatószférán belüli együttműködés) intézkedések konstrukcióiban is jelentős súllyal vannak jelen a klasztertagok. A két intézkedésben az összes megítélt támogatás 51, ill. 65%-át klasztertagok nyerték el. A támogatást elnyert szervezetek számából 30, ill. 69%-ot klasztertagok képviselnek.

Emellett, egyes projekten belül, az abban megadott K+F+I tartalomhoz rendelkezésre álló kutatói kapacitás megítélésre jó indikátornak számít, ha megvizsgáljuk a projekt költségvetésén belül megjelenő bérarányt. Ez kifejezi, hogy a kutatás-fejlesztési tevékenység milyen arányban valósul meg saját teljesítésben. Amely projekt esetében az elszámolt bér alacsonyabb, ott jellemzően a K+F+I tevékenységet külső szolgáltatók biztosítják. Egyértelműen látható (20. ábra), hogy a klasztertagok esetében a saját teljesítésben megvalósuló kutatási tevékenység 20 százalékponttal haladja meg az egyéb megvalósítók esetében megfigyelhető arányt.

21. ábra Klasztertagok K+F+I tevékenysége

Forrás: EUPR

Az Akkreditált Klaszterek szigorú előminősítési rendszerének köszönhetően, ezen klaszterekben nagymértékben koncentrálódnak a K+F+I projekteket megvalósító innovatív vállalatok és a kutatás-fejlesztésben a tudományos háttérrel biztosítani képes felsőoktatási intézmények, kutatóhelyek. Összetételükből adódóan a K+F+I szereplők közötti együttműködési mechanizmusok és a technológia-transzfer folyamatok erősítésének sikeres eszközei lehetnek az Akkreditált Klaszterek, hiszen ezen klaszterek túlnyomó többségében egyszerre találhatók meg az felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, nagyvállalatok, erősödő középvállalatok, illetve a komoly innovációs és gyors növekedési potenciállal rendelkező mikro- és kisvállalkozások. Ezt támasztják alá a fenti együttműködésben megvalósított K+F+I projektek, melyek kooperációra ösztönözték a hazai kutatói, nagyvállalati és KKV szektor képviselőit.

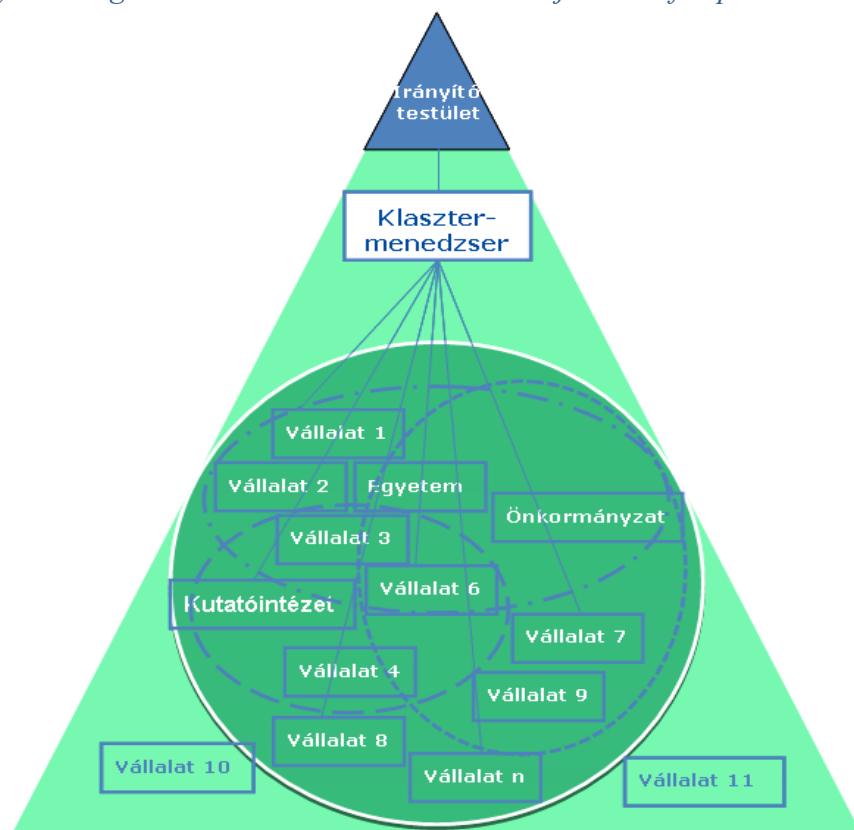
4.4.4. Hazai akkreditált klaszterek felépítése működési modellje

A hazánkban működő 26 akkreditált és 21 fejlődő klaszter az alábbiak szerint csoportosítható:

- iparági csoportosulások alapján működő klaszterek;
- innovációs értéklánc mentén szerveződött klaszterek, amelyekben az egymást kiegészítő kompetenciák innovációs értéklánccá szerveződve válnak versenyelőnyre;
- beszállítói klaszterek: egy multinacionális nagyvállalat, vagy helyi leányvállalatainak és a hozzájuk tartozó beszállítói körből létrejött klaszter;
- úgynevezett „beszerzési” klaszterek, melyek méretgazdaságosság miatt tömörülnek egybe, közösen szerzik be az árukat, szolgáltatásokat, vagy a logisztikához kapcsolódó tevékenységüket közös platformon végzik.

A hazai klaszterek jellemző felépítése az alábbi sematikus ábrán látható.

22. ábra Magyarországon működő akkreditált klaszterek jellemző felépítése

Forrás: TFM saját szerkesztés

A Magyarországon működő 26 Akkreditált Klaszter főbb jellemzői:

- A klaszter működését alapvetően befolyásoló stratégiai döntéseket egy dedikált testület (elnökség, irányító testület, stb.) hozza. Tagjait jellemzően a klasztertagok választják. Feladata a klaszter szakmai, stratégiai irányítása, felügyelete, a klaszter legfőbb döntéshozó szerve. Felügyeletét a klasztertagok közgyűlése látja el.
- Az operatív irányítást a tagoktól elkülönülten működő gazdasági társaság, a klasztermenedzsment szervezet végzi. Ez a szervezet a kedvezményezett a klasztertámogatások esetében.
- Átlagos taglétszámuk 35-40 tag.
- Tagjaik 80%-a KKV.
- Szinte minden klaszterben megtalálhatóak az adott földrajzi területen és iparágban működő KKV-k mellett a nagyvállalatok és a kutatói szféra szereplői (jellemzően felsőoktatási intézmények), valamint a területileg illetékes kereskedelmi és iparkamarák is.
- A klaszterek jellemzően a tagdíjakból és a hazai vagy nemzetközi pályázati forrásokból finanszírozzák a tevékenységüket. Saját szolgáltatásokból származó bevételeik még nem számottevő. A tagdíjak általában az alapműködés adminisztrációját teszik lehetővé, míg a pályázati források teremtik meg a klaszterprogramok minőségi megvalósításának feltételeit.

- A működési költségek legnagyobb részét a személyi jellegű költségek (projektmenedzser) teszik ki, emellett nem ritka a külső szakértők bevonása sem – esetenként klasztertagoktól, kedvezőbb feltételekkel.

4.4.5. Klaszterminősítés és minősített klaszterek

A minősítési rendszer

Magyarországon a klaszterek minősítésére szolgáló ún. akkreditációs rendszer 2008 óta működik. A minősítési szempontrendszer azóta számos alkalommal került átdolgozásra, felülvizsgálatra. A jelenlegi minősítési rendszer 2016-ban került elfogadásra. Az értékelési folyamat 3 szakaszból áll, melyet követően a döntést az Akkreditációs Testület hozza meg.

Klaszter akkreditáció a klasztermenedzserek szemszögéből

A klasztereket vezető menedzserek az akkreditációs cím legfőbb értékeit az alábbiakban határozták meg:

- minőség kifejezése, a klaszter, mint *brand* megjelenése;
- klaszter platformhoz tartozás presztízsének növelése;
- stratégia szintű véleményformálás lehetősége;
- aktív kommunikációs lehetőség megteremtése a Kormányzat és a klaszterek között;
- érdekérvényesítő képesség fokozása a nagyobb gazdasági teljesítmény elérése érdekében;
- nemzetközi platformokon, szakmai közösségekben Magyarország innovatív iparágainak és ezek eredményeinek képviselése;
- hazai- és EU-s fejlesztési forrásokhoz jutás egyedi csatornájának, vagy kiemelt kezelésének a lehetősége.

Néhány, a jelenlegi rendszerben tapasztalt nehézkes vagy aggályos pontot is megneveztek a klaszterek, melyek átgondolása szintén indokolt lehet:

- a klasztertagság maximalizálása más klaszterekben, ami nehezíti a klaszterek közötti szinergiák létrejöttét;
- a klaszter tagdíj átlagos minimumának előírása, mert a jelenlegi rendszer bizonyos esetekben nem teszi lehetővé az arányos teherviselést, és a nem anyagi hozzájárulást nem értékeli;
- a KKV tagok részarányának szabályozása, mert ez nem az innováció fokmérője;
- az egy főre jutó hozzáadott érték szerepének felülvizsgálata, mert ez a gazdasági teljesítmény és nem az innováció fokmérője;
- a klasztertagok lokális elhelyezkedésére vonatkozó kritériumok - ez az országos szintű, adott területre épülő klaszterek kizárását jelenti;
- a minősítés/értékelés nem vette figyelembe a K+F létszámadatokat, a K+F-ből származó bevételeket, a KKV-k innovációból származó bevételeit (független külső innovációs felmérés alapján), a felsőfokú és PhD végzettségűek számát, az egyetemi/kutatóintézeti kapcsolódó létszámadatokat stb.).

Abban is egyetértettek a klaszterek képviselői, hogy noha a klaszterek összetétele, a klasztertagok egyéni gazdasági teljesítménye, ennek aggregált adatai nem tükrözik a klaszter eredményességét, és nem is teszi összehasonlíthatóvá az egyes klasztereket, mégis az egyes klaszterek nemzetgazdasági súlyának, az általuk képviselt gazdasági tömegnek a meghatározásához elengedhetetlenek, ezért ezeknek a paramétereknek a mérése továbbra is szükséges. Ugyanakkor ezek figyelembevétele a klaszterek minősítése során nem lehet annyira hangsúlyos, mint a fent felsorolt klaszter-teljesítmény mutatóké.

A jelenlegi klaszterakkreditációs rendszer két kimenetű folyamatot biztosít, melynek eredményeként a klaszterek a mért szempontok alapján 60% feletti teljesítmény esetén megkapják, míg ez alatt nem kapják meg az Akkreditált Klaszter címet. Ennek az igen-nem típusú értékelési módszernek az előnye, hogy nem bonyolult és erős szűrőként működhet a klaszterek körében, feltételezve, hogy a mögöttes mérési mátrix megfelelő fókusszal és jól kalibráltan működik.

Számos aspektusból vizsgálva viszont demotiváló lehet a jelenlegi rendszer:

- az induló, fejlődő klaszterek meg sem méretik magukat a magas belépési küszöb miatt, így ők semmilyen egységes minősítésen nem vesznek részt;
- nem jelzi vissza a klaszter egy adott időszakra vetített fejlődés ívét;
- így nem is értékeli a fejlődési előrehaladást;
- nem hat ösztönzőleg, mert sem a kisebb teljesítményű, sem az AK címmel rendelkezők nincsenek motiválva a folyamatos fejlődésre.

A jelenlegi klaszterminősítési rendszer felépítése (jogosultsági szempontok, tartalmi értékelés, stratégia értékelés) egy jól kiérlelt folyamat eredménye, a minősítési rendszer több mint 8 éves (2008-2016) tapasztalatát tükrözi. Az értékelési szempontok gyökeres megváltoztatására valószínűsíthetően nincs szükség, sokkal inkább azok újra kalibrálására a következő évek céljaihoz igazítva.

Ami azonban mindenképpen felülvizsgálandó, az a minősítésben résztvevő klaszterek számára nyújtotta kimeneti lehetőségek száma. Szükséges megtalálni és ösztönözni azon formációkat is, amelyek tagsága bár nem az innovációs együttműködést tűzi zászlóra (pl.: hagyományos iparágat képvisel, jellemzően termelő vállalatokat tömörít, stb.), vagy földrajzi lefedettsége is csak egy szűkebb térségre korlátozódik, de a tagjai között szoros az együttműködés és a helyi gazdasági beágyazottsága is jelentősnek mondható. Emellett érdemes felkarolni azon együttműködéseket, amelyek bár rövidebb működési múlttal rendelkeznek, azonban vagy az iparági specifikum, vagy a tagság összetétele alapján jelentős fejlődési potenciál rejlik bennük.

5. A KLASZTEREK ÉRTÉKE, GAZDASÁGI TÁRSADALMI JELENTŐSÉGE

A globalizációs folyamatok hatására kialakuló térbeli és gazdasági koncentrációkra az utóbbi három évtizedben a klaszter, mint elnevezés vált általánossá. Iparági és térbeli koncentrációk évszázadok óta léteznek (pl.: céhek), de a modern **klaszterek megjelenése a globalizáció két összetartó folyamatának következménye**. Amint Porter kiemeli³⁰ a nyolcvanas évektől a legfejlettebb országok vállalati és iparági esettanulmányai egyértelműen rámutattak, hogy a vállalatok sikeressége és versenyképessége egyre inkább a helyi üzleti környezetük minőségétől függ. A másik alapvető változás, hogy a vállalatok nem egyedül, nem egymástól elszigetelten vesznek részt a piaci versenyben. **A globális verseny alapegységei nem az elkülönült vállalatok, hanem a nagyon összetett kapcsolatrendszerben levő vállalatcsoportok, stratégiai szövetségek, üzleti hálózatok.** Ezen két folyamat, a lokalitás felerősödése és a vállalatok értéklánc alapon szerveződő együttműködése vezetett el ahhoz, hogy egy adott termék/szolgáltatási piacon versenyző, ugyanazon iparághoz tartozó cégek és a velük szorosan együttműködő partnereik esetében a helyi előnyöket kihasználó vállalati és intézményi csoportosulások, azaz a klaszterek jelentősége felerősödött³¹.

Az Európai Unió és az egyes államok (EU-n belül és kívül) is keresik azokat a megoldásokat, amelyekkel a gazdasági szereplők együttműködésének formáit a vállalati, ágazati, regionális és nemzetgazdasági szinten értelmezett versenyképesség szolgálatába állíthatják. A klaszterek kedvező gazdasági környezetet teremtenek a KKV-k fejlődéséhez és a versenyképességük növeléséhez, nemzetgazdasági szempontból jelentős értéket képviselnek.

5.1. Klaszterek főbb értékei a klaszterfejlesztésben érintett hazai szereplők szerint

A hazai klaszterfejlesztésben érintett szereplők kérdőíves felmérése, valamint a mélyinterjúk során és a szakmai workshopokon elhangzottak alapján, a Magyarországon működő klaszterek meghatározó értékajánlata az alábbiakban foglalható össze:

Üzleti együttműködésből fakadó méretgazdaságossági előnyök

- **A klaszterek a piacvezérelt, üzleti és/vagy innovációs fókuszú közös tevékenység katalizátorai.**

A cégek valós üzleti igényei adják a motorját az együttműködésnek, ezáltal természetes evolúciós elvek mentén, alulról épülő, működő üzleti közösség jön létre. Egy ilyen közösségben a piaci igényekre, lehetőségekre reagálva gyorsan létrejön a hosszabb és rövidebb távú üzleti együttműködés a cégek között.

- **Magas bizalmi szintű üzleti közösség.**

A klaszterek jellemzően magas bizalmi szintű üzleti közösséget alkotnak. A helyi, személyes kapcsolatrendszer és az üzleti együttműködési múlt révén kialakuló magas bizalmi szint a közös projektek hatékonyságát is növeli.

³⁰ Porter, M. E. On Competition. Updated and Expanded Ed. Boston: Harvard Business School Publishing, 2008.

³¹ Lengyel Imre (2010): Regionális gazdaságfejlesztés– VERSENYPÉSSÉG, KLASZTEREK ÉS ALULRÓL SZERVEZŐDŐ STRATÉGIÁK. Akadémiai Kiadó, Budapest

Technológia és tudástranszfer hatékony eszköze

- **Tudás- és technológia transzfer a kutatás-fejlesztésben és az innovációban érdekelt szereplők között.**

Mind a nemzetközi, mind pedig a hazai akkreditált klaszterekre igaz, hogy túlnyomó többségükben egyszerre találhatók meg az felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, nagyvállalatok, illetve a komoly innovációs és gyors növekedési potenciállal rendelkező mikro- és kisvállalkozások. Az elmúlt 10 évben ezen egymással szorosan együttműködő gazdasági szereplők számos közös kutatás-fejlesztési és innovációs projektet valósítottak meg, kooperációra ösztönözve a kutatói, nagyvállalati és hazai KKV szektor képviselőit. Kijelenthető, hogy az innováció vezérelt klaszterek sajátosságukból és összetételükből adódóan nagyban hozzá tudnak járulni a hatékony tudás- és technológiai transzfer-együttműködések előmozdításához, valamint a start-up ökoszisztéma kiteljesítéséhez.

- **Kompetencia- és technológiai transzfer a KKV-k felé.**

A klaszter alapon szerveződött együttműködések képesek a fejlett technológiák és kompetenciák közvetítésére a nagyvállalatok irányából a KKV-k felé, elősegítve ezzel, hogy a digitalizációból, a mesterséges intelligenciára épülő megoldások terjedéséből, illetve a fenntarthatóság igényéből adódó gazdasági változások során a hazai KKV-k nagyobb teret nyerjenek.

Nemzetközi piacra lépés hatékony eszköze

- **Elősegítik a határokon átnyúló együttműködést a környező országokkal és az adott iparágban, de más országban működő gazdasági szereplőkkel.**

Egy-egy iparági, vagy értéklánc alapon szerveződő klaszterbe könnyen bekapcsolódhatnak a környező országok vállalkozásai. Az együttműködést erősíti a hasonló kultúra és – a határon túli magyarok esetében – a közös nyelv is.

- **Nemzetközi értékláncok létrehozása révén a KKV-k export lehetőségeinek szélesítése.**

A klaszterek a nemzetközi értékláncok, határokon átnyúló együttműködések révén közvetlen export- üzletszerzési lehetőségeket jelentenek a KKV-knak. A fenti értékláncok kialakulásának elősegítése és támogatása kiemelten fontos az aránylag kis belső piaccal rendelkező országok esetében, mint például Magyarország. Azzal, hogy támogatják a tagvállalatok nemzetközi terjeszkedési törekvéseit a klaszterek hozzájárulnak a tagok export képességének növeléséhez. A magyarországi klaszterek számára kimagasló kooperációs lehetőség mutatkozik a Külgazdasági és Külügyminisztérium által koordinált külgazdasági attasé hálózattal. A külgazdasági attasé hálózattal történő együttműködés megkönnyíti a tagvállalatok nemzetközi piacra lépését és érvényesülését.

Területi kohézió megteremtésének hatékony eszköze

- **Vonzó helyi gazdasági környezet megteremtése révén a Budapest-központúság csökkentése.**

A klaszterek a nagyobb vidéki városokban olyan gazdasági környezetet tudnak teremteni, amely vonzza és letelepedésre ösztönzi az új vállalkozásokat, elősegíti a meglévők megtartását. A gazdasági szereplők megfelelő számát elérve kialakulnak az öngerjesztő folyamatok, amelyek elősegíthetik az oktatási és innovációs célokat szolgáló intézmények, képzési központok bővítését, illetve megteremthetik a további forráslehívás lehetőségét. A klaszterek emellett a régiók versenyképességére is pozitív hatással vannak a termelékenység javulása, az innovációs kapacitások növekedése és az új vállalkozások megjelenése révén.³²

- **Területi kohézióban betöltött szerep.**

Az egyes ágazatok képviselői közötti együttműködés támogatásával olyan hátrányosabb helyzetű térségek felzárkóztatására is lehetőség nyílik, melyek területi elhelyezkedése, vagy társadalmi berendezkedése kedvezőtlenebb. Egy régió kiegyensúlyozott gazdasági fejlődésének biztosításához elengedhetetlen a lokális szereplők ösztönzése. A vállalkozások, a helyi intézmények, oktatási központok és a központi és területi kormányzati szervek szoros összehangolása és együttműködése jelentősen hozzájárul az adott térség gazdasági növekedéséhez. Ezt támasztja alá az elmúlt évtizedekben tapasztalható megnövekedett klaszterkezdeményezések száma mind magyarországi, mind nemzetközi viszonylatban.

Piaci igények, kihívások szakpolitikai becsatornázásnak hatékony eszköze

- **A valós vállalati kompetencia feltérképezése és jelzése a szakpolitika felé.**

A klaszterek képesek a cégek valós kompetenciájának felmérésére, nyilvántartására és naprakész megjelenítésére, amely nem csak fontos információforrás a szakpolitikáknak, hanem üzleti együttműködések is megalapozhat.

- **A munkaerőpiaci igények közvetlen felmérése és előrejelzése.**

A térségben működő legfontosabb szereplők (önkormányzat, kamara, felsőoktatási intézmény, nagyvállalat, KKV-k) élő és közvetlen kapcsolatrendszere révén a klaszterek minden más szervezetnél hamarabb értesülnek a munkaerőpiaci igények változásáról. Így alkalmasak arra, hogy a szakpolitika felé gyors és pontos információt szolgáltatassanak a munkaerőpiaci folyamatokról a nagy hozzáadott értékű iparágakban.

5.2. Klaszterszerű együttműködések előnyei a tagok szemszögéből

A későbbiekben bemutatásra kerülő korlátozó tényezők előtt fontos, hogy lássuk azon okokat és indokokat, amelyek miatt az egyes klasztertagok hasznosnak gondolják az együttműködésben való részvételt. A főbb területeket az alábbi ábra (23. ábra) foglalja össze.

³² Berkecz-Kovács Livia: A klaszteresedési folyamatok sikerességének és problematikájának vizsgálata a Dél-alföldi régió példáján, Doktori (Ph.D.) értekezés, 2019, Szeged

23. ábra Klasztertagok kérdőíves megkérdezése alapján az általuk tapasztalt előnyök bemutatása

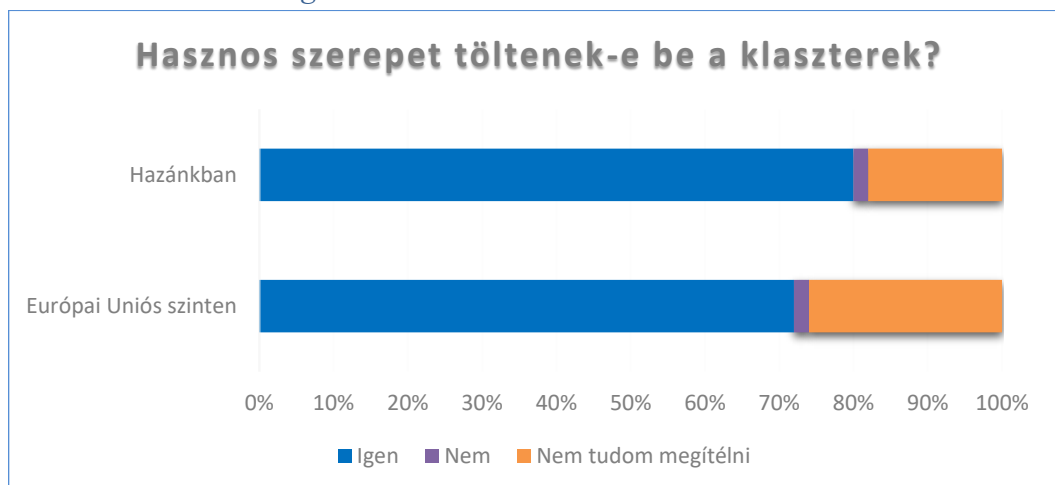
Forrás: Bluefield Kft. felmérése 2021.

Megállapítható, hogy a legtöbb klasztertag az üzleti kapcsolatok építése (69%), illetve a pályázati lehetőségek (61%) során tapasztalt klaszternek köszönhető előnyöket emelte ki. A klasztertagok az egyéb lehetőségnél – a teljesség igénye nélkül – az exportpiacon való megjelenés, K+F+I együttműködések, szakmai együttműködések, közös beszerzések, inspiráció a fejlesztési munkához és a jövőkép alakításához, innováció, illetve ötletek cseréje az innovációhoz, oktatás, tudásmegosztás területekre hivatkoztak, ahol a megadott lehetőségeken túl előnyöket tapasztaltak.

A vizsgálat részét képezte annak felmérése is, hogy milyen motivációk miatt tartják fenn a klasztertagságot, amire az érkezett válaszok az előbbiekben kifejtettek többségével összhangban vannak. A tagokat a pályázati előnyökhöz kapcsolódó tényezők, információszerzés, a már kialakult kapcsolatrendszer és a kapcsolatok bővítése, az érdekképviselés, a közös üzleti érdek, a különböző együttműködésekhez kapcsolódó lehetőségek, továbbá az üzleti előnyök motiválják e terén.

A felmérés során arra is lehetőséget kaptak a tagvállalatok, hogy kifejtssék, milyen többlet értékajánlatot jelent a klasztertagság, más típusú érdekképviselésekhez képest, melyre a fentiekben kifejtettek túl, az alábbi válaszok érkeztek: „klaszter nem csupán érdekképviselés, az együttműködés jóval szélesebb körű; a közösként azonosított témák köré számos klasztervállalat csatlakozik”, illetve többen úgy gondolták, hogy ez egy szakmai szövetség, ahol szorosabb, fókuszáltabb az együttműködés, egyéni érdekek jobban érvényesülnek, szakmai kapcsolatok tudnak létrejönni, melyet ugyanakkor nem jellemez a bürokratizmus.

24. ábra Klaszterek hasznossága

Forrás: Bluefield Kft. felmérése 2021.

A klasztertagok körében végzett felmérés összességében visszaigazolta, hogy a tagok hasznosnak érzik a klaszterek tevékenységét úgy hazai, mint uniós viszonylatban. Nemzetközi minősítéssel összefüggésben lehetősége volt a tagoknak annak kifejtésére, hogy milyen területen érezték a klaszter nemzetközi minősítésének előnyét. A pályázatokon kívül, a nemzetközi megjelenések, partnerkeresés, oktatás, PR, presztízs, külföldi partnerek felé mutatott szakmai megítélés és kommunikáció területeket jelölték meg.

A klaszterekben rejlő értékeket, illetve potenciált számba véve, megállapíthatjuk, hogy a sikeres klaszter képes megvalósítani:

- a gazdasági szereplők szintjén a működési hatékonyság javulását a költségelőnyök kialakítása révén;
- a tagok közös célkitűzéseinek megfogalmazását és azok teljesítését, valamint a közös érdekek mentén a tagok összekapcsolását, hatékony együttműködésének támogatását;
- a klaszter helyi és nemzetgazdasági szinten való megjelenését, tagjainak érdekképviselését;
- a közös és összehangolt fellépésnek köszönhetően iparági szinten stratégiai versenyelőny elérését a globális szintén.

A sikeres klaszterpolitika képes hozzájárulni:

- a tudástranszfer megvalósításához a kutatás-fejlesztési ökoszisztéma szereplői között;
- az innovációs eredmények elterjesztéséhez a KKV-k között;
- a technológia transzfer megvalósításához a különböző méretű vállalatok között, oldva a duális vállalati struktúrát;
- a területi kohézió erősítéséhez, a területi egyenlőtlenségek mérsékléséhez;
- a vállalatok és gazdasági szereplők nemzetközi piacra jutásához;
- az együttműködés kultúrájának elterjesztéséhez, népszerűsítéséhez.

6. A MAGYARORSZÁGI KLASZTEREK FEJLŐDÉSÉT KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK

A korábbi fejezetekben bemutatásra kerültek a klaszterekben rejlő értékek és lehetőségek, melyek kiaknázása a magyar gazdaság és a vállalkozások szintjén is jelentős fejlődési lehetőségeket rejt magában. Jelen fejezetben azok a problémák kerülnek bemutatásra, melyek az organikus továbblépést akadályozzák és feltárásra kerülnek azok a területek, melyeken a klaszterek számára támogatást nyújtva jelentős hasznosulás érhető el.

Hazai viszonylatban évek óta működnek sikeres klaszterek, mégis a legtöbb gazdasági szereplő számára nem tudatosult kellőképpen, hogy mi a klaszterek lényege, szerepe a gazdaság és a társadalom fejlesztésében. A hazai klaszteresedési folyamat kezdetén elindult több mint 200 klaszterkezdeményezés közül mostanra csekély számú, mintegy 47 klasztert azonosítunk hazánkban.

A 2000-2006 közötti időszakban elindult, majd a 2007-2013 gazdaságfejlesztési ciklusban kiemelkedően teljesítő klaszterek az elmúlt időszakban nem tudták a korábbi eredményeket, növekedési tendenciákat produkálni, nem figyelhető meg markáns szintlépés a klaszterek fenntarthatóbb működési modellje és innovációs-, valamint versenyképesség növelő potenciálja tekintetében. Pedig a klaszter együttműködések nemzetközileg is bizonyítottan jó platformjai a KKV-k innovációs- és nemzetközi piacképességének erősítésének, a gazdasági szereplők aktívan működő hálózatba fűzésének.

A klaszteresedési folyamat lassulásának, a klaszterek fejlődési tendenciáinak korábbi szinthez képest történő elmaradásának, a klasztertagok lemorzsolódásának számos oka lehet, ezek az alábbiakban – több aspektusból is vizsgálva az elmúlt időszak eredményességi tényezőit és a jelenlegi helyzetet – kerülnek összegzésre.

6.1. A gazdasági szereplők közötti együttműködést gátló tényezők

1. Együttműködés kultúrájának alacsony elterjedtsége

Általános gátló tényezőként említhető **az együttműködés kultúrájának limitált elterjedtsége**, mely a vállalatok közötti alacsonyabb bizalmi szinten és az együttműködéssel járó előnyök nem ismerésén alapul. Ebből fakadóan a klaszterek bővülési dinamikája is csökken, mivel motiváció és megfelelő tájékoztatás nélkül az együttműködés iránt nyitott vállalatok köre korlátozott. Ezen problémához az alábbiakban részletezett tényezők vezettek, illetve a lenti akadályok feloldása segíthet a továbbfejlődésben.

A fenti problémakör két alcsoportban kerül megjelenítésre, melyből az egyik a klaszter tagságára vonatkozó együttműködési hajlandóságot, a másik pedig a klasztermenedzsment továbbfejlődési motivációjának hiányosságait tárja fel.

- Az első csoportba sorolhatóak a továbblépést akadályozó tényezők, melyek **a klasztertagok** (beleértve ebbe a klaszterek jelenlegi és potenciális tagjait, együttműködő és együttműködésre ösztönözhető vállalkozásokat és egyéb szervezeteket) **szintjén jelentkeznek**:
 - Az együttműködés kultúrája nem alakult ki, illetve nem vált széles körben alapvető értéké a vállalkozói szemléletben, a klaszterekkel kapcsolatos tudás nem épül be a vállalkozás-oktatási tananyagokba.
 - A gazdasági szereplők, kiemelten a KKV-k széles köre nem ismeri a klasztert, mint fogalmat, nem érti annak jelentőségét és a benne rejlő potenciált.
- A második kategóriába kerültek azok a problémák csoportosításra, melyek **a klaszterek menedzsmentjének szintén jelentkeznek**, a motivációjukat gyengítik:
 - Nem jöttek létre a szakpolitika és a klaszter ökoszisztéma képviselői közötti rendszeres párbeszéd fórumai, ami gyengíti a klaszterek érdekérvényesítő képességét.
 - Motiváció hiánya a klaszterek fejlettségi szintjének emelésében: miközben a klaszterek saját céljaikkal egybevetően folyamatosan próbálják fejleszteni tevékenységüket, a jelenlegi klaszter minősítési rendszer igen-nem értékelése, illetve a támogatáspolitikában az időszaki fejlődés figyelmen kívül hagyása nem ösztönzi a klasztereket arra, hogy ne csak a ponthatár elérésére törekedjenek, hanem mindig magasabb és magasabb célokat tűzzenek ki maguk elé.

A fent leírtakon túl további **három olyan terület került azonosításra, melyeken az együttműködés a klaszterek kialakulásának és mindennapi működésének meghatározó eleme** és ezeken a területeken jelentkező akadályok semlegesítése a hazai klaszterek gazdasági és innovációs eredményeinek növekedését vonhatja maga után. A továbbiakban a klaszterek együttműködésének esetében felmerült problémakörök kerülnek részletezésre.

2. Üzleti együttműködés akadályozó tényezői

A klaszterek megalakulásának és működésének legfőbb mozgatórugója az üzleti együttműködések kialakítása és a kölcsönösen gazdasági előnyt jelentő kooperációk folyamatos szervezése és fenntartása. Mivel az együttműködések – legyen az üzleti vagy innovációs célú – fő célja minden esetben a vállalatok számára olyan hatékonyság és profit elérése, ami önállóan nem lenne megvalósítható az egyes tagvállalatok számára, a következők pontokban átfogóan kerülnek bemutatásra a feltárt egyes problémák. Az üzleti együttműködések terén feltárt hiányosságok a fentiekhez hasonlóan, a klasztermenedzsment szintjén és a klasztertagok szintjén jelentkező problémák szerint kerültek csoportosításra.

Klasztertagok szintjén jelentkező problémák:

- A hazai klaszterekben együttműködő vállalatok száma és aránya elmarad a fejlett európai országok átlagától, elmaradnak a nemzetközi kooperációs trendektől.
- A klaszterek működése és szerepe lényegi megértésének hiánya, azaz az együttműködésből fakadó versenyképességi előnyök fel nem ismerése. A vállalatok

tulajdonosai és vezetői nem ismerik fel a klaszterekben és más együttműködési formákban rejlő hatékonysági és versenyképességi előnyöket.

- Alacsony képesség a klaszterek árbevétel termelő képességének javítására. Az alapműködésen túli, piaci alapon értékesíthető szolgáltatások széles körének alacsony foka jellemző a klaszterekben.
- A klasztertagok szintjén jelentkező, kézzelfogható és egyértelműen a klasztertagsághoz köthető támogatások/támogatásoknál jelentkező előnyök csökkenése. Ugyan a 2014-2020-as programozási időszakban a klasztertag vállalatok a korábbiakhoz hasonló arányban részesültek Európai Unió forrásából, ezek megszerzését nagy részben – dedikált felhívások hiányában – nem kötik közvetlenül a klasztertagsághoz.
- Nemzetközi projektekben való részvétel finanszírozási problémái - a klaszterek projektfinanszírozási, likviditást segítő támogatásának hiánya.

Klasztermenedzsment szervezet szintjén jelentkező kihívások:

Az üzleti együttműködések terén természetesen a fent bemutatott klasztertagok szintjén jelentkező problémák az elsődlegesek, azonban olyan tényezők azonosítása is lehetséges, melyek fejlesztésében elsősorban a klasztermenedzsment szervezetek tehetnek jelentős előrelépést. Ezek az alábbiak:

- A klaszter-szervezési és klasztermenedzsment szaktudás hiánya.
- A klasztermenedzsment által, a tagok számára nyújtott, valós hozzáadott értékkel bíró és akár a piacon is értékesíthető szolgáltatások szűk köre.
- A láthatóság hiányában a klaszterek nemzetközi megjelenési és bekapcsolódási képességének alacsony szintje - sok kis klaszter működik hazánkban sokszor iparági, területi átfedésben. A hazai klaszterek nemzetközi versenyképességének és vizibilitásának akadályozó tényezője a klaszterek közös fellépésének hiánya és a klaszterek közötti gyenge együttműködések.

3. Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés akadályozó tényezői

A klasztereket, az üzleti célú együttműködések kiegészítve, a **kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködések** tartják életben, melyhez kapcsolódóan a fentiekben túlmenően az alábbi, kifejezetten a **kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködések területén kezelendő problémák merülnek fel:**

- Mérsékelt innovációs (és digitalizálási) hajlandóság jellemzi a magyar KKV-kat.³³
- A klaszteresedés folyamata nem kapcsolódik össze olyan innovatív technológiai trendekkel, mint a digitalizáció vagy a körforgásos gazdaság.
- A klaszterek nemzetközi K+F+I projektekbe történő bekapcsolódási képességének alacsony szintje.

4. Szabályozási környezet akadályozó tényezői

³³ European innovation scoreboard 2023- https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en, Letöltve: 2023. július 24.

A fentiekben bemutatott témakörökön túl azonosításra került a **szabályozási környezet** horizontálisan értelmezhető problémaköre is, melynek kihatása van a fent részletezett egyes pillérekre és elsődlegesen a klaszterpolitika témakörében értelmezhető. Ezek az alábbiak:

- A klaszterekben rejlő potenciál – mint az innováció ösztönzése és hálózatépítés, valamint az üzleti és a kutatási szféra közötti kapcsolatépítés szempontjából hatékony szereplő – nagyobb fokú kiaknázása szükséges a kormányzat és a kormányzati szakpolitika részéről.
- Szükséges egyértelműen kijelölni a klaszterek gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai tervezésben betöltött helyét és szerepét, figyelemmel arra is, hogy a klaszteresedés a vállalkozásfejlesztési, az innovációs és részben a digitalizációs szakpolitikák metszéspontjában áll.
- A klaszterakkreditáció szempontrendszere felülvizsgálatra szorul. Nem alkalmas a klaszterek közötti diverzifikációra.
- A minősítés értékének romlása – az AK címhez dedikált előnyök az idő múlásával kikoptak a támogatáspolitikai rendszeréből, és míg a minősítés megszerzésének folyamata nem változott, a hozzá kapcsolódó értékek gyengültek. Ez az AK cím értékcsökkenését eredményezte.
- Nemzetközi minősítés előnyeinek alacsony szintű kihasználása – részben az előző két pontban felvetett okok, részben pedig a klaszterek egyéb képességeinek hiányában – a European Cluster Excellence program nemzetközi fokozatával rendelkező klaszterek nem tudják megfelelő mértékben kihasználni a minősítésből fakadó előnyöket és így a tagok szintjére sem jut el a minősítésből származó érték.

A klaszteresedés kihívásait az előbbieken kifejtettek alapján a következőképpen lehet összefoglalni.

Vállalati kultúra kihívásai	Az együttműködés kultúrája nem alakult ki , illetve nem vált széles körben alapvető értékke a vállalkozói szemléletben.
	A gazdasági szereplők , kiemelten a KKV-k széles köre nem ismeri a klasztert, nem ismerik még fel a klaszterekben és más együttműködési formákban rejlő hatékonysági és versenyképességi előnyöket .
	A hazai klaszterekben együttműködő vállalatok száma és aránya elmarad a fejlett európai országok átlagától , lemaradnak a nemzetközi kooperációs trendektől.
	A láthatóság hiányában a klaszterek nemzetközi megjelenésének és bekapcsolódási képességének szintje alacsony .
Menedzsment kihívások	A klaszterek szervezési és klasztermenedzselési szaktudásának hiánya .
	A klasztermenedzser szervezetek kapacitásai korlátozottak .
	A klasztermenedzsment által a tagok számára nyújtott, valós hozzáadott értékkel bíró és akár a piacon is értékesíthető szolgáltatások köre szűk .
	Merev regionális alapokon szervezett struktúra a klaszterek közötti együttműködés, esetleges iparágon belüli összeolvadás akadályozó tényezője.

Szabályozás, fejlesztéspolitika kihívásai	Szükséges egyértelműen kijelölni a klaszterek gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai tervezésben betöltött helyét és szerepét
	A 2014-2020-as időszakban a hálózatos gondolkodás és az együttműködésen alapuló megoldások állami ösztönzésére kisebb mértékben került sor.
	2014-2020 között együttműködést ösztönző állami eszközök csak elvétve jelentek meg a fejlesztéspolitikai eszköztárban.
	A klaszterek minősítési rendszere felülvizsgálatra szorul.

6.2. SWOT elemzés

Az alábbi SWOT elemzésben kerülnek bemutatásra a helyzetelemzés legfontosabb tényezői a beavatkozásban rejlő lehetőségek, valamint azok elmaradásának hatásai.

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> • létező és jól működő klaszterek • magas bizalmi szinten alapuló közös tevékenységek • minőségi garanciát jelentő platform a K+F+I projektek megvalósítására • együttműködésben megvalósuló K+F+I projektekben való magas arányú részvétel • közös szolgáltatások és közös termékek a klaszteren belül • országos lefedettség, minden regionális központban elérhető klaszter • potenciális kitörési ágazatokban működő klaszterek (pl: orvosi műszergyártás, faipar, gépipar, egészség-, gyógyszeripar, turizmus) • területi kohézió erősítése 	<ul style="list-style-type: none"> • együttműködés kultúrájának hiánya • az együttműködésben rejlő üzleti előnyök fel nem ismerése • szétaprózódott struktúra miatt a nemzetközi láthatóság hiánya • a klaszterek minősítési rendszere elavult • nem alakultak ki az ágazatokon átívelő interdiszciplináris és a határon átívelő nemzetközi együttműködési formák • együttműködést ösztönző finanszírozási források korlátozott mértéke • klaszterekben rejlő előnyök fel nem ismerése a vállalatok által
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> • vállalkozási tematikájú oktatási tananyagokban helyet kap az együttműködés kultúrájának fejlesztése • kommunikációs kampányok segítségével nő a klaszter, mint együttműködési forma ismertsége és reputációja • motivációs programok indulnak a klaszteresedés ösztönzésére, ezáltal 	<ul style="list-style-type: none"> • a globális értékláncok mentén szereveződő szereplők közötti versenyben versenyhátrányt szenved Magyarország • az együttműködésből fakadó gazdasági előnyök elvesztése • KKV-k és nagyvállalatok, valamint kutatószervezetek közötti tudás és technológia áramlás elmarad

<p>újabb gazdasági szereplők kerülnek bevonásra a hálózati működésbe</p> <ul style="list-style-type: none"> • KKV-k nemzetközi piacra jutása a méretgazdaságossági előnyök kihasználásával • KKV-k bekapcsolása közvetlen EU-s innovációs projektekbe • vállalati – kutatói szféra hatékony együttműködésével nő a kutatási eredmények piaci adaptációjának lehetősége 	<ul style="list-style-type: none"> • a gazdasági szereplők a megfelelő ösztönzők hiányában nem kezdenek egymással együttműködni és nem jönnek létre meghatározó gazdasági erővel bíró klaszterek, amelyek a hazai főbb húzóágazatokban az innováció motorjai lehetnének • klaszterek behozhatatlan lemaradása a nemzetközi trendektől, hazai klaszterek versenyképességének elvesztése
---	--

Összességében elmondható, hogy az együttműködésen alapuló működési modellhez Magyarországon minden előfeltétel adott. Jelen vannak hazánkban a klaszterek, amelyek bár szétagoltan és sokszor egymással párhuzamosan működnek, de a kulcs gazdasági szereplők – KKV-k, nagyvállalatok, tudásközvetítő szervezetek, önkormányzatok, kamarák stb. – már felismerték az együttműködésben rejlő lehetőségeket és nemzetgazdasági szinten is értéknek tartják a klaszterek működését.

Ahhoz azonban, hogy a meglevő klasztereink fejlődni tudjanak és nemzetközi viszonylatban is versenyképesek legyenek, a legmeghatározóbb feladat a tagok bevonása és aktivitásának magas szinten tartása. Hogy mi motivál egy-egy gazdasági szereplőt, az több tényező függvénye, de az előzetes kutatások rámutattak arra, hogy a legerősebb motivációs tényező minden esetben az üzleti hasznosulás. Ezen cél eléréséhez elengedhetetlen a fent bemutatott főbb korlátozó tényezők lebontása és az alábbi irányok kijelölése:

- együttműködés kultúrájának szélesebb körű elterjesztése;
- klasztermenedzsment szerv munkájának elismerése;
- üzleti és innovációs együttműködések ösztönzése;
- támogató szabályozó környezet felépítése.

7. STRATÉGIAI JÖVŐKÉP ÉS CÉLRENDSZER

7.1. Bevezetés

A klaszterstratégia jövőképe és célrendszere egyfelől a korábbi fejezetben feltárt értékek, potenciálok kiaknázását, illetve a hiányosságok, korlátozó tényezők felszámolását szem előtt tartva került kidolgozásra. Másrészt a klaszterekkel való közös munka eredményeként az általuk megfogalmazott és közösen meghatározott javaslatok alapján készült.

A 2023-2030-as időszak klaszterstratégiájának készítése során nagy hangsúlyt kapott, hogy a legszélesebb érintetti kör bevonásával alakuljon ki a stratégia cél- és pillérrendszere, ezért a klaszterek maguk is lehetőséget kaptak a célok és a beavatkozási területek megfogalmazására, finomítására. A nemzetgazdasági érdekek és a klaszterek egyéni céljainak összehangolásával váltható ki a legnagyobb hatás és érhetőek el a legjobb eredmények.

A nemzeti klaszterstratégia szempontjából kiemelt területek:

- a vállalatok üzleti célú együttműködéseinek, versenyképességének elősegítése,
- a vállalatok hazai K+F együttműködéseinek erősítése, innovációs kapacitásuk ösztönzése,
- a klaszterek láthatóságának és nemzetközivé válásnak támogatása, ezáltal
- a klaszterek fenntartható működésének biztosítása.

A stratégia fókuszába a fenti területekre legerőteljesebb hatást kiváltani képes 35-40 klasztert célszerű helyezni. E klaszterek beazonosítása és kiválasztása jól megvalósítható a klaszterminősítés rendszerén keresztül, azzal, hogy a jelenlegi rendszertől eltérően, több kategóriában értékelve, az innovációban élenjáró klaszterek mellett, a fejlődésre képes, magas hozzáadott értéket generáló klaszterek, valamint a jelentős potenciállal rendelkező, de a hálózatosodási folyamat kezdetén járó együttműködések is bekerülhetnek a stratégia célrendszerébe.

7.2. A stratégia víziója, a 2030-ra elérendő jövőkép

A helyzetelemzésben feltárt erősségek, gyengeségek, lehetőségek és kockázatok elemzése, illetve az aktív klaszterek javaslatainak feldolgozása alapján Magyarország klaszterstratégiájának jövőképe az alábbiakban foglalható össze:

- **A stratégia jövőképe, hogy a gazdasági szereplők és a szakpolitikai döntéshozók 2030-ig olyan üzleti környezetet hozzanak létre, amely a vállalatok, az oktatási és kutató intézmények, illetve az egyéb szervezetek közötti versenyképességi és innovációs együttműködés különböző formáinak (így különösen a klaszterek) létrejöttét és működését segíti.**
- **A fejlődés nyomán Magyarország főbb, a Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia (S3) által meghatározott húzóágazataiban legalább 1-1 kimagasló innovációs kapacitással és nemzetközi láthatósággal bíró együttműködés megvalósul, amely összefogja az adott iparág kulcsszereplőit.**

- Mindezek hatására **2030-ra az összesített bruttó hozzáadott érték 10%-át az együttműködésben működő gazdasági szereplők adják.**

A fenti célok kitűzésével és azok eléréséhez szükséges intézkedések biztosításával a magyarországi klaszter ökoszisztéma mind számszerűsített, mind minőségi értelemben jelentős fejlődésnek indul, nemzetközivé válik és az európai élvonalba kerül, abban a tekintetben, hogy a hazai klaszterek egyenrangú partnereivé válnak a közép-és nyugat európai klasztereknek.

7.3. A stratégia célrendszere

A stratégia jövőképevel összhangban a stratégia átfogó célja, hogy Magyarország a vállalatok és egyéb gazdasági szereplők közötti együttműködés hatékony keretét jelentő klaszteresedést tekintve 2030-ra az európai élvonalba tartozzon úgy a klaszterekben résztvevő vállalatok arányát, mint a klaszterek nemzetgazdasági súlyát illetően (25. ábra)

A hálózati gazdaság végső soron hozzájárul Magyarország versenyképességének növeléséhez, melynek eredményeként hazánk az MNB versenyképességi rangsorában 2 helyet előrelépve, a 15. helyen szerepel majd az Európai Unió országai között 2030-ban.

25. ábra A klaszterstratégia céljai és pillérei

Nemzetgazdasági cél	Hazai vállalkozások versenyképességének növelése A hálózati gazdaság járuljon hozzá Magyarország versenyképességének növeléséhez.					
Kiemelt cél/pillér	A motiváció és az együttműködés kultúrájának erősítése. A hazai gazdasági szereplők széles köre kerüljön bevonásra a hálózati gazdaságba.	Az üzleti együttműködés vonzóvá tétele A hazai vállalkozások hozzáadott értéke növekedjen az együttműködésben rejlő előnyök kihasználásával.	A kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés ösztönzése Legyenek Magyarországon kimagasló innovációs kapacitással és nemzetközi láthatósággal bíró együttműködések, amelyek összefogják az adott iparág kulcsszereplőit. Az innovációs partnerségen és kutatás-fejlesztésen alapuló modellek kidolgozása, korszerű iogszabályi környezet megteremtése.			
Szakpolitikai cél	Digitálizáció A klaszterek segítsék elő a korszerű digitális üzleti megoldások elterjedését. Ipar 4.0 megoldások, így különösen az adatbázis-menedzsment, optimalizálás, automatizáció, munkairányító rendszerek, hatékony és azonnali beavatkozást lehetővé tevő folyamatirányítási rendszerek alkalmazása.	Fenntarthatóság A klaszterek az együttműködés eredményeként járuljanak hozzá a klímabarát ipari szektor megteremtéséhez és a körforgásos gazdaság elterjesztéséhez, vagyis az újbóli felhasználással a gazdasági értékteremtés megalapozásához, a hulladékmennyiség csökkentéséhez, az újrahasznosítás erősítéséhez, valamint a környezetvédelem ösztönzéséhez.	Növekedési potenciál A klaszterek segítsék a komoly növekedésre képes vállalati kör értékteremtő képességének megerősítését az együttműködésből fakadó előnyökkel.	Exportpotenciál A klaszterek segítsék elő a KKV-k exporton belüli részarányának növelését az Európai Unión belül és azon kívül is azzal, hogy a együttműködésből származó előnyöket és tudást a KKV-k exportpotenciáljának kiaknázására használják.	Tudástranszfer A hazai klaszterek járuljanak hozzá a tudásáramlás fokozásához, mely az akadémia szektorban megtermelt tudásnak az üzleti szféra vállalati innovációjával kiegészített tudásfelhasználását célozza.	Kitörési ágazatok A magyar klaszterek fedjék le az Intelligens Szakodosodási Stratégia által kijelölt nemzetgazdasági prioritások mindegyikét és járuljanak hozzá a horizontális prioritások megvalósításához.
Horizontális cél	A szabályozási környezet támogassa a hazai klaszterek működését, fejlődését.					

Forrás: TFM saját szerkesztés

7.4. A stratégia pilléreinek kijelölése

A klaszterstratégiát megalapozó tanulmány készítése során feltárt tények és értékek alapján az alábbi elemzési szempontok kerültek fókuszba:

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Üzleti együttműködés	Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés
<ul style="list-style-type: none"> • legyen a vállalkozói kultúra része az együttműködésre való nyitottság; • legyenek világosan felismerhető előnyei a klaszterekben való részvételnek; • a klaszter akkreditáció és a hozzá kapcsolódó támogatáspolitikai intézkedések rendszere ösztönözze a klaszterek folyamatos fejlődését, valamint motiválja a gazdasági szereplőket az együttműködésbe történő bekapcsolódásra. 	<ul style="list-style-type: none"> • legyen a klasztertagok számára biztosított minden feltétele annak, hogy üzleti együttműködésüknek köszönhetően egyéni és klaszterszintű versenyképességüket erősítsék, hogy jobb növekedési és foglalkoztatási mutatókat érhessenek el, mint az együttműködéstől távol maradó vállalatok; • biztosítani szükséges minden olyan támogatást, amely elősegíti a hazai vállalkozói szektor sikeres külpiaci tevékenységét. 	<ul style="list-style-type: none"> • legyen a klasztertagok számára biztosított minden feltétele annak, hogy kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységükkel hozzájáruljanak saját és régiójuk/ágazatuk növekedési potenciáljának kihasználásához; • alakuljon ki a klaszterek számára egy olyan támogató környezet, melyben lehetőség nyílik nemzetközi K+F+I ökoszisztéma építésben való részvételre, projektekbe való bekapcsolódásra.
Szakpolitikai és szabályozási környezet		
<ul style="list-style-type: none"> • A klaszterek szakpolitikai szerepének egyértelműsítésével alakuljanak ki a rendszeres párbeszéd fórumai a klaszterek és Kormányzat között; • tekintsen a Kormányzat a klaszterekre, mint a gazdaságfejlesztés egyik hatékony és hasznos eszközére; • valamint ennek megfelelően járuljon hozzá a klaszterek hazai és külpiaci teljesítményének elősegítéséhez. 		

7.5. A stratégia céljainak mérhetősége

Az átfogó célt az egyes pillérek esetében az alábbi specifikus célok támogatják a megjelölt célértékek figyelembevételével.

Cél	Indikátor(ok)	Bázis érték	Cél-érték
Nemzetgazdasági cél			
Hazai vállalkozások versenyképességének növelése	Magyarország versenyképességi index alapján elfoglalt pozíciója az Európai Unió 27 tagállamának rangsorában. (hely)	17.	15.
Kiemelt cél			
A motiváció és az együttműködés kultúrájának erősítése.	Minősített klaszterekben együttműködő vállalkozások száma (db)	944	5000
Az üzleti együttműködés vonzóvá tétele	Minősített klaszterek részesedése a nemzetgazdasági bruttó hozzáadott értékből (%)	2,29	10
Az innovációs együttműködés ösztönzése együttműködésben rejlő potenciál kihasználása	Kimagasló innovációs kapacitással és nemzetközi láthatósággal bíró együttműködések száma (db)	n.a.	10
Szakpolitikai cél			
Digitalizáció	Digitális megoldást alkalmazó klasztertagok aránya (%)	n.a.	85%
Fenntarthatóság	Zöld és körforgásos gazdaságban résztvevő klasztertagok aránya (%)	n.a.	40%
Növekedési potenciál	Nagy növekedésű potenciállal rendelkező klasztertagok száma (db)	n.a.	150
Exportpotenciál	Azon KKV klasztertagok aránya, akiknél az exportértékesítési árbevétel aránya a nettó értékesítési árbevételhez viszonyítva eléri vagy meghaladja az 50%-ot. (%)	n.a.	40%
Tudástranszfer	A minősített klaszterekben a tagok révén megvalósuló közös K+F+I projektek aránya 2023-2030 időszakban. (%)	n.a.	50%
Kitörési ágazatok	Azon Intelligens Szakosodási Stratégia által kijelölt nemzetgazdasági prioritások száma, melyhez kapcsolódóan működik hazai minősített klaszter (db)	7	8
Horizontális cél			
Szabályozási környezet	A szakpolitikai szereplők és a klaszterek közötti szakmai párbeszéd számára biztosított fórumok száma. (pl.: Klaszter minősítési testületi ülés, Éves Klaszter Hét, Klasztermenedzser Klub, Start-up klaszter meeting, Nemzetközi klaszter konferencia, Külföldi tanulmányút, Klaszter Expó) (db/év)	3	10

8. A STRATÉGIA PILLÉRRENDSZERE ÉS AZ AZOKHOZ TARTOZÓ EGYES INTÉZKEDÉSEK

8.1. A stratégia pillérrendszere

A korábbiakban leírtakból következik, hogy a klaszter-orientált fejlesztésnek a középpontjában elsősorban a piaci automatizmusokhoz kapcsolódó, öngerjesztő gazdasági folyamatok segítésének, katalizálásának kell állnia. Tekintve, hogy a klaszterek magasabb gazdasági, társadalmi, innovációs potenciállal rendelkeznek, mint a tagvállalatok képességeinek összessége, a klaszterfejlesztési programoknak ezért célszerű a következőket elősegíteniük:

- az együttműködési kapcsolatok kialakítása, a gazdasági szereplők minél szélesebb körének bevonása;
- az együttműködés, a kooperáció elmélyülése és ezáltal a szinergiahatások felszínre törését akadályozó, gátló belső-, és külső tényezők felszámolása;
- adott klaszterre jellemző specializált igények feltárása és azok koncentrált fejlesztése;
- ágazat specifikus üzleti vagy innovációs szolgáltatások kialakítása;
- tudásmegosztás;
- speciális tudással, képzettséggel, vagy szakmai ismeretekkel és kompetenciákkal rendelkező munkaerő biztosítása;
- innovációs-, vagy innováció hasznosító képesség kialakítása;
- nemzetközi piaci tevékenység előmozdítása, erősítése;
- méretgazdaságosság, kritikus tömeg elérésének támogatása.

8.2. A klaszterek besorolása, minősítése

A klaszterekben rejlő potenciál kihasználására természetesen az egyes klaszterek eltérő fejlettségi szintjét és különböző területeken mutatkozó erősségeit figyelembe vevő testreszabott intézkedésekre van szükség. A korábbi időszak 3 szintű (induló, fejlődő, akkreditált) klaszterpolitikája helyett – amely egyértelmű célként tűzte ki a legmagasabb szint elérését, akkor is, ha annak nem voltak adottak a feltételei – a jövőben érdemes olyan rendszert működtetni, amelyben az egyes klaszterek „megtalálják a helyüket” és a besorolásuknak megfelelő támogatáspolitikai intézkedésben részesülnek.

Mint ahogyan a nemzetközi összehasonlításban is látható volt, a klaszterpolitikák országonként eltérően nemzeti vagy regionális szinten valósulnak meg. Hazánkban a 2007-2013 közötti időszak regionális megközelítésének negatív tapasztalatait figyelembe véve nemzeti szintű klaszterpolitikára van szükség, amelyet a nemzetgazdaság mérete is alátámaszt. Ez elősegítheti az egyes regionális központokban még mindig szétagoltan működő klaszterek közötti konvergenciát.

A klaszterek besorolásánál nem elsősorban a működési múlt és múltbeli eredmények kell, hogy számítsanak, hanem a teljesítményük továbbá az alábbi két, bennük rejlő innovációs és nemzetközi potenciált befolyásoló kiemelt tényező.

Innovációs kapacitás: A klasztertagok (KKV, nagyvállalatok, kutató központok, stb.) kutatás-fejlesztési és innovációs hajlandóságának mértéke. Az együttműködésben megvalósuló K+F+I tevékenységek megjelenése a klaszter mindennapi életében.

Iparági lefedettség: Annak mértéke, hogy a klaszter tagjai milyen arányban képezik le az adott iparág kiemelt szereplőit, mennyiben tekinthető a klaszter akár regionális, akár nemzeti szinten az adott iparág megkerülhetetlen szereplőjének.

Ennek figyelembevételével a klaszterek besorolásánál az alábbi három kategória (26. ábra) alkalmazása javasolt.

26. ábra Klaszterek minősítése

Forrás: TFM saját szerkesztés

Az Innovációs, Professzionális, valamint Regisztrált Klaszterek főbb jellemzői az alábbiak szerint kerültek meghatározásra. Az egyes szempontok esetében a differenciálásra alkalmas jellemzőket emeltük ki az egyes klaszter típusoknál, azonban ezek a jellemzők természetesen megjelenhetnek akár mindegyik klaszter típusnál is.

FŐBB JELLEMZŐK

Szempontok	Innovációs Klaszterek	Professzionális Klaszterek	Regisztrált Klaszterek
Együttműködés jellege	magas innovációs együttműködés a tagok között	erős üzleti célú együttműködés a tagok között	együttműködés alapjai biztosítottak
Együttműködési múlt	jelentős működési múlttal rendelkező klaszterek		az együttműködés kialakulására alkalmas működési múlttal rendelkező klaszterek
Klasztermenedzsment által nyújtott szolgáltatások	a klasztermenedzsment az alapszintű szolgáltatások mellett a tagság számára hozzáadott – piaci – értékkel bíró szolgáltatásokat is nyújt		a klasztermenedzsment alapszintű szolgáltatásokat nyújt
Tagi összetétel	hazánk főbb kitérési ágazatainak élenjáró - jellemzően üzleti és kutatói - szereplőit tömöríti	kiemelkedő iparágak - jellemzően üzleti - szereplőit tömöríti	
Taglétszám	jelentős láthatósággal bíró klaszterméret	kritikus tömeget elérő klaszterméret	az együttműködés elősegítésére alkalmas minimális létszámot eléri
Lefedettség	országos vagy határon átnyúló lefedettség	regionális vagy országos lefedettség	térségi szinten szerveződő
Felépítés	értéklánc alapú megközelítés		
Tudás- és technológiai transzfer	jelentős tudástranszfer adottságok (vállalat – tudásközvetítő szervek közötti meglévő együttműködés)	jelentős technológiai transzfer adottságok (vállalatok közötti meglévő együttműködés nagyvállalat-KKV)	
Nemzetközi jelenlét	tudás alapú nemzetközi aktivitás	export (/import) -orientált nemzetközi aktivitás	
Digitalizáció	az együttműködést innovatív digitális megoldások támogatják	magas digitális felkészültség, az együttműködést automatizált ipari folyamatok segítik	
Környezeti fenntarthatóság	tagok érdeklődése/jelenléte a zöldgazdaságban	tagok érdeklődése/jelenléte a zöldgazdaságban	
Klaszteren túli együttműködés	a klasztermenedzsment keresi és aktívan támogatja más klaszterek tagjaival való együttműködéseket		
Gazdasági súly	kiemelkedő K+F ráfordítással rendelkező vállalkozásokat tömöríti	meghatározó gazdasági súllyal bíró vállalkozásokat tömörít	
Bizalom	erős bizalmi tőke a tagok között		a klasztermenedzsment támogatja a bizalom kialakulását a tagok között
Pénzügyi fenntarthatóság	széles, innovatív szolgáltatási spektrumnak köszönhetően fenntartható működés (innovációs projektgenerálás, szabadalmi bejelentési segítségnyújtás...)	üzleti együttműködéseket támogató szolgáltatásoknak köszönhetően fenntartható működés (pr, marketing, információmegosztás...)	

8.3. Klaszterpolitikai intézkedések

Stabil gazdasági konvergencia csak úgy lehetséges, ha a versenyképesség erősítését akadályozó tényezők (pl. a képzett munkaerő hiánya, a vállalkozói szellem és az együttműködés kultúrájának limitáltsága, a lemaradás az innováció és a digitalizáció területén, a digitális technológiák alacsony vállalati integráltsága) kezelése érdekében határozott lépések történnek. Amennyiben elfogadjuk a klaszterek korábbiakban bemutatott értékeit és nemzeti szakpolitikai stratégiák által megjelölt célok elérésében számunk nekik szerepet, akkor ez azt is jelenti, hogy a hazai klaszterpolitika esetében szükséges támogatni

- az együttműködés kultúrájának kialakulását és megerősödését,
- a vállalatok digitalizációra, innovációra és üzleti együttműködésre való nyitottságát és képességét,
- a nemzetközi piacon is sikeres klaszterek létrejöttét, illetve
- a klaszteresedés szempontjából kedvező szakpolitikai és szabályozási környezet kialakulását.

Az alábbiakban a helyzetelemzésben feltárt gyengeségek és lehetőségek, illetve a kutatásba bevont klaszterek javaslatai alapján kerül bemutatásra, hogy milyen intézkedések megvalósításával érhető el az előző fejezetben megfogalmazott stratégiai jövőkép és mely intézkedések képesek támogatni az ennek elérésére felvázolt célrendszert. Az intézkedések csoportosítása – a már fentiekben bemutatott – négy beavatkozási pillér mentén történt:

1. Motiváció és az együttműködés kultúrája;
2. Üzleti együttműködés ösztönzése;
3. Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés ösztönzése;
4. Szakpolitikai és működési környezet;

A pilléreken belüli intézkedések jellegük szerint megjelölésre/besorolásra kerültek. A stratégia 7. pontjában szereplő „Stratégiai jövőkép és célrendszer”, illetve a javasolt intézkedések kapcsolatát a 9. sz melléklet (cél- intézkedés mátrix) mutatja be.

Pillér	Intézkedés
Motiváció és az együttműködés kultúrája	Jövő generáció felkészítése
	Klaszterek ismertségének elterjesztése, termékek szolgáltatások/folyamatok népszerűsítése
	Klaszterek közötti tudásmegosztás javítása, információ áramlás elősegítése
	A klaszterek által előállított termékek megkülönböztethetősége, elismertsége
	Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása
Üzleti együttműködés	Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását

	Az iparági szereplők együttműködésben való részvételének vonzóvá tétele
	Klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása
	Klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása
Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Kooperatív innováción alapuló együttműködések továbbfejlesztésének támogatása, innovációs partnerségek létrehozása
	Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás
	Kutatás-fejlesztési és innovációs tudás bővítése
Szakpolitikai és működési környezet	Klaszter-minősítési testület újraindítása
	Hazai minősítési rendszer megújítása
	Klaszterek működését támogató központi szolgáltató platform

A fenti táblázatban felsorolt intézkedések részletes kifejtését a stratégia 3. Számú mellékletét képező Akcióterv tartalmazza.

Mellékletek

1. számú melléklet: Ábrajegyzék

1. ábra MNB Versenyképességi indexe alapján az egyes országok rangsora	4
2. ábra Klaszterek iparági eloszlása.....	6
3. ábra A klaszterstratégia céljai és pillérei	9
4. ábra Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia, mint ernyőstratégia.....	18
5. ábra Norvég 3 szintű klaszter támogatási modell.....	27
6. ábra Klaszterek számának alakulása 2015 – 2021	31
7. ábra Klasztertagok megoszlása	32
8. ábra Klasztertagvállalatok gazdasági súlya	33
9. ábra Klaszter tagvállalatok árbevétel és export árbevétel növekedése 2015-2020.....	33
10. ábra Klaszter tagvállalatok foglalkoztatotti létszámának és bruttó hozzáadott értékének (BHÉ) növekedése 2015-2020.	34
11. ábra Klasztertagok és a hazai társas vállalkozások főbb adatai 2015	35
12. ábra Klaszterek iparági eloszlása.....	36
13. ábra A hazai Akkreditált Klaszterek BHÉ változása iparáganként (2015-2020).....	37
14. ábra Klasztertagság területi eloszlása	39
15. ábra Klasztertagság területi eloszlása 1000 KKV-ra vetítve.....	39
16. ábra Klasztertagság vizsgálata a négy kevésbé fejlett régióban	40
17. ábra A klasztertagok részesedése a GINOP 1.,2-es prioritásban.....	41
18. ábra Visszalépési arány a GINOP programokban	42
19. ábra Klasztertagok pályázati aktivitása az együttműködésben megvalósuló projekteknél	43
20. ábra Klasztertagok szerepvállalása a konzorciális K+F+I projektekben	44
21. ábra Klasztertagok K+F+I tevékenysége	45
22. ábra Magyarországon működő akkreditált klaszterek jellemző felépítése	46
23. ábra Klasztertagok kérdőíves megkérdezése alapján az általuk tapasztalt előnyök bemutatása ..	52
24. ábra Klaszterek hasznossága	53
25. ábra A klaszterstratégia céljai és pillérei	61
26. ábra Klaszterek minősítése	65
27. ábra Eltérő klasztermodellek az EU-ban	92
28. ábra A hazai klaszterfejlesztés többlépcsős modellje 2007-2013	97
29. ábra Akkreditált és nem akkreditált (fejlődő és induló) klaszterek 2015.....	98
30. ábra Akkreditált és nem akkreditált klaszterek 2020	101

2. számú melléklet: A stratégiakészítés módszertana

A Pénzügyminisztérium a klaszterstratégia megalapozását szolgáló tanulmány, valamint annak alapján a hazai klaszterstratégiára vonatkozó javaslat kidolgozása érdekében 2020. december 14. napján vállalkozási szerződést kötött a Bluefield Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.-vel.

A klaszterstratégia az érintettek legszélesebb körű bevonásával készült. A stratégiában a célok, intézkedések, akkreditációs rendszerre, klasztertámogatás politikára vonatkozó javaslatok meghatározására az alábbi módszertan mentén került sor.

1. Adatbázisigény összeállítása

A kutatás során adatforrás volt az Egységes Monitoring és Információs Rendszer, az Európai Unió Programok Rendszer adatbázisa, a Pénzügyminisztérium GFP HÁT Nemzetközi és Klaszter Osztály által vezetett nyilvántartás, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatszolgáltatása. Ezen adatok figyelembevétele mellett történt a klaszterek nemzetgazdasági összértékének, az általuk képviselt nemzetgazdasági volumennek és a klaszterek K+F+I potenciáljának elemzése, a tagvállalati adatok 2022. január 1-i időállapota szerint, 2020. évi adatok alapján.

2. Online kérdőív elkészítése és a kérdőív válaszainak összegzése

A felmérések 2021. februárjában zajlottak. A kérdőívek a Bluefield Kft. révén, illetve közvetlenül a klasztereken keresztül jutottak el az érintettekhez.

A klasztertagok esetében a pontos megkeresési szám és kitöltési arány meghatározása nem lehetséges, tekintettel arra, hogy a klasztertagok megkeresése a legnagyobb elérés érdekében több csatornán, párhuzamosan valósult meg, és a közvetlenül a klasztereken keresztül bonyolított tagi megkeresésekről nem áll rendelkezésre adat. A beérkezett válaszok összesen 31 klasztert érintettek, a kitöltő tagvállalatok száma 204.

A klasztermenedzsment kérdőívek esetében összesen 25 AK és 16 fejlődő klaszter kapta meg a kérdőívet. Összesen 27 válasz érkezett be, tehát 65,85%-os kitöltési arányról beszélhetünk. A klaszterekre vonatkozóan a felmérés keretében azonosításra kerültek a klaszter működési modellek, a legjelentősebb projektek és közös eredmények, a szolgáltatási portfólió és az egyes klaszterek fejlődési ívének felmérése annak érdekében, hogy a legjobb példák kerüljenek figyelembevételre a klaszterfejlesztés lépéseinek meghatározásakor.

3. Mélyinterjú

A klasztertagok és a klasztermenedzsment szervezetek körében végzett kvantitatív kutatásokra, ezek eredményeire és megállapításaira épülve számos mélyinterjú készült a klaszterek és a szakpolitikai szereplők bevonásával, ahol a kérdőívek eredményeinek pontosítására, a klaszterstratégia alapjául szolgáló tények, irányok és javaslatok validálására is sor került.

Összesen 11 mélyinterjú készült el a klaszterek képviselőivel és a szakpolitika legrelevánsabb szereplőivel. A klaszterek esetében az interjúalanyok kiválasztása során szempont volt, hogy a legrégebbi, akkreditált és nemzetközi minősítéssel is rendelkező klaszterek mellett olyan, egyébként példaértékűen teljesítő klaszterek vezetőit is megkérdezzük, akik még kevésbé érett fázisban vannak, törekedve a reprezentatív minta biztosítására.

Az alábbi klaszterek képviselőivel készült mélyinterjú:

- Magyar Medikai Gyártók és Szolgáltatók Klaszter
- Innoskard IKT Klaszter
- Omnipack Első Magyar Csomagolótechnikai Klaszter
- Információmenedzsment Innovációs Klaszter
- Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter
- ArchEnerg Nemzetközi Megújuló Energetikai és Építőipari Innovációs Klaszter
- MIRBEST Közép-európai Gasztroinnovációs Klaszter
- Dél-Dunántúli Gépipari Klaszter
- Pharmapolis Debrecen Innovatív Gyógyszeripari Klaszter
- Építő-KITT Klaszter
- Chernel István Sí és Turisztikai Klaszter

Az alábbi intézmények képviselőivel készült mélyinterjú:

- Pénzügyminisztérium
- Innovációs és Technológiai Minisztérium
- IFKA Közhasznú Nonprofit Kft.
- Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
- Innovatív Klaszterek Országos Szövetsége

4. Workshop

A stratégiakészítés két fázisában került sor szakmai műhelymunka szervezésére.

Az indító (kick-off) online megbeszélésen bemutatásra került a stratégiakészítés célja, a stratégiaalkotásban résztvevő személyek, továbbá ismertetésre kerültek a folyamat tervezett lépései.

A kvalitatív kutatási rész feldolgozását követően a stratégia társadalmasítása több lépésben történt. Első ízben 2021. június 3-4. között, Balatonfüreden egy kétnapos hibrid (személyes és online részvétellel lebonyolított) workshop keretében a stratégia főbb fókuszterületeinek feldolgozása valósult meg, melynek során lehetősége volt a klaszterek képviselőinek a javaslatok megvitatására és a legmagasabb szintű konszenzus kialakítására. A workshop lehetőséget adott az egyes területen megfogalmazott értékek és intézkedések priorizálására és a legfontosabbak stratégiába történő kiemelésére. A rendezvényen a szakpolitikai szereplők helyettes államtitkári szinten képviselték az egyes területeket, a hazai innovációs hálózat elemeit és fejlesztési elképzeléseit bemutatva, ebben a klaszterek helyét és szerepét is megvizsgálva.

A balatonfüredi szakmai műhelymunkát követően a 2021. július 8-9-én Debrecenben folytatódott a klaszterstratégia vonatkozásában az együttgondolkodás a szakpolitikai szereplők és a klasztermenedzserek részvételével. A szakmai műhelymunka első szekciójában bemutatásra került a stratégiatervezet, melyet követően a résztvevők közösen definiálták a stratégia céljait és határait, illetve a klaszterek legfontosabb értékeit nemzetgazdasági aspektusból. A második szekció fókuszában a klaszterek esetében kialakítandó támogatáspolitikai volt.

A 2021. évben végzett munka eredményeinek összegzésére december 2-3. között került sor Budapesten. Az eseményen – egyebek mellett – a klasztermenedzserek a stratégia bemutatott célrendszer pilléreinek mentén meghatározott egyes intézkedéseket osztályozták, abból az aspektusból, hogy a klaszterek mely típusa – regisztrált, professzionális, innovációs – szempontjából a leginkább releváns. Az egyes intézkedések az alábbi csoportok szerint kerültek meghatározásra: pénzügyi támogatás, tudásbővítés elősegítése, klaszterminősítés feltételrendszere, a klaszterek sikereinek elismeréseként nyújtott előnyök.

5. Nemzetközi elemzés

A stratégiakészítés során a releváns hazai stratégiák, fejlesztéspolitikai dokumentumok feldolgozása és elemzése mellett a nemzetközi klasztergyakorlatok vizsgálata is megtörtént. A külföldi példák feldolgozását részben a saját kutatás során elért klaszteranyagok, részben a Bizottság által közzétett nyilvános klaszteranyagok és kollaborációs platformok anyagai, valamint az OECD országok gazdasági és foglalkoztatási fejlesztéspolitikai anyagainak klaszterekre vonatkozó fejezetei segítették.

Feldolgozásra kerültek továbbá a tagországi jó gyakorlatokat tartalmazó dokumentumok, illetve a TCI által a stratégiaalkotás időszakában megrendezésre kerülő klaszterstratégiai konferencia anyaga is.

A stratégiaalkotás magában foglalja, annak véglegesítése előtt a TCI Network szakértői értékelésének igénybevételét. A TCI Network szakértői 2022. június 14-15. között helyszíni látogatás keretében mélyinterjúkat készítettek szakpolitikai szereplőkkel, felsőoktatási intézményekkel, kamarákkal, klasztermenedzserekkel, illetve szakmai műhelymunka került megrendezésre minden érintett szereplővel. Ennek eredményeként jelentést készítettek ajánlásokkal, mely a klaszterstratégia nemzetközi szintű minőségbiztosítását biztosítja.

3. számú melléklet: A Klaszterfejlesztési Stratégia Akcióterve

Akcióterv

A Klaszterfejlesztési Stratégia Akcióterve

A stratégiában azonosított alábbi négy beavatkozási pillér mentén kerülnek bemutatásra a javasolt intézkedések.

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Jövő generáció felkészítése
	Klaszterek ismertségének elterjesztése, termékek, szolgáltatások/folyamatok népszerűsítése
	Klaszterek közötti tudásmegosztás javítása, információ áramlás elősegítése
	A klaszterek által előállított termékek megkülönböztethetősége, elismertsége
	Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása
Üzleti együttműködés	Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását
	Az iparági szereplők együttműködésben való részvételének vonzóvá tétele
	Klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása
	Klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása
Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Kooperatív innováción alapuló együttműködések továbbfejlesztésének támogatása, innovációs partnerségek létrehozása
	Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás
	Kutatás-fejlesztési és innovációs tudás bővítése
Szakpolitikai és működési környezet	Klaszter-minősítési testület újraindítása
	Hazai minősítési rendszer megújítása
	Klaszterek működését támogató központi szolgáltató platform

Motiváció és együttműködés kultúrája

A klaszterek reputációjának növelése az egyik legkomolyabb eszköz a klaszterpolitika szereplőinek kezében. Ehhez mind kormányzati oldalról, mind a klaszterek részéről, de a klaszterekben működő tagok révén is lehet eszközöket rendelni. Kormányzati oldalról a klaszterek potens szakmai partnerként való kezelése is markáns hatást váltana ki a klaszterek értékének külső megítélése szempontjából. Emellett szükséges támogatni azon kezdeményezéseket is, amelyek a klaszterek oldaláról merülnek fel, az általuk elért eredmények jobb láthatóságának érdekében.

Ezen pillér esetében azok az intézkedések kaptak helyet, amelyekkel a klaszter ökoszisztémának a helyzetelemzésben, illetve a fejlődésüket korlátozó tényezőként azonosított hiányosságait javasolt kezelni:

- Az együttműködés kultúrája nem alakult ki, illetve nem vált széles körben alapvető értéké a vállalkozói szemléletben.
- A klaszterekkel kapcsolatos tudás nem épül be a vállalkozás-oktatási tananyagokba.
- A gazdasági szereplők, kiemelten a KKV-k széles köre nem ismeri a klasztert, mint fogalmat, nem érti annak jelentőségét és a benne rejlő potenciált.
- A hazai klaszterekben együttműködő vállalatok aránya elmarad a fejlett európai országok átlagától, lemaradunk a nemzetközi kooperációs trendektől.
- Klaszter-szervezési és klasztermenedzselési szaktudás fejlesztésének igénye.
- A klaszterek önfenntartó működtetésének biztosítása, az általuk nyújtott széleskörű és minőségi szolgáltatások révén.

A pillér javasolt intézkedései

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Intézkedés elnevezése	1. Jövő generáció felkészítése
Az intézkedés célja	Jövő generáció tájékoztatása és felkészítése – A hálózat alapú gazdaságtan népszerűsítése a felsőfokú gazdaságtudományi képzésben résztvevők körében.	
Az intézkedés tartalma	A felsőfokú gazdaságtudományi képzésben résztvevők részére célzott eredménykommunikációs és tájékoztatási események szervezése, melyben a hallgatók megismerkedhetnek a klaszterek működésével, átfogó képet kaphatnak a klaszterek értéke, előnye vonatkozásában. Egyúttal biztosítva az iparági szereplők, valamint a szektorközi együttműködések vonzóvá tételét a fiatalok és a széles nyilvánosság számára a GINOP Plusz által támogatott fejlesztések eredményeinek bemutatásával, klaszterek és felsőoktatási intézmények közreműködésével szervezett rendezvényeken.	

Célcsoport	Felsőoktatási intézmények hallgatói, a jövő vállalkozói, a felsőoktatási intézmények,
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: területfejlesztési miniszter (a továbbiakban: TFM) További felelősök: felsőoktatási intézmények, Klaszterek
Javasolt ütemezés	2024. Q1 - 2027. december 31.
Becsült forrásigény	15 mFt
Forrástérkép	VOP Plusz
Egyéb megjegyzések	A hálózat alapú gazdaságtan népszerűsítése érdekében szervezett események évente kerülnének megrendezésre a vidéki és budapesti felsőoktatási intézmények, valamint klaszterek széleskörű bevonása mellett.

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Intézkedés elnevezése	2. Klaszterek ismertségének elterjesztése, termékek, szolgáltatások/folyamatok népszerűsítése
Az intézkedés célja	Klaszterek láthatóságát biztosító események szervezése, az együttműködésben érdekelt vállalatok motivációjának erősítése érdekében.	
Az intézkedés tartalma	<p>Olyan események szervezése, ahol a klaszterek mind a kormányzati szektor, mind pedig a hálózatos működés iránt érdeklődő gazdasági szereplők számára be tudják mutatni a főbb eredményeiket. Emellett sor kerül a Kormányzat részéről a klaszterek eredményeinek elismerésére és díjazására is.</p> <p>A klaszter kiválósági díjak a legjobbak elismerésére szolgálnak, egyben attraktív kommunikációs alapot is teremtenek a klaszterek ismertségének növeléséhez:</p> <ul style="list-style-type: none"> Klaszter expó – klaszterek által szervezett esemény, ahol bemutatásra kerülnek az együttműködésben megvalósuló eredmények 	
Célcsoport	<ul style="list-style-type: none"> kormányzati szereplők, szervezetek hálózatosodásban érdekelt gazdasági szereplők (vállalkozások, gazdasági kamarák, érdekképviselői szövetségek) 	
Javasolt felelős(ök)	<p>Főfelelősök: Minősített klaszterek (innovációs, professzionális, regisztrált)</p> <p>További felelősök: Klasztertagok, Agrár- és Iparkamarák</p>	

Javasolt ütemezés	2023 Q1-től
Becsült forrásigény	Klaszterek önerejéből történik, állami támogató környezet biztosítása
Forrástérkép	Klaszterek saját forrása
Egyéb megjegyzések	-

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Intézkedés elnevezése	3. Klaszterek közötti tudásmegosztás javítása, információ áramlás elősegítése
Az intézkedés célja	A hazai klaszterek teljesítményének növelése a nemzetközi, illetve az egymás közötti tudásmegosztás révén.	
Az intézkedés tartalma	<p>A klaszterek és azok tagjai – elsődlegesen tagvállalataik, továbbá lehetséges tagvállalataik, akik a GINOP Plusz felhívások támogatott és potenciális kedvezményezettjei – számára szervezett nemzetközi és hazai tudásmegosztó rendezvények, workshopok és egyéb szakmai rendezvények. A rendezvényeken lehetőség nyílik a klaszterek közötti hazai és nemzetközi együttműködések továbbfejlesztésére, illetve a klasztertagok nemzetközi piacra lépésének támogatására, továbbá a tárgykörhöz kapcsolódó felhívások szakembereivel való egyeztetésre. A szakmai események egyúttal támogatják a GINOP Plusz klaszteresedést támogató fejlesztés célkitűzéseit jó példákkal, gyakorlati megvalósulások szemléltetésével, ezáltal elősegítve az eredmények és a forráslehetőségek kommunikációját mind a potenciális kedvezményezettek, mind a nyilvánosság felé.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Éves „Klaszter hét” rendezvény: előadások, kiállítás, szakmai workshopok (Év klasztermenedzsere, Év klaszter terméke/ szolgáltatása) • Klasztermenedzser Klub (2 db/ év) • Start-up klaszter meeting (1 db/ év) • Nemzetközi klaszter konferencia (2 évente) • Külföldi tanulmányút (1 db/év) 	
Célcsoport	Minősített klaszterek (innovációs, professzionális, regisztrált)	
Javasolt felelős(ök)	TFM	
Javasolt ütemezés	2024 Q1 – 2027. december 31.	
Becsült forrásigény	300 mFt	
Forrástérkép	VOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	-	

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Intézkedés elnevezése	4. A klaszterek által előállított termékek megkülönböztethetősége, elismertsége
Az intézkedés célja	A klaszterek által előállított termékek és szolgáltatások minőségének tanúsítása.	
Az intézkedés tartalma	<p>A klaszter termékek és szolgáltatások elismerése és az együttműködések által megvalósuló eredmények népszerűsítése érdekében a klaszterek lehetőséget kapnának az általuk és tagjaik által kifejlesztett klasztertermékek és -szolgáltatások illetve innovatív megoldások esetében ún. tanúsító védjegy használatára. A klaszter védjegy alkalmazása:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Klaszter termék/szolgáltatás</u>: olyan klaszter termék/szolgáltatás esetében lehetséges, amely a tagok együttműködésének eredményeként jött létre és a klaszter akkreditációs testület, kiválóságát elismerve arra méltónak ítéli. ▪ <u>Klaszter innovációs termék/szolgáltatás</u>: olyan klaszter termék esetében alkalmazható ez a jelző, amely a klaszteren belüli együttműködés során megvalósuló K+F+I projekt eredményeként jött létre, és amelyet az előbb említett testület akként elismer. <p>A védjegy garantálja a fogyasztók számára a minőséget, ami valószínűsíthetően magasabb vásárlást generál, a termék mellett ugyanakkor egyúttal a klaszter népszerűsítését is szolgálja.</p>	
Célcsoport	Innovációs és professzionális klaszterek, valamint tagvállalataik	
Javasolt felelős(ök)	TFM (KIM bevonása)	
Javasolt ütemezés	2024 Q3 – 2027. december 31.	
Becsült forrásigény	20 mFt	
Forrástérkép	VOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	A védjegy használatát a klasztermenedzsment igényelheti tagjai által előállított termékek és szolgáltatások számára, melynek használatáért azoktól díjat kérhet.	

Motiváció és az együttműködés kultúrája	Intézkedés elnevezése	5. Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása
Az intézkedés célja	<p>A stabil szakmai és gazdálkodási múlttal rendelkező, fejlődőképes klaszterek támogatása, a klasztermenedzsment szervezeteken keresztül, annak érdekében, hogy a klasztertagoknak nyújtott szolgáltatások minőségi színvonalának emelésével elősegítsük tagjai versenyképességének növelését és nemzetközi piacra jutását. Az intézkedés célja a klasztermenedzsment szervezet fejlesztése, a klaszteren belül, illetve a tagok irányába nyújtott magas szintű és piacorientált szolgáltatások bővítése érdekében.</p> <p>Ezáltal az együttműködés illetve az arra való hajlandóság ösztönzése érdekében támogatásban részesülnek olyan önszerveződően együttműködő klaszterek, amelyek tartósan egyesítik a jelenleg egymástól elszigetelten működő gazdasági szereplők erőforrásait. Így a klaszter tagjai – önállóságukat megtartva – az üzleti szükségszerűség miatt bizonyos termékek (termékportfólió) közös (tovább)fejlesztésére, technologizálására, gyártására és piaci bevezetésére egyesítik erejüket, s ezáltal képesek a nemzetközi piacon fennmaradni, az üres piaci réseket betölteni.</p>	
Az intézkedés tartalma	<p>A professzionális és innovációs klasztermenedzsment szervezet támogatása a klaszter fejlődése érdekében, az alábbi területeken:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ magas szintű szolgáltatás nyújtását biztosító humán erőforrás; ▪ együttműködést segítő eszközök, informatikai háttér biztosítása; ▪ klaszter tagvállalatok számára az együttműködés hatékonyságát növelő közös fizikai tér biztosítása; ▪ klasztermenedzsment szervezeti képzés, különös tekintettel az innovációs eredmények hasznosítására (tudásmenedzsment); ▪ tagvállalati igényeket kielégítő testreszabott képzés, tanácsadás; ▪ nemzetközi legjobb gyakorlatok megismerésének támogatása; ▪ nemzetközivé válás ösztönzése, nemzetközi jelenlét támogatása; ▪ regisztrált klaszterek számára nyújtott mentortevékenység támogatása. 	
Célcsoport	Innovációs, professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM További felelős: GFM	
Javasolt ütemezés	2024. Q2; 2027. Q2	
Becsült forrásigény	6 Mrd Ft	
Forrástérkép	GINOP Plusz	

Egyéb megjegyzések	<p>Két pályázati megjelenés 2024, 2027 ;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Innovációs klaszter; ▪ Professzionális klaszter
--------------------	---

Üzleti együttműködés

Ezen pillér esetében azok az intézkedések kaptak helyet, amelyekkel a klaszter ökoszisztémának a helyzetelemzésben, illetve a fejlődésüket korlátozó tényezőként azonosított hiányosságait javasolt kezelni:

- Nem kötődik össze a klaszteresedés folyamata az olyan innovatív technológiai trendekkel, mint a digitalizáció vagy a körforgásos gazdaság;
- A gazdasági szereplők és klasztertagok közötti együttműködések mennyisége és mélysége nem kielégítő;
- Nem alakultak ki az ágazatokon átívelő interdiszciplináris és a határon átívelő nemzetközi együttműködési formák;
- A piaci szereplők egyedi fejlesztései mellett ösztönözni szükséges az együttműködésben megvalósuló, magas minőségű innovációs- és üzleti együttműködések. Ehhez szükséges ezen fejlesztések előnybe részesítése a fejlesztési forrásokhoz való hozzájutás keretében.
- A klaszterek nemzetközi megjelenési és bekapcsolódási képességeinek alacsony szintje - sok kis klaszter működik hazánkban sokszor iparági, területi átfedésben. A hazai klaszterek nemzetközi versenyképességének és láthatóságának növelése érdekében erősíteni kell a klaszterek közötti együttműködések és a közös fellépést adott platformokon, illetve adott esetben a párhuzamos területeken működő klaszterek összeolvadását.

A pillér javasolt intézkedései:

Üzleti együttműködés	Intézkedés elnevezése	6. Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását
Az intézkedés célja	A klaszter tagvállalatok versenyképességét erősítő szervezeti kultúra és vezetőfejlesztés, munkaerő megtartását stb. célzó képzések.	
Az intézkedés tartalma	<p>A mai állandóan változó világban a vállalatoknak folyamatosan reagálni kell a piaci, a munkaerőhiány okozta, a generációváltással kapcsolatos, valamint számos egyéb kihívásra.</p> <p>Ezen kihívások kezelésére az oktatás, képzés, tanácsadás, ami megoldást jelenthet. A célzott humán tőkébe történő befektetés, amely valódi segítségnyújtásként szolgálhat és</p>	

	<p>hozzájárul, akár hosszú távon is a vállalatok versenyképességének megőrzéséhez.</p> <p>Közreműködő szervezet a versenyképesség növelését elősegítő IFKA Nonprofit Kft.</p>	
Célcsoport	Klaszter tagvállalatok	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: GFM, IFKA További felelős: TFM	
Javasolt ütemezés	2024 Q2	
Becsült forrásigény	2 Mrd Ft	
Forrástérkép	GINOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	A becsült forrásösszeg a klaszter tagvállalatok – kiemelt program keretében – kapott szolgáltatások ellenértékét fedi le.	
Üzleti együttműködés	Intézkedés elnevezése	7. Az iparági szereplők együttműködésben való részvételének vonzóvá tétele.
Az intézkedés célja	A gazdasági szereplők együttműködésének elismerése a fejlesztési források felhasználása során.	
Az intézkedés tartalma	<p>A fejlesztési források felhasználásának értékelésénél egyértelműen kiderült, hogy a klasztertagok jóval megbízhatóbb pályázónak számítanak, azaz magasabb arányban valósítják meg projektjeiket a többi pályázóhoz képest.</p> <p>A 2021-2027-es új ciklusban a vállalatok számára megnyíló gazdaságfejlesztési pályázatok kiírásaiban a professzionális és innovációs minősítésű klaszterek esetében a klasztertagság, mint előny jelenjen meg az értékelési kritérium esetében.</p>	
Célcsoport	Innovációs, professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM További felelős: GFM, KKM	
Javasolt ütemezés	2024 Q2-től folyamatosan	
Becsült forrásigény	-	
Forrástérkép	-	

Egyéb megjegyzések	A GINOP Plusz keretében megjelent pályázati felhívások esetén alkalmazott gyakorlat folytatása. A GINOP-os adatok alapján, GINOP-1 (KKV) prioritás esetében 65,4 Mrd forint került klaszteragokhoz, ugyan forrásigény nem került meghatározásra, de ez az adat kiindulási pontnak tekinthető.
--------------------	---

Üzleti együttműködés	Intézkedés elnevezése	8. Klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása
Az intézkedés célja	A klaszterek működési hatékonyságának növelése érdekében hazai és nemzetközi klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása. A klaszterek közötti felmérés alapján bizonyítást nyert, hogy a magas bizalmi szint miatt egy klasztertag 60%-os valószínűséggel klaszteren belül keres partnert. A partneri hálózat klaszterek közötti kialakulásának ösztönzésével az állam elősegíthetné a megbízható üzleti partnerek szélesebb körben történő keresését.	
Az intézkedés tartalma	<p>A klaszterközi kollaborációs platformok létrejötte a hazai klasztereket EU szinten is attraktív, látható és meghatározó erővel bíró szereplőkké emeli. A szektorközi klaszter együttműködések új szinergiákat hoznának felszínre és támogatnák az innovációs értéklánc mentén megvalósuló projektek generálását. Ezért kiemelten fontos a klaszter kollaborációs platform létrejöttének ösztönzése. Főbb szempontok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • közreműködés a S3 stratégia és az EU célkitűzések megvalósításában, • ösztönözni kell a nemzetközi klaszterek bevonását az együttműködésbe, különös tekintettel a környező országbeli (V4 + Románia, Ausztria, Németország) klaszterekre, • a klaszter kollaborációs platformokon belüli partnerkeresés támogatása, tagi szintű együttműködés ösztönzése, • a klaszter kollaborációs platformokon belüli munkaerő keresés támogatása, munkaerő- és kapacitás megosztás ösztönzése. 	
Célcsoport	Innovációs és professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM	

javasolt ütemezés	2024 Q2
Becsült forrásigény	-
Forrástérkép	-
Egyéb megjegyzések	A KKM háttérintézményeként működő vállalkozásfejlesztési hálózat EEN – közreműködik a nemzetközi klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése érdekében.

Üzleti együttműködés	Intézkedés elnevezése	9. Klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása
Az intézkedés célja	Klaszterek nemzetközivé válásának ösztönzése, nemzetközi jelenlét támogatása.	
Az intézkedés tartalma	<p>A nemzetköziesedés, a nemzetközi hálózatokba történő minél aktívabb bekapcsolódás és részvétel kiemelten fontos. Ennek érdekében az innovációs klaszterek, illetve a professzionális klaszterek esetében az alábbiak támogatása indokolt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nemzetközi aktivitás (részvétel nemzetközi kiállításon, vásáron, szakmai rendezvényen, nemzetközi üzletember találkozón, belépés nemzetközi szervezetekbe) • a klaszter által javasolt nemzetközi piacokon való kapcsolatépítés bilaterális alapon • nemzetközi klaszter minősítés megszerzése • nemzetközi klaszter együttműködés • nemzetközi klaszter adatbázis 	
Célcsoport	Innovációs és professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM További felelősök: GFM, KKM	
Javasolt ütemezés	2024 Q2; 2027 Q2	
Becsült forrásigény	-	
Forrástérkép	GINOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	<p>„E5. Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése” intézkedés keretében kerül támogatásra</p> <p>A KIM és KKM háttérintézményei, valamint a Magyar Fejlesztésösztönző Iroda is bevonásra kerülnek a klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása során.</p>	

Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés

Ezen pillér esetében azok az intézkedések kaptak helyet, amelyekkel a klaszter ökoszisztémának a helyzetelemzésben, illetve a fejlődésüket korlátozó tényezőként azonosított hiányosságait javasolt kezelni:

- Alacsony innovációs hajlandóság jellemzi a magyar KKV-kat;
- A kutatás-fejlesztési ökoszisztéma szereplők közötti alacsony együttműködési hajlandóság. A technológia-transzfer folyamatok hatékonyságát növelni szükséges;
- Nem hasznosulnak kellő mértékben a piacon az innovációk;
- Nem kötődik össze a klaszteresedés folyamata az olyan innovatív technológiai trendekkel, mint a digitalizáció vagy a körforgásos gazdaság;
- Nemzetközi projektekben való részvétel finanszírozási problémái - a klaszterek projektfinanszírozási, likviditást segítő támogatásának hiánya;
- Nemzetközi minősítés előnyeinek alacsony szintű kihasználása – részben az előző két pontban felvetett okok, részben a klaszterek egyéb képességeinek hiányában – az ESCA nemzetközi fokozatával rendelkező klaszterek nem tudják megfelelően mértékben kihasználni a minősítésből fakadó előnyöket és így a tagok szintjére sem jut el a minősítésből fakadó értékajánlat.

Az intézkedés javasolt intézkedései

Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Intézkedés elnevezése	10. Kooperatív innováción alapuló együttműködések továbbfejlesztésének támogatása, innovációs partnerségek létrehozása
Az intézkedés célja	A legmagasabb innovációs potenciállal rendelkező klaszterekben való tagság elismerése a K+F+I források felhasználása során.	
Az intézkedés tartalma	<p>A legjobban teljesítő, legmagasabb innovációs potenciállal rendelkező klaszterek tagjainak támogatása a K+F+I források hatékony felhasználásnak és üzleti hasznosulásának során.</p> <p>A 2021-2027-es új ciklusban megnyíló kutatás-fejlesztési kiírásokban az innovációs minősítésű klaszterek esetében a klasztertagság, mint előny jelenjen meg az értékelési kritériumok esetében. Az együttműködést célzó kiírások esetében a klasztertagok közötti együttműködésben megvalósuló fejlesztések további előnyként jelenjenek meg az értékelési kritériumban.</p>	
Célcsoport	Innovációs klaszterek, együttműködést célzó K+F esetén professzionális klaszterekkel kiegészülve.	

Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM, KIM
Javasolt ütemezés	2023 Q4-től folyamatosan
Becsült forrásigény	-
Forrástérkép	-
Egyéb megjegyzések	A GINOP-os adatok alapján, GINOP-2 (KFI) prioritás esetében 94,4 Mrd forint került klaszteragokhoz, ugyan forrásigény nem került meghatározásra, de ez az adat kiindulási pontnak tekinthető.

Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Intézkedés elnevezése	11. Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás
Az intézkedés célja	Klaszterek és klasztertagok támogatása a nemzetközi projektekben való részvételben.	
Az intézkedés tartalma	<p>A fejlett, nemzetközi projektekben résztvevő, tagjaik számára nemzetközi innovációs projekteket és külpiaci csatornákat nyitó klaszterek számára nem ritkán likviditási nehézséget jelent az EU-s projektben való részvétel önerejének elő- vagy megfinanszírozása. A nemzetközi projektekben való sikeres részvétel már önmagában egy minőségi szűrő a klaszterek vonatkozásában, így azon legjobbakat, akik ezt a szintet képesek megugrani, segíteni kell – felhívás keretében történő kiválasztással – a finanszírozási nehézségek kiküszöbölésében, megoldásában.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klaszterek és tagjainak felkészítése a sikeres pályázásra és projekt-megvalósításra; • Nemzetközi projektrészvételhez szükséges önerő biztosítása 	
Célcsoport	Innovációs és professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM, KIM	
Javasolt ütemezés	2024 Q1	
Becsült forrásigény	2,4 Mrd Ft (2024-2030)	
Forrástérkép	GINOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	-	

Kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés	Intézkedés elnevezése	12. Kutatás-fejlesztési és innovációs tudás bővítése
Az intézkedés célja	Klaszterek innováció hasznosítással kapcsolatos tudásának bővítése (tudásmenedzsment)	
Az intézkedés tartalma	<p>A klaszterek szerepe meghatározó lehet a digitális gazdaság ágazati kiterjesztésében és a körforgásos gazdaságra való átállás elősegítésében. Tagjaikat a zöld, körforgásos, biomassza-alapú gazdaságban történő részvételre ösztönözhetik, továbbá jó példával járhatnak elől a digitális transzformáció tekintetében.</p> <p>Mindennek elősegítése érdekében szükséges a klasztermenedzserek innovációs hasznosítással kapcsolatos tudásának bővítése szakmai képzések, tréningek keretében. A program célja olyan tudással rendelkező szakemberek képzése, akik rendelkeznek az innovatív megoldások alkalmazása és a tagok irányába történő továbbítás tekintetében a szükséges elméleti és gyakorlati ismeretekkel, kompetenciákkal.</p>	
Célcsoport	Innovációs és professzionális klaszterek	
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM, KIM További felelős: NKFIH	
Javasolt ütemezés	2024 Q2; 2027 Q2	
Becsült forrásigény	-	
Forrástérkép	GINOP Plusz	
Egyéb megjegyzések	<p>„E5. Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése” intézkedés keretében kerül támogatásra</p> <p>Az innovációs tudás üzleti alkalmazhatósága vonatkozásában a KFI-ért felelős intézményrendszer képzései segítik a klasztereket.</p>	

Szakpolitikai és működési környezet

Ezen pillér esetében azok az intézkedések kaptak helyet, amelyekkel a klaszter ökoszisztémának a helyzetelemzésében, illetve a fejlődésüket korlátozó tényezőként azonosított hiányosságait javasolt kezelni:

- A klaszterekben rejlő potenciál – mint az innováció ösztönzése és hálózatépítés, valamint az üzleti és a kutatási szféra közötti kapcsolatépítés szempontjából hatékony szereplő – nagyobb fokú kiaknázása szükséges a kormányzat és a kormányzati szakpolitika részéről;
- Szükséges egyértelműen kijelölni a klaszterek gazdaságpolitikai és fejlesztéspolitikai tervezésben betöltött helyét és szerepét, figyelemmel arra is, hogy a klaszteresedés a vállalkozásfejlesztési, az innovációs és részben a digitalizációs szakpolitikák metszéspontjában áll.;
- Nem jöttek létre a szakpolitika és a klaszter ökoszisztéma képviselői közötti rendszeres párbeszéd fórumai, ami gyengíti a klaszterek érdekérvényesítő képességét;
- Minősítési szempontrendszer megújításának igénye. Minősítés értékének romlása - az AK címhez dedikált előnyök az idő múlásával kikoptak a támogatáspolitikai rendszeréből, és míg a minősítés megszerzésének folyamata nem változott, a hozzá kapcsolódó értékek gyengültek;
- Motiváció hiánya a klaszterek magasabb fejlettségi szintre emelésében - miközben a klaszterek saját céljaikkal egybevágoan folyamatosan próbálják fejleszteni tevékenységüket, a jelenlegi klaszter minősítési rendszer „igen-nem” értékelése, illetve a támogatáspolitikában az időszaki fejlődés figyelmen kívül hagyása nem ösztönzi a klasztereket arra, hogy mindig magasabb és magasabb célkitűzéseket érjenek el.

A pillér javasolt intézkedései:

Szakpolitikai és szabályozási környezet	Intézkedés elnevezése	13. Klaszter minősítési testület újraindítása
Az intézkedés célja	Minősítési testület felállítása	
Az intézkedés tartalma	<p>Klaszter minősítő testület felállítása az GFM-KIM-TFM közreműködésével.</p> <p>A minősítő testület főbb feladatai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klasztereket érintő fejlesztéspolitikai eszközök véleményezése; • a klaszterek minősítési szempontrendszerének elfogadása; • klaszterstratégia előrehaladásának nyomon követése; • klaszter minősítésre érkező pályázatok elbírálása; • védjegyként elismerhető „Klaszter termék/ szolgáltatás”, illetve „klaszter innovációs termék/ szolgáltatás” termékek szolgáltatások kiválasztása <p>A minősítő testület tagjai: fele-fele arányban kormányzati és üzleti szereplők.</p>	

	<p>Az intézkedés keretén belül kizárólag a minősítési testület évi 2-4 ülésének megtartásával kapcsolatos költségek finanszírozása biztosított, amelyek alkalmával a fentiekben felsorolt feladatok egyeztetésére kerül sor.</p> <p>A minősítő testület titkársági feladatait ellátó szerv: TFM GINOP IH</p>
Javasolt felelős(ök)	Főfelelős: TFM, További felelős: GFM, KIM
Javasolt ütemezés	2023 Q3 – 2027. december 31.
Becsült forrásigény	15 mFt
Forrástérkép	VOP Plusz
Egyéb megjegyzések	A minősítő testület tagjai a fenti feladatok ellátása során díjazásban nem részesülnek.

Szakpolitikai és szabályozási környezet	Intézkedés elnevezése	14. Hazai minősítési rendszer megújítása
Az intézkedés célja	A hazai minősítési rendszer megújítása, összehangolása a nemzetközi trendekkel.	
Az intézkedés tartalma	<p>A klaszter teljesítmény mérésére alkalmazandó módszertan kidolgozása és a klaszter minősítési pályázat összeállítása.</p> <p>Az alábbi főbb szempontok szerint:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klaszter mérete, láthatósága; • klaszter tagjainak iparági súlya; • együttműködés mélysége a klaszteren belül; • klaszter kutatás-fejlesztési és innovációs potenciálja; • klaszter nemzetközi láthatósága; • klasztermenedzsment szervezet felkészültsége, szolgáltatásai; • klaszter által elért eredmények, sikertörténetek, értékrendszer • nemzetközi minősítés figyelembevétele. <p>Az új klaszter minősítések az alábbiak lehetnek:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Regisztrált klaszter 2. Professzionális klaszter 3. Innovációs klaszter 	

Célcsoport	Innovációs, professzionális, regisztrált klaszterek
Javasolt felelős(ök)	TFM, GFM
Javasolt ütemezés	2023 Q3
Becsült forrásigény	-
Forrástérkép	-
Egyéb megjegyzések	-

Szakpolitikai és szabályozási környezet	Intézkedés elnevezése	15. Klaszterek működését támogató központi szolgáltató platform
Az intézkedés célja	Egy modern, felhasználóbarát honlap működtetése	
Az intézkedés tartalma	<p>Kiemelkedően fontos mind tartalom, mind megjelenés szempontjából a mai kornak megfelelő honlap/platform működtetése.</p> <p>Olyan oldal kialakítása szükséges, ahol a klaszterek minden őket érintő, számukra hasznos információt egy helyen megtalálhatnak, továbbá, ahol a korábbiakban felsorolt adatszolgáltatási kötelezettségeiket teljesíthetik és ügyeiket intézhetik. A honlap egyúttal lehetőséget nyújt a minősített klasztereknek a bemutatkozásra, továbbá a digitális eredménykommunikáció is biztosított.</p> <p>A platform publikus felületén az alábbi szolgáltatások/funkciók érhetők el:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klaszterfejlesztési osztály bemutatkozása; • klaszterek bemutatkozása; • klaszter minősítési pályázat platformja; • klasztereket érintő hazai és nemzetközi hírek; • eseménynaptár, ahol a TFM által szervezett eseményeken túl láthatóak a klaszterkezdeményezések, valamint a nemzetközi rendezvények is; • tudástár (tanulmányok, kutatások, pályázatok elérési útvonala); • TFM nemzetközi projektjei; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • klaszterek sikerei: klaszter védjegyes termékek/szolgáltatások, klaszterek együttműködései, mentorálás eredményei, klaszterek projektjei
Célcsoport	Innovációs, professzionális, regisztrált klaszterek
Javasolt felelős(ök)	TFM
Javasolt ütemezés	2023 Q4 – 2027. december 31.
Becsült forrásigény	50 mFt
Forrástérkép	VOP Plusz
Egyéb megjegyzések	-

Támogatáspolitikai jövőbeli iránya – klaszterek besorolása szerinti támogatáspolitikai javaslatok

Az előző részben bemutatásra kerültek a stratégia pillérrendszerében szereplő intézkedések, azonban fontos annak összegzése, hogy mindez támogatásként hogyan jelenik meg a klaszterek oldalán. Az alábbiakban ez kerül ismertetésre.

ESZKÖZÖK MEGJELENÉSE A KLASZTEREKNÉL			
Támogatás tartalma	Innovációs Klaszterek	Professzionális Klaszterek	Regisztrált Klaszterek
Klasztermenedzsmnt	<i>bértámogatás</i> Klasztermenedzsmnt tevékenységhez kapcsolódó szervezési, adminisztrációs feladatokhoz kötődő költségek biztosítása.		-
	<i>mentor</i> Az innovációs klaszterek menedzserei regisztrált klaszterek irányába nyújtott mentor tevékenységének támogatása.	-	<i>Mentoring</i> Az innovációs klaszterek klasztermenedzserei tudást és tapasztalat adnak a klaszterek működéséről, a jó gyakorlatokról, illetve mindenről, ami a „klaszter kultúra” részét képezi a regisztrált klaszterek számára, akik ezáltal segítséget kapnak ahhoz, hogy hogyan induljanak el a professzionális klaszterhez vezető úton.
	<i>képzés</i> A képzés esetében a támogatás kettős. Egyrészt támogatás biztosítása annak érdekében, hogy az innovációs klaszter menedzsere – amennyiben még nem rendelkezik – projektmenedzszeri/kutatási és innovációs menedzser képzéssel, lehetősége nyíljon ezen szakmai tudás elsajátítására. Másrészt a klaszter tagvállalatok igénye alapján felmerült képzés, oktatás biztosításának, szakértő igénybevételének támogatása;	<i>képzés</i> A képzés esetében a támogatás kettős. Egyrészt támogatás biztosítása annak érdekében, hogy a professzionális klaszter menedzsere – amennyiben még nem rendelkezik – projektmenedzszeri képzéssel lehetősége nyíljon ezen szakmai tudás elsajátítására. Másrészt a klaszter tagvállalatok igénye alapján felmerült képzés, oktatás biztosításának, szakértő igénybevételének támogatása.	-
	<i>nemzetközivé válás ösztönzése, nemzetközi jelenlét támogatása</i> Ennek keretében a nemzetközi kiállításon, vásáron, szakmai rendezvényen való részvétel, nemzetközi klaszter minősítés megszerzése, illetve a nemzetközi klaszter együttműködés támogatása biztosított.		-
	<i>együttműködés erősítését segítő fizikai tér kialakítása, eszközbeszerzés és IKT beszerzés költségei</i>		-
Támogatás a nemzetközi projektekben való részvételben	A nemzetközi projektekben való részvételhez szükséges önerő esetében állami támogatás biztosítása. Klaszterek és tagjainak felkészítése, támogatása a nemzetközi projektkben való részvételre.		-
Klaszter védjegy	Kimagasló színvonalú klaszter termék/szolgáltatás, illetve klaszter innováció eredményeként létrejött termék esetében lehetőség nyílik a klaszter védjegy alkalmazására.		-
Tudásmegosztó rendezvényeken részvétel	Részvételi lehetőség a klaszterek részére szervezett workshopokon és egyéb szakmai rendezvényeken, ahol amellet, hogy a bemutatott jó gyakorlatok hasznos információkkal szolgálnak részükre, lehetőségük nyílik a kapcsolati hálójuk bővítésére, további együttműködés kialakítására.		
Gazdasági szereplők együttműködésének elismerése a fejlesztési források felhasználása során	A vonatkozó pályázati kiírások esetében a klaszter tagvállalatok részére plusz pont biztosítása.		-
Állami elismerés	Azon klaszterek, akik az egyes szintek eléréséhez támasztott követelményeket teljesítik, állami elismerésben részesülnek, ami előfeltétele az előbbieken felsorolt fejlődés érdekében biztosított támogatások/lehetőségek igénybevételének.		

A Klaszterfejlesztési Stratégia végrehajtása

Végrehajtás eszközei

- Kormányhatározatban elfogadott intézkedési terv
- Klaszter minősítési testület újraindítása
- Hazai minősítési rendszer megújítása
- Klaszter működését támogató központi szolgáltató platform működtetése
- Időszaki jelentés a Kormánynak

Kormányhatározatban elfogadott intézkedési terv

A klaszterstratégia vonatkozásában szükséges kormányzati intézkedésekről szóló kormányhatározatban (a továbbiakban: Kormányhatározat) a kitűzött célok elérését támogató intézkedések, felelősök, határidők, valamint a szükséges források kerülnek megnevezésre.

Klaszter minősítési testület újraindítása

A klaszter minősítési testület kormányzati és üzleti szereplői részvétellel kerül felállításra. A testület a klasztereket érintő fejlesztéspolitikai eszközök kidolgozásában részt vesz, a megújult minősítési rendszerrel kapcsolatos szakmai feladatokat ellátja, valamint a klaszterstratégia előrehaladását nyomon követi.

Hazai minősítési rendszer megújítása

A Kormányhatározat elfogadását követően a hazai minősítési rendszer megújításra kerül.

Klaszter működését támogató központi szolgáltató platform működtetése

A Kormányhatározat elfogadását követően kialakításra kerül egy modern, felhasználóbarát honlap, ahol a klaszterek minden őket érintő, számukra hasznos információt egy helyen megtalálhatnak, továbbá, ahol a minősítéssel kapcsolatos teljes ügyintézés online biztosított.

Időszaki jelentés a Kormánynak

A klaszterstratégia naprakészségének, valamint az abban meghatározott célértékek elérését a TFM Nemzetközi és klaszter osztálya folyamatosan nyomon követeti. A végrehajtás során egyszer, 2026. évben (a végrehajtási időszak félidejében) a stratégia teljeskörű felülvizsgálatára kerül sor. A tapasztalatok feldolgozása során, amennyiben a felülvizsgálat eredményeként az derül ki, hogy valamely célérték elérése veszélybe kerül, az egyes intézkedések ellenőrzésére is sor kerül, lehetőséget biztosítva új intézkedések bevezetésére, esetlegesen nem kellően hatékony intézkedések kivezetésére.

4. számú melléklet: Nemzetközi kitekintés

Nemzetközi klaszterpolitikák

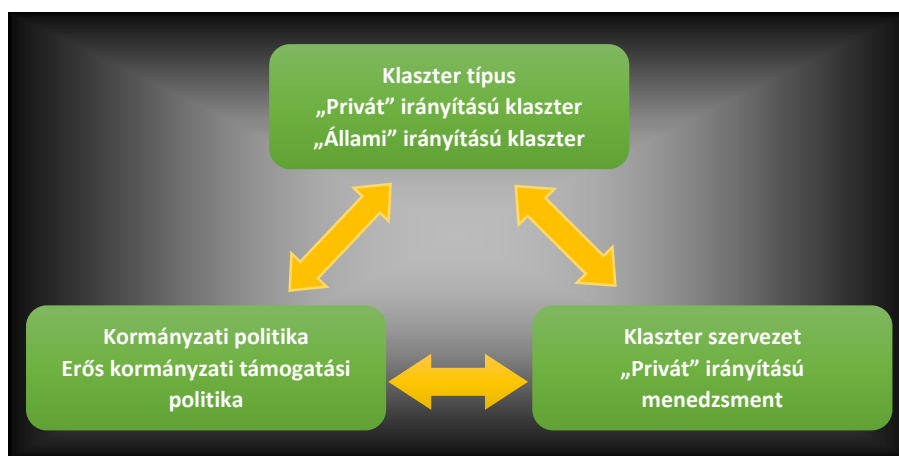
A vizsgált országok és a regionális klaszterprogramok eltérő klaszter megközelítést alkalmaznak, amelyek ebből következően sokféle célkitűzést tartalmaznak.

Valamennyi programban közös elem:

- dinamikus és versenyképes gazdaság megvalósítása az innováció, a vállalkozói szellem, a kis- és középvállalkozások (KKV-k) növekedési képességének, a vállalkozások energia- és erőforrás-hatékonyságának fejlesztése révén;
- a nemzeti, vagy regionális gazdaság versenyképességének növelése;
- a vállalatok és a kutatásban érdekelt felek közötti együttműködés elősegítése;
- a sokszínű és átfogó célkitűzések különböző típusú klaszterprogramokat jelentenek, amelyek mindegyike kijelöli a konkrét célrendszert.

Az alábbi modell a nemzeti klaszterpolitikák és a helyi klaszterkezelés eltérő kapcsolatát mutatja, amely kapcsolat és annak szorossága a különböző klaszterpolitikák és a klaszterkezelés hatékonysága szempontjából jelentős befolyásoló tényezők (27. ábra).

27. ábra *Eltérő klasztermodellek az EU-ban*

Forrás: Local Management of National Cluster Policies: Comparative Case Studies of Japanese, German, and French Biotechnology Clusters, <https://www.mdpi.com/2076-3387/5/4/213/htm#B4-admsci-05-00213>

Klaszterfejlesztési modellek Európában

A klaszter alapú gazdaságfejlesztést tárgyaló tanulmányokban az országok klaszterpolitikái megközelítései jelentősen eltérhetnek az alábbiak szerint:

- A **bottom-up** („alulról-felfelé”) megközelítés alapvetően a dinamikus piac működésének elősegítésére és a piaci mozgástér kiterjesztésére összpontosít, ahol a kiindulópont a piac által kiváltott kezdeményezésekben rejlik.

- A **top-down** („felülről-lefelé”) megközelítésben a kormány az iparral és a kutatási szervezetekkel nemzeti prioritásokat határoz meg, megfogalmazza a kihívásokat és kilátásokat a jövőre nézve, majd dönt azokról a szereplőkről, akiket be kell vonni a párbeszéd folyamatába.

Azonban a működő európai példákat figyelembe véve, a gyakorlatban szinte kivétel nélkül a top-down megközelítés kerül alkalmazásra. A közép-európai országok között (Szlovákia, Csehország, Románia) fordult elő az, hogy a klaszter szervezetek magánkezdemenyezésre történő létrejötte megelőzte a kormányzati figyelmet. Azaz a kormányzat azt követően fordult a klaszterek felé (pl.: pályázati felhívások megjelentetése), amikor azok már egy bizonyos fejlettségi szintet elértek.

Az európai országok/régiók klaszterpolitikáját elemezve, azokat az alábbi főbb szempontok alapján lehet megkülönböztetni:

- Klaszterpolitika, támogatáspolitikai területi hatálya: nemzeti szintű vagy regionális szintű;
- Klaszterpolitika szintje: egyszintű klaszterpolitika, vagy a klaszterek fejlettsége szerinti testreszabott megközelítés;
- Klaszterek számának korlátozása: új klaszterek organikus létrejöttének támogatása vagy az évek során kialakult meglevő klaszterek „használata” azok alakítása.

A fentiek alapján az egyes országok / régiók által alkalmazott megközelítést a 3. táblázat szerint lehet besorolni:

3.táblázat: európai országok klaszterpolitikája

Ország	Klaszterpolitika területi szintje	Klaszterek érettségi szintje szerinti besorolás	Kormányzati kontroll a klaszterek irányításában	Klaszterek számának alakulása
Ausztria	Regionális	nincs	erős	zárt
Belgium (Flandria/ Vallónia)	Regionális	van	gyenge	zárt
Dánia	Nemzeti	nincs	gyenge	csökkenő
Norvégia	Nemzeti/ regionális	van	gyenge	nyitott
Franciaország	Nemzeti/ regionális	van	gyenge	csökkenő
Németország	Tartományi	nincs	gyenge	zárt
Spanyolország	Regionális	nincs	erős	zárt
Svédország	Nemzeti/ regionális	nincs	közepes	zárt
Csehország	Nincs	nincs	gyenge	nyitott
Lengyelország	Regionális	van	gyenge	nyitott
Románia	Nincs	nincs	gyenge	nyitott

Szlovákia	Nincs	nincs	gyenge	nyitott
Magyarország	Nemzeti	van	nincs	csökkenő

Forrás: Bluefiled Kft. által készített tanulmány a klaszterstratégiához

Egyéb, jó gyakorlatként alkalmazható klaszterpolitikák

Ausztria: regionális klaszterpolitikák. Élenjáró tartományként említhető Felső-Ausztria, ahol 8 klaszter fedi le a tartomány főbb iparágait. A klaszterek menedzsmentjét a helyi regionális gazdaságfejlesztési ügynökség biztosítja (Business Upper Austria), azaz a klaszterek 100%-os állami irányítással működnek. Új klaszterek létrehozása előtt zárt a rendszer, a gazdasági szereplők meglévő klaszterekhez csatlakozhatnak. Ehhez hasonló elven működik az alsó-ausztriai klaszterpolitika is.

Spanyolország: Európa élen járó térsége a klaszterfejlesztés tekintetében. Nincs nemzeti szintű szabályozás a klaszterpolitika regionális hatáskör. Élenjáró régiók: Baszkföld és Katalónia (részletesen bemutatásra került). A klaszterek száma zárt, inkább az összeolvadáson dolgoznak, mint az újabb klaszterek létrehozásán. Ez alól természetesen vannak kivételek Katalóniában, ahol az újonnan feltörekvő iparágak (pl.: szépségipari klaszter, gyermek termékek klasztere) hozhattak létre klasztereket. Mindkét tartomány esetében a helyi gazdaságfejlesztési ügynökség klaszterekkel foglalkozó részlege szoros kapcsolatban van a működő klaszterekkel, egy-egy állami klaszterfelelős került dedikálásra minden egyes klaszter mellé.

Románia: nincs dedikált kormányzati klaszterpolitika, viszont az állami segítség nélkül létrejött és immáron több mint 10 éve működő klaszterek (jelentős erdélyi jelenléttel) komoly gazdasági teljesítményt értek el, különös tekintettel az IKT és a faipar területén. A kormányzati klaszterpolitikát a román nemzeti klaszterszövetség (CLUSTERO) képviseli.

Szlovákia, Horvátország: hasonló a helyzet Romániához. Nincs kormányzati klaszterpolitika, azonban egy-két klaszter (IKT, autóipar, turizmus) jelentős nemzetközi jelenléttel bír.

Csehország: Nincs dedikált kormányzati klaszterpolitika, azonban az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium időközönként ír ki pályázatokat a klaszterek számára, elsősorban kutatás-fejlesztés és a nemzetközi együttműködés erősítése témájában. A klaszterek képviselőit a cseh klaszter szövetség látja el.

A klaszter kiválóság megjelenése a külföldi példákban

A klaszterek támogatása ma már elsősorban nem a klaszterek pusztá létrehozásáról szól, hanem a nemzetközileg kiváló, versenyképes klaszterek kialakításáról, amelyek így pozitív hatással vannak a nemzetgazdaságra.

A klaszterszervezetek kiválósága a klaszterprogramok kialakításban is egyre jelentősebb szerepet nyer. Ezért a programtulajdonosok többségének a következőkre kell összpontosítania a kutatás és innováció fejlesztése, az intézmények és a vállalatok közötti tudásátadás mellett:

- A klaszterek számának bővítése helyett/ mellett összpontosítás a klaszterek kiválóságára.

- Koncentráció a nagy fejlődési potenciállal rendelkező és magas teljesítményű klaszterek támogatására.
- A klaszterek teljesítményének folyamatos értékelése, nyomon követése.
- Célzott, szükségletekre összpontosító szolgáltatások, például kooperáció, workshopok és szemináriumok, teljesítményértékelés, valamint folyamatos stratégiai párbeszéd a klaszterszervezetek és programtulajdonosok között.
- A kiváló klaszterszervezetek minősítése a klaszterszervezet kiválóság előmozdításának eszköze. Ilyen például a dániai klaszter kiválósági program, melynek egyik fontos eleme (ESCA-ECEI címkézés) a klaszterek nemzetközivé válása.
- Teljesítményfüggő és akár visszavonható pénzügyi támogatásokhoz való hozzáférés a klaszterszervezetek számára. A norvég, a svéd és a dán program jó példa arra, hogyan lehet ezt az elképzelést a gyakorlatba átültetni.
- Meghatározott időszakra szóló támogatások, finanszírozás több részletben (szakaszos finanszírozás). A részletfizetések előtt a kedvezményezetteknek önértékeléssel kell bizonyítaniuk, hogy a támogatási megállapodásnak megfelelően teljesítenek. A program tulajdonosa jogosult leállítani a támogatást és/vagy a finanszírozást.

Az európai uniós tagállamok és régiók az alábbi módszerekkel választják ki a támogatáspolitikai célcsoportját jelentő klasztereket:

- Felülről történő kijelölés: Adott kormányzati szerv/ ügynökség azonosítja az ország/régió kiterjesztési ágazatait és az abban működő szereplőket hívja együhtműködésre. Az adott iparágban egyetlen nagy létszámú klaszter támogatásával (pl.: Ausztria, Katalónia, Baszkföld)
- „Európai” klaszterminősítési rendszer átvétele: Az European Cluster Excellence Initiatives (ECEI) által használt 3 szintű (bronz, ezüst arany) klaszter minősítés meglétéhez kötik a támogatást (Dánia, Románia)
- Nemzeti szintű értékelés: Ország adottságainak megfelelő értékelési rendszer kidolgozása, amely alapjául szolgál a támogatáspolitikának:
 - Franciaország: „pole de competitivens” szint elérésével nemzeti szintű támogatási programok érhetőek el.
 - Lengyelország: TOP klasztereket kiválasztó akkreditációs rendszer (magyar gyakorlat átvételével). A kiválasztott klaszterek előnybe kerülnek a pályázati értékeléskor.
 - Belgium – Flandria: nincs külön minősítési rendszer, de a pályázati felhívások támogatási feltételei jelentik a szűrőt a két szintű klaszter-rendszerben.
 - Magyarország: 2008 óta működő klaszter akkreditáció.

5. számú melléklet: Klaszter fejlődés mérföldkövei

Klaszterpolitika Magyarországon 2000-2020

Klaszterfejlesztés 2000-2006 – A kezdetek

A kelet-közép európai térségben Magyarország volt az első ország, ahol a vállalati együttműködések, klaszterek fejlesztésére a központi Kormányzat kiemelt hangsúlyt fordított. 2001-ben – elsőként a régióban – az első Széchenyi Tervben meghirdetésre került a regionális klaszterek létrehozását, fejlődését célzó pályázati konstrukció. Ezen programnak köszönhető, hogy a kelet-közép európai régióban vélhetően az első klaszter megalapítása is hazánkban történt meg (2000. december: PANAC: Pannon Autóipari Klaszter).

A 2004. évi uniós csatlakozással megnyílt források lehetőségeket teremtettek a klaszterek szélesebb körű támogatására. A **2004-2006 közötti Gazdasági Versenyképességi Operatív Program** már kiemelt helyen támogatta a vállalati hálózatok fejlődését:

- beszállítói hálózatok létrejötte,
- integrátor vállalatok megerősítése,
- klaszterek támogatása a klasztermenedzsment szervezeten keresztül,
- vállalati – min. 3 – együttműködéssel megvalósuló beruházások támogatása.

A fenti intézkedéseknek köszönhetően a hazai klaszterek száma 2006. év végére elérte a mintegy 50 darabot, melyek jellemzői a viszonylag alacsony taglétszám (10-20 tag) és erős regionális, helyi fókusz voltak. Országos kiterjedésű együttműködésekről ekkor még nem beszélhettünk.

A klaszter jelenség elterjedése 2007-2013.

A klaszter jelenség elterjedését tekintve az áttörést a **2007-2013-as** programozási időszak jelentette, ahol a klaszterek támogatása egy komplex, a klaszterek fejlettségi szintjét alapul vevő program (**Pólus Program**) mentén zajlott. Klaszteralapítás szempontjából a cikluson belül a 2007-2010 közötti időszak nagyon termékeny volt, sok ma is működő klaszter ekkor jött létre a **Regionális Operatív Programok (ROP)** és a **Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP)** forrásaira támaszkodva.

2007-2010 között a Pólus Program, majd 2010-2013 között a Pólus Program továbbfejlesztéseként az Új Széchenyi Terv klaszterfejlesztési program nyújtott forrás lehetőséget a klaszterek fejlesztésére. A finanszírozási háttérrel a Regionális Operatív Programok és a Gazdaságfejlesztési Operatív Program nyújtotta. Ebben az időszakban indult, az együttműködés fejlettségi szintjéhez illeszkedő, **háromlépcsős klaszterfejlesztési politika** (28. ábra) támogatva az:

- induló együttműködések, klaszterek létrejöttét;
- fejlődő klasztereket (minimum 1 éves működési múlt);

- Akkreditált Klaszterek (AK)³⁴.

Az **induló és fejlődő klaszterek** számára a **Regionális Operatív Programok** keretében voltak elérhetők pályázati források. Ezen pályázatok elsődleges célja, egyrészt az újonnan szerveződő, induló klaszterek, valamint a már legalább 1 éves működési múltat felmutatni képes fejlődő klaszterek támogatása volt. A harmadik lépcsőt az **Akkreditált Innovációs Klaszterek képezték, melyek a Gazdaságfejlesztési Operatív Programból** kerültek támogatásra. A GOP keretében elsősorban az AK címmel rendelkező klaszterek tagvállalatainak önálló kutatás-fejlesztési és innovációs projektjei, illetve a tagok közötti együttműködésben (vállalat – vállalat és vállalat – kutatóhely) megvalósuló konzorciális projektek kerültek támogatásra.

28. ábra A hazai klaszterfejlesztés többlépcsős modellje 2007-2013

Forrás: TFM saját szerkesztés

Az akkreditáció indíttatása azon alapult, hogy a támogatásokból létrejött nagyszámú klaszter igen vegyes színvonalon működött. A valóban értékes munkát végző klaszterek azonosítása érdekében szükség volt egy minősítési szűrő bevezetésére. Az akkreditáció célja, hogy elismerje az induló és fejlődő fázison túljutott, több éve sikeresen működő klaszterek teljesítményét és a Magyarországon működő nagyszámú hálózati együttműködések közül kiválassza és továbbfejlessze azon klasztereket melyek:

- jelentős foglalkoztatási hatásúak;
- tagok közötti együttműködés mélysége és kiterjedtsége kiemelkedő;

³⁴ 2015-ig az Akkreditált Innovációs Klaszter elnevezés volt irányadó, azonban 2015-től az innováció politikáért felelős szakterület klaszterekhez történő viszonyulásának eredményeként, az elnevezésben az *Akkreditált Innovációs Klaszter* felváltotta az *Akkreditált Klaszter* elnevezést. Ettől függetlenül az akkreditációs cím elnyerésére irányuló pályázat értékelési szempontjai között a klaszter innovációs teljesítménye továbbra is jelentős súllyal esett latba. A dokumentumban az Akkreditált Klaszter elnevezést használjuk.

- jelentős nemzetközi piacra lépési és innovációs potenciállal rendelkeznek.

Az Akkreditált Klaszter cím elnyerése dedikált forrásokhoz való hozzájutást, pályázati többletpontokat eredményezett a címet elnyerő klaszterek és tagjaik számára, melyek jelentős motivációs tényezővé váltak az időszak klaszterfejlesztésében.

A 2007-2013-as időszak kiemelt pénzügyi támogatásainak köszönhetően 210 együttműködés kapott támogatást (34 AK, 38 fejlődő-, és 172 induló klaszter (4. táblázat) tevékenységük fejlesztéséhez négy fő konstrukció típus keretében.

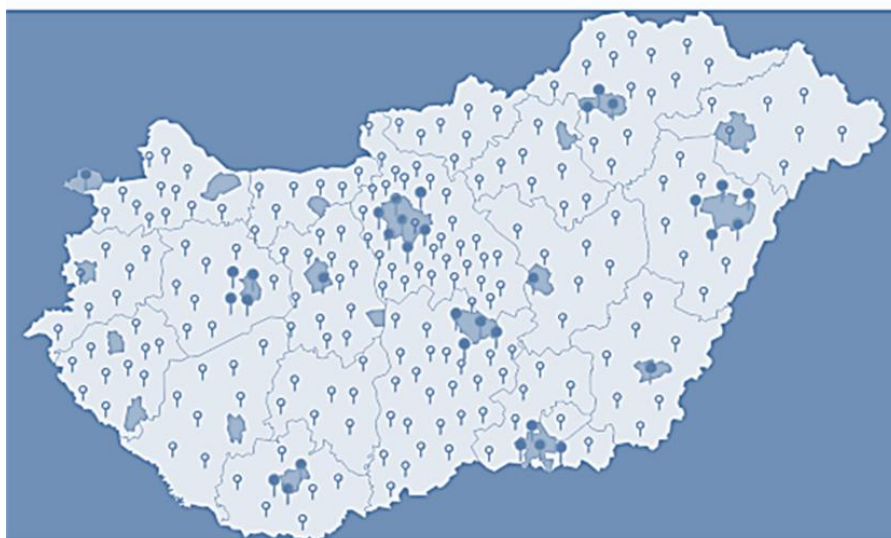
4. táblázat: klaszterek érettségi szintje szerinti támogatások darabszáma

Fejlettségi szint	2007-13 (db)	Támogatott tevékenységek	Forrás
Akkreditált Klaszter (minden AK támogatásra került regionális programok induló/fejlődő klaszter pályázatain)	34	Klasztermenedzsment szolgáltatás	ROP
		Tagok közös technológia beruházása	ROP
		Tagok egyéni innovációs projektjei	GOP
		Tagok közös K+F+I projektjei	GOP
Fejlődő Klaszter	38	Klasztermenedzsment szolgáltatás	ROP
		Tagok közös technológia beruházása	ROP
Induló Klaszter	172	Klasztermenedzsment szolgáltatás, közös beruházások	ROP
Összesen támogatott	210		

Forrás: EMIR- TFM saját lekérdezés

Köszönhetően az induló és fejlődő klaszterek bőkezű támogatásának, a ciklus végére a 210 működő klaszter lefedte a teljes országot (29. ábra).

29. ábra Akkreditált és nem akkreditált (fejlődő és induló) klaszterek 2015.

Forrás: TFM saját szerkesztés

Támogatáspolitikai szempontból vizsgálva megállapítható, hogy míg a Regionális Operatív programok fő kedvezményezettjei a klaszterek, a klasztermenedzsment tevékenységet ellátó szervezetek voltak, addig a Gazdaságfejlesztési Operatív Program az akkreditált klaszter tagvállalatok egyéni és közös (konzorciális) projektjeinek a támogatására koncentrált.

A 2007-2013-as programozási időszakban az akkreditált klaszterek tagvállalatai 215,5 Mrd forint támogatást nyertek el gazdaságfejlesztési célú³⁵ pályázatokon, amely az összes közvetlen gazdaságfejlesztésre allokált fejlesztési forrás 17%-a. Ezen összeg mintegy fele 117 Mrd forint K+F célú projektek keretében valósult meg³⁶.

Ezen időszak mellett, hogy számos pozitív hozadékkal (klaszter jelenség elterjedése, minősítési rendszer bevezetése, együttműködésen alapuló KFI projektek megjelenése stb.) bírt, számos olyan tanulsággal szolgált, melyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül a jövőbeli klaszterfejlesztés stratégiai irányainak kijelölésekor.

A 2007-2013-as időszak főbb tanulságai:

- A klaszteralapítást követő **induló fázisban a nagy összegű támogatás elvonta a figyelmet a klaszter-közösség kialakításáról**, illetve a fenntartható működést biztosító szolgáltatás portfólió kialakításáról.
- A klaszterpolitika **regionális szintre történő helyezésével** és a régiók közötti koordináció mellőzésével **kis taglétszámú párhuzamosan működő iparági klaszterek jöttek létre**. 2013-ban az energetika és környezetipar területén 43, IKT területen 21 különböző klaszter működött. Csak a dél-alföldi régióban 2008-ban és 2011-ben 8 egészségügy és gyógyszeripari, 6 energetikai és környezetipari és 4 építőipari fókuszú induló együttműködés kapott támogatást.
- A 2007-2013-as ciklust követő **2 éven belül az induló és fejlődő klaszterek 70%-a eltűnt/hibernálódott** a támogatás felhasználását követően, ez a klaszter fogalom devalválódásához vezetett.

2015-ben a Nemzetgazdasági Minisztérium által megrendelt tanulmány megállapította, hogy a 2007-2013-as időszakban támogatott 176 db induló és fejlődő klaszter (Akkreditált Innovációs Klaszterek nélkül) támogatása megalapozta a klaszter jelenség elterjedését országszerte. Látható, hogy ezen klaszterek kevesebb mint harmada (28%-a) tudott valamelyest élni az induláshoz kapott támogatással. A többiek a projekt finanszírozott megvalósítási időszakát követően jellemzően „hibernáltsági állapotba” kerültek és a finanszírozási időszakot követően tényleges tevékenységet nem végeztek.

³⁵ Gazdaságfejlesztési Operatív Program 1-3. prioritás, Közép-Magyarországi Operatív Program 1. prioritás, Regionális Operatív Programok 1. prioritás

³⁶ Forrás: EMIR

Ez egyrészt adódott abból a jelenségből, hogy az induló és fejlődő klasztereknek nem volt egy országosan egységes támogatási rendszere, így fordulhatott elő, hogy szinte egymás mellett alakultak azonos iparágban életképtelen klaszterkezdeményezések. Másrészt a fentebb említetteknek megfelelően a sikertelenségi tényezők sok esetben arra vezethetők vissza, hogy a tagok közötti együttműködés nem a megfelelő alapokon nyugodott.

2014-2020 – A konszolidáció és szemléletváltás időszaka

A 2007-2013-as időszak nagyszámú, klasztereket célzó támogatásait követően, amely megalapozta a klaszter jelenség elterjedését országszerte, szemléletváltásra volt szükség. **A 2014-2020-as időszakban a hangsúlyt gazdálkodási múlttal rendelkező, fejlődőképes klaszterek továbbfejlesztésére, klaszterek nemzetközi piacra lépésére és a tagságnak nyújtott szolgáltatási színvonal további emelésére helyezte a Kormányzat.**

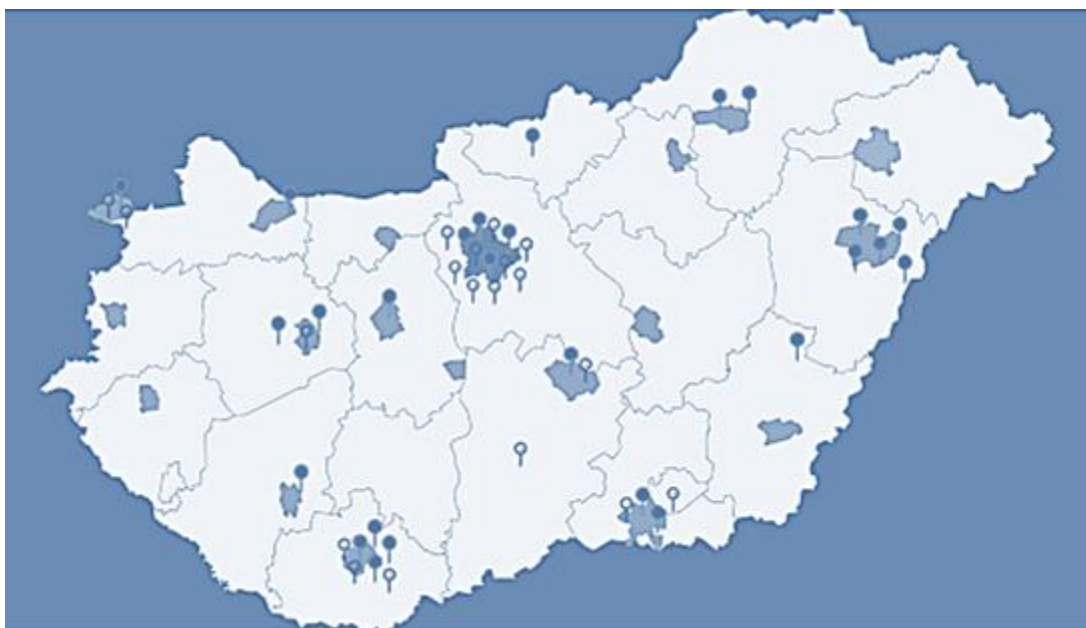
A múltbeli tapasztalatok alapján működési múlttal nem rendelkező induló klaszterek kiestek a támogatási konstrukció fókuszából. Ennek a korábbiakban említetteken túl az az oka, az „egy-két napos” klaszterek számára jutatott magas, akár 50 millió forintos támogatás azt eredményezte, hogy a klaszterek az együttműködés legnehezebb fázisát, vagyis a közös célok és irányok kialakítását „átugrották” és ezek hiányában kezdték meg a klaszter struktúra felállítását. A bizalom építés helyett a támogatási források elköltése vált a legfőbb mozgatórugóvá.

A fentiekkel összhangban 2015. decemberében megjelent a *GINOP-1.3.2-15 Professzionális klaszterszervezetek minőségi szolgáltatásnyújtásának támogatását* szolgáló pályázati kiírás, amely egészen 2017. júniusáig kizárólag az „Akkreditált Klaszter” címmel rendelkező klaszterek számára volt elérhető. 2017. júniusában bővült ki a pályázók köre az „Akkreditált Klaszter” címmel nem rendelkező klaszterekkel. Azonban a befogadási kritériumok, úgymint:

- minimum 3 éves működési múlt,
- minimum 1 fő-t foglalkoztató klasztermenedzser szerv, amely minimum egy éve látja el a klasztermenedzsment tevékenységet,
- minimum 15 tagvállalat, melyből minimum 12 legalább egy éves tagsággal rendelkezik,

valamint a klaszter szakmai teljesítményét mérő pontozási rendszer együttesen garantálta, hogy ellentétben a 2007-2013 közötti klaszterfinanszírozási rendszerrel valóban csak a valós együttműködést megvalósító klaszterek juthassanak támogatáshoz.

Ez a támogatási forrás és annak szigorú feltételrendszere, valamint erőteljes nemzetközi orientációja szolgált eszközül a hazai „klaszter világ” áramvonalasításához és a potenciális szereplők számának drasztikus csökkenéséhez (30. ábra).

Forrás: TFM saját szerkesztés

Az ebben az időszakban alkalmazott megközelítés természetesen nem azt jelenti, hogy újonnan induló klaszterek megjelenése nem lenne kívánatos folyamat, ilyen kezdeményezések felkarolása, generálása továbbra is cél kell, hogy legyen. Azonban az egyes klaszterek hosszú távú és fenntartható működéshez elengedhetetlen a klaszter első pár évében a tagok közötti együttműködések hatékonyabb megalapozása és a bizalomépítés. Ebben a megkerülhetetlen folyamatban a legjelentősebb szerepet nem a pénzügyi, hanem az országos, vagy helyi vállalkozásfejlesztési szervezetek vagy a fejlettségi szintben előrébb járó klaszterek által nyújtott szakmai támogatásban látjuk. Ezért fontos, hogy mind országos, mind pedig helyi szinten is legyenek olyan intézmények, klaszterfejlesztésben jártas tapasztalt személyek (akár sikeres klasztermenedzserek), amelyek szakmai mentorként tudják segíteni az induló szerveződések munkáját abban, hogy néhány éven belül eljussanak arra a szintre, ahol a pénzügyi források bevonása már indokolt.

A jelenlegi helyzet – 2023

A 2014-2020-as időszakban végrehajtott szemléletváltás, melynek alapelve volt, hogy a klaszterpolitika hangsúlya a nagyszámú induló klaszter kezdeményezések támogatása helyett a már gazdálkodási múlttal rendelkező, fejlődőképes klaszterek továbbfejlesztésére, a klaszterek nemzetközi piacra lépésére és a tagságnak nyújtott szolgáltatási színvonal további emelésére irányult, **két fő eredménnyel járt**.

- **Újonnan alapított klaszterek számának radikális csökkenése**

A 2007-2013-as időszak tömeges klaszteralapításához képest a 2014-2020-as időszakban új klaszterek csak korlátozott számban jöttek létre. Ennek két fő oka volt, egyrészt nem társultak pénzügyi ösztönzők a klaszter alapításához és az első időszak működésének finanszírozásához. Másrészt pedig az Akkreditált Innovációs Klaszter cím megszerzése szinte elérhetetlennek tűnt

egy újonnan alakult klaszter számára, így meg sem próbálták. Emellett sokakat elriasztott, hogy a nehezen elérhető és komoly adminisztrációs teherrel járó AK cím 2014-2020 között nem járt számottevő előnnyel a tagság számára a GINOP keretében meghirdetett pályázatokon. Mindezek ellenére, azon klaszterekről, akik ebben az időszakban alakultak elmondható, hogy a létrejöttüket nem elsősorban a rövidtávú támogatáspolitikai előnyök motiválták.

▪ **Kétszintű klaszterrendszer kialakulása**

A fentiekből következően kétszintű rendszer alakult ki Magyarországon: az akkreditált és az akár 3-10 éves működési múltat felmutató, de akkreditációs címmel nem rendelkező klaszterek.

2023-ben hazánkban 26 akkreditált (7. melléklet) és 21 (8. melléklet) akkreditált címmel nem rendelkező klaszter szerepelt a Miniszterelnökség nyilvántartásában. Ha összevetjük a jelenlegi helyzetet a 2015-ös állapottal, megállapítható, hogy a működő klaszterek száma drasztikusan lecsökkent (30. ábra), a „támogatás vadász” klaszterek eltűntek a térképről.

6. számú melléklet: Felhívás „Akkreditált Klaszter” cím elnyerésére jogosultsági feltételek (főbb szempontok)

- Minimum 20 tagvállalat, melyből minimum 15 rendelkezik két éves tagsági viszonyal;
- 3 éves működési múlt;
- Az adott klasztermenedzsment szervezet minimum 1 éve vezeti a klasztert;
- A tagvállalatok min. 80%-a fizeti a tagdíjat;
- A KKV tagok évi átlagos egy főre eső hozzáadott értéke minimum 3 millió forint;
- Tagságon belüli KKV arány minimum 75%.

(Címet megújító klaszterek számára többletkötelezettségek: nemzetközi jelenlét, piacra vitt K+F+I eredmény)

Tartalmi értékelés

- Klaszteren belüli együttműködés
 - Klaszter működési múltja
 - Klaszter aktivitása
 - Sajtó/média aktivitás
- Klasztermenedzsment és a klaszter összetétele
 - Menedzsment szervezet stabilitása
 - Klasztertagság miatt megfizetett költségek
 - Klasztertagság stabilitása
 - Klasztertagok földrajzi koncentrációja
 - Klasztermenedzsment által nyújtott szolgáltatások
- Nemzetközi fókusz
 - Nemzetközi projektekben történő részvétel
 - Export potenciál
 - Nemzetközi aktivitás
 - Nemzetközi klaszter minősítések megléte
- Innováció
 - Piacképes innováció vizsgálata
 - Klasztertagok K+F+I aktivitása
 - Iparjogvédelmi oltalmak száma
 - Együttműködés felsőoktatási intézménnyel/kutatóhellyel

Stratégia értékelése

- A klaszter által benyújtott min. 3 éves stratégia szakmai értékelése

7. számú melléklet: Akkreditált Klaszterek (2023. január 1.)

Szervezet	Székhely	Iparág
Alliance Informatikai és Innovációs Klaszter	Budapest	IKT
ArchEnerg Nemzetközi Megújuló Energetikai és Építőipari Innovációs Klaszter	Szeged	Környezet és Energia
Biotechnológiai Innovációs Bázis Klaszter	Pécs	Egészségipar
Dél-Dunántúli Gépipari Klaszter	Pécs	Gépipar
Észak-magyarországi Autóipari Klaszter (NOHAC)	Miskolc	Gépipar
Észak-Magyarországi Informatikai Klaszter	Miskolc	IKT
Hírös Beszállítói Klaszter	Kecskemét	Gépipar
iFood Élelmiszer Klaszter	Kaposvár	Élelmiszeripar
Információmenedzsment Innovációs Klaszter	Pécs	IKT
Infostrada Klaszter	Pécs	IKT
Innoskart IKT Klaszter	Székesfehérvár	IKT
Magyar Medikai Gyártók és Szolgáltatók Klaszter	Budapest	Egészségipar
MIRBEST Közép-európai Gasztroinnovációs Klaszter	Biatorbágy	Élelmiszeripar
Magyar Sport- és Életmódfejlesztő Klaszter	Debrecen	Egészségipar
Omnipack Első Magyar Csomagolástechnikai Klaszter	Budapest	Csomagolás
ÖKOPolisz Klaszter	Veszprém	Környezet és Energia
Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter	Sopron	Fa-és Bútoripar
Pharmapolis Debrecen Innovatív Gyógyszeripari Klaszter	Debrecen	Egészségipar
Pharmapolis Innovatív Élelmiszeripari Klaszter	Debrecen	Élelmiszeripar
Professio Fémipari és Szakképzési Klaszter	Győr	Gépipar
Rendszertudományi Innovációs Klaszter	Balatonfüred	IKT
Sárrét Metál Klaszter	Szeghalom	Gépipar
Szilícium Mező Regionális Informatikai Klaszter	Debrecen	IKT
Szoftveripari Innovációs Pólus Klaszter	Szeged	IKT
Termál-Egészségipari Klaszter	Debrecen	Egészségipar
Víz- és Környezetgazdálkodási Klaszter	Szécsény	Környezet és Energia

8. számú melléklet: Akkreditációval nem rendelkező klaszterek (2023. január 1.)

Szervezet	Székhely	Iparág
AgroIT Klaszter	Budapest	Agrár IKT
Alkalmazott Földtudományi Klaszter	Kozármisleny	Környezetipar és csomagolóstechnika/műanyagipar
Bakony-Balaton Mechatronikai és Járműipari Klaszter	Veszprém	Gépipar
Budapest Repülőtéri Régió Klaszter	Budapest	Gépipar
Chernel István Sí és Turisztikai Klaszter	Budapest	Egészségipar
Építőipari Technológiai Klaszter	Pécs	Építőipar/Energiaipar
Építő-KITT Klaszter	Szeged	Építőipar/Energiaipar
FALCO Szombathely Furniture Clustert	Sopron	Fa-és Bútoripar
InnoDental Klaszter	Sopron	Egészségipar
Jedlik Ányos Klaszter	Budapest	Gépipar
KEXPORT Környezetipari Klaszter	Budapest	Környezetipar és csomagolóstechnika/műanyagipar
Kreatív Ipari Klaszter	Pécs	Kreatív ipar
Magyar Bioeconomy Klaszter	Budapest	Biomassza-alapú gazdaság
Magyar Építő Progresszív Klaszter	Nagytarcsa	Építőipar/Energiaipar
Magyar Gasztro Térkép Klaszter	Baja	Élelmiszeripar
MIENK - Magyar Innovatív Építőipari Nyílt Klaszter	Kecskemét	Építőipar/Energiaipar
Okos Jövő Innovációs Klaszter	Budapest	Építőipar/Energiaipar
PackPlus Csomagolóstechnikai Klaszter	Tiszaújváros	Csomagolás
Plan-net.hu Építőipari Mérnöki Hálózati Klaszter	Nyíregyháza	Építőipar/Energiaipar
Szent-Györgyi Albert Élettudományi Klaszter	Szeged	Egészségipar
Zalai Önvezető Jármű Klaszter	Budapest	Gépipar
Magyar Geotermia Klaszter	Budapest	Energiaipar

9. számú melléklet : Cél-intézkedés mátrix

Kiemelt cél	Szakpolitikai cél		Intézkedés
Motiváció és együttműködés kultúrájának erősítése	Digitálizáció A klaszterek segítsék elő a korszerű digitális üzleti megoldások elterjedését. Ipar 4.0 megoldások, így különösen az adatbázis-menedzsment, optimalizálás, automatizáció, munkairányító rendszerek, hatékony és azonnali beavatkozást lehetővé tevő folyamatirányítási rendszerek alkalmazása.	Fenntarthatóság A klaszterek az együttműködés eredményeként járulnak hozzá a klímabarát ipari szektor megteremtéséhez és a körforgásos gazdaság elterjesztéséhez, vagyis az újbóli felhasználással a gazdasági értékteremtés megalapozásához, a hulladékmennyiség csökkentéséhez, az újrahasznosítás erősítéséhez, valamint a környezetvédelem ösztönzéséhez.	1. Jövő generáció felkészítése.
			2. Klaszterek ismertségének elterjesztése, termékek szolgáltatások/folyamatok népszerűsítése.
			4. A klaszterek által előállított termékek megkülönböztethetősége, elismertsége.
			5. Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása.
Az üzleti együttműködés vonzónak tétele	Növekedési potenciál A klaszterek segítsék a komoly növekedésre képes vállalati kör értékteremtő képességének megerősítését az együttműködésből fakadó előnyökkel.	Exportpotenciál A klaszterek segítsék elő a KKV-k exporton belüli részarányának növelését az Európai Unión belül és azon kívül is azzal, hogy a együttműködésből származó előnyöket és tudást a KKV-k exportpotenciáljának kiaknázására használják.	6. Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását
			3. Klaszterek közötti tudásmegosztás javítása, információ áramlás elősegítése.
			6. Vállalatok versenyképességének növelését támogató képzések, tanácsadás, beleértve különösen a digitalizáció támogatását
			7. Az iparági szereplők együttműködésben való részvételének vonzóvá tétele.
			8. Klaszter kollaborációs platformok létrejöttének ösztönzése és támogatása.
A kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködés ösztönzése	Tudástranszfer A hazai klaszterek járulnak hozzá a tudásáramlás fokozásához, mely az akadémia szektorban megtermelt tudásnak az üzleti szféra vállalati innovációjával kiegészített tudásfelhasználását célozza.	Kitörési ágazatok A magyar klaszterek fedjék le az Intelligens Szakodosodási Stratégia által kijelölt nemzetgazdasági prioritások mindegyikét és járulnak hozzá a horizontális prioritások megvalósításához.	9. Klaszterek nemzetköziesedésének ösztönzése és támogatása.
			11. Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás.
			5. Klasztermenedzsment szervezet üzleti kompetenciájának fejlesztése, tudásközpont létrehozása.
			10. Kooperatív innováción alapuló együttműködések továbbfejlesztésének támogatása, innovációs partnerségek létrehozása.
			11. Nemzetközi kutatási projektekbe történő bekapcsolódás.
Horizontális cél	A szabályozási környezet támogassa a hazai klaszterek működését, fejlődését.		12. Kutatás-fejlesztési és innovációs tudás bővítése.
			13. Klaszter minősítési testület újraindítása.
			14. Hazai minősítési rendszer megújítása.
			15. Klaszterek működését támogató központi szolgáltató platform.